

**Markku
Mattila &
Krister
Björklund**

Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta

**Närpiön malli
maahanmuuttajien
kotouttamisessa**

Siirtolaisuusinstituutti

**Aluekeskuksen
tutkimuksia nro 5**

Markku Mattila & Krister Björklund

Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta

**Närpiön malli maahanmuuttajien
kotouttamisessa**

**Siirtolaisuusinstituutin
Pohjanmaan aluekeskuksen
tutkimuksia nro 5**

Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia nro 5

Copyright © Kirjoittajat & Siirtolaisuusinstituutti

Julkaisija:

Siirtolaisuusinstituutti

Eerikinkatu 34, 20100 Turku

<http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi>

Kirjan taitto ja kannen design: Jouni Korkiasaari

ISBN 978-952-5889-48-2

ISBN 978-952-5889-49-9 (verkkoversio)

ISSN 1455-5042

Kirjapaino:

Painosalama, Turku 2013

Esipuhe

Maahanmuuton näkökulmasta Närpiö on poikkeuksellinen kunta. Ulkomaalaisten osuus väestöstä on suomalaisen mittapuun mukaan suuri. Uusimpien väestötilastojen mukaan kunnan asukkaista ruotsinkielisiä on 85 prosenttia ja vieraskielisiä noin 9 prosenttia loppujen puhuessa suomea. Närpiön maahanmuutolla on takanaan yli kahdenkymmenen vuoden historia. Suurin tulomuutto on kuitenkin tapahtunut viimeisen kahdeksan vuoden aikana. Luonteeltaan se on ollut työperäistä maahanmuuttoa.

Närpiö on osannut hyödyntää maahanmuuttoa monella eri tavalla – toisaalta sinne muuttaneet ovat myös uskollisesti pysyneet kunnassa. Puhutaan Närpiön mallista. Mikä itse asiassa on tämä malli?

Suomessa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia on viimeisen parinkymmenen vuoden aikana tutkittu suhteellisen paljon. Valtaosa tutkimuksesta on käsitellyt ilmiötä suurissa kaupungeissamme. Toinen erityispiirre on ollut keskittyminen humanitaariseen maahanmuuttoon. Myös erilaisiin väestöryhmiin keskittyminen on tunnusomaista suomalaiselle maahanmuuttotutkimukselle. Tällöin kohteena ovat olleet eri etniset ryhmät, nuoret, naiset jne. Närpiön maahanmuuttoa koskeva tutkimuksemme rikkoo näitä rajoja. Olemme tarkastelleet maaseutua, työperäistä maahanmuuttoa ja kaikkia muuttajia yhdessä tekemättä väestöllisiä rajauksia etnisyyden tai sukupuolen suhteen.

Närpiössä tulomuuttajien sopeutuminen on yleisen käsityksen mukaan tapahtunut jouhevasti. Kun huomattava osa Suomen kunnista on suunnilleen Närpiön kokoisia kuntia, on sen maahanmuuttokokemuksilla varmasti yleistäkin kiinnostavuutta.

Samaa kotouttamismallia ei kuitenkaan voi soveltaa kaikkialla. Närpiön malli rakentuu hyvälle työpaikkatarjonnalle, pienen paikkakunnan toimivalle infrastruktuurille ja kantaväestön myönteiselle suhtautumiselle. Suuret kaupungit voivat paremmin hyödyntää korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien osaamista, kun taas syrjäseutujen ongelma on työpaikkojen puute. Perusedellytys on kuitenkin kantaväestön avoimuus tulijoita kohtaan.

Koko maahanmuuttohistoriansa ajan Närpiön kunta ja närpiöläiset ovat suhtautuneet maahanmuuttoon myönteisesti. Sen saivat kokea myös tämän tutkimuksen tekijät. Kunta on auliisti antanut apuaan. Kunnan virkamiehet ja kunnassa toimivat yrittäjät tulivat mielellään haastateltaviksi. Esitämme heille kaikille lämpimän kiitoksemme. Suuri kiitos myös maahanmuuttajille, jotka osallistuivat tutkimukseemme.

Hastattelujen yhteydessä mainitut nimet on julkaistu haastateltujen luvalla.

Seinäjoella ja Turussa
Ystävänäpäivänä 14.2.2013

Markku Mattila & Krister Björklund

Det mångkulturella Närpes

Det har gått nästan ett kvartssekel sedan vietnamesiska kvotflyktingar anlände till Närpes år 1988. Några år senare i slutet av år 1992 anlände flyktingar från det krigshärjade Balkanområdet. Ingen kunde ana att staden 25 år senare skulle ha nästan 10 % av befolkningen av utländskt ursprung och bestå av ca 35 olika nationaliteter. Flyktingmottagningen var nämligen startskottet för arbetskraftsinvandringen i Närpes några år in på 2000-talet.

En förutsättning för arbetskraftsinvandringen har varit bristen på arbetskraft bl.a. inom växthusnäringen och metallbranschen. Företagarna har därför varit viktiga för en lyckad integration av de nya närpesborna. Hela familjen har vanligen flyttat till orten, vilket är en viktig grund för att de inflyttade ska trivas. Familjens kontaktytor till det övriga samhället har helt naturligt blivit många via arbetsplatsen, barndaghemmet, skolan och barnens och ungdomarnas fritidsysselsättningar.

I vardagen är det praktiska behov som ska tillgodoses för invandrare precis som för alla kommuninvånare. Det är fråga om att få tag på en bostad, plats för barnen i daghem och skola eller att kunna gå på en språkkurs. I ett samhälle av Närpes storlek där småskalighet och närhet är kännetecknande har integrationen fungerat väl genom ett gott samarbete mellan kommuninvånare, invandrare, företag, myndigheter och tredje sektorn.

För Närpes har invandringen haft en stimulerande effekt. Andelen äldre personer i Närpes är hög p.g.a. den stora emigrationen under tidigare årtionden. De unga invandrarfamiljerna har bosatt sig även ute i byarna, köpt hus och bidragit till att göra landsbygden levande. Den modell som vuxit fram i Närpes för integrering av invandrare har fungerat utmärkt och visar att nya finländare trivs bra i mindre samhällen på landsbygden. Närpesborna lever idag i ett av de mest mångkulturella samhällena i Finland. Det skapar framåtanda och fördragsamhet.

Hans-Erik Lindqvist
Stadsdirektör
Närpes

Sisällys

Esipuhe	3
Det mångkulturella Närpes	5
Taulukkoluetelo	8
Kuvioluettelo	9
Johdanto	11
Tutkimuksen maisema – Närpiön kunta	14
Vanha maatalouspitäjä ja rakennemuutos	14
Kasvihuoneita, metalliverstaita, turkistarhoja	17
Yrittäjyys elämäntapana	20
Siirtolaisuuden jaettu kokemus	22
Maahanmuuttajien vastaanotto	24
Nykyinen maahanmuutto ja Suomi	24
Maahanmuuton alkuvaiheet Närpiössä	26
Myönteinen ilmapiiri kiristyy, mutta lientyy jälleen	29
Kotouttaminen käytännössä	31
Kotouttamisprojekteja	33
Hyvän integroitumisen ehdot	37
Väestö numeroina	39
Koti- ja vieraskielisen väestön määrä ja osuus	39
Muuttoliikkeen vaikutus väestön määrään ja ikärakenteeseen	45
Kielten kirjo	48
Vieraskielisten ikärakenne	50
Työpaikat, työllisyys ja työttömyys	55
Työpaikat	55
Kasvihuoneiden työvoima	58
Työttömyys	62
Pula tekevästä käsistä – vastauksena ulkomainen työvoima	68
Yritysten työvoimapula	68
Työvoiman värväysmatkat	72
Työvoiman sopeutumisen strategioita	74
Työlupakäytäntö ja toimeentuloraja – työllistymisen pullonkaula?	76

Maahanmuuttajana Närpiössä	80
Maahanmuuttajat maaseudulla	80
Vähemmistön vähemmistönä	82
Työpaikan kieli	84
Kieli alueellisena rajoituksena	85
Sopeutuminen uuteen elämään	86
Maahanmuuttajista närpiöläisiksi	90
Työelämässä	90
Asuntotilanne	92
Sosiaalinen integraatio	93
Lasten integraatio	97
Ikääntyneet	99
Närpiön malli pähkinäkuoressa	101
Henkinen ilmapiiri	101
Kunta voimavarana	103
Työnantajien rooli	104
Maahanmuuttajien osuus	105
Kotoutumisen suurimmat esteet	106
Pohdintaa	107
SAMMANDRAG	109
Det sociala klimatet	109
Kommunens åtgärder	110
Arbetsgivarnas roll	111
Invandrarnas roll	111
Integrationshinder	113
Diskussion	113
Lähteet	115
LIITE	123

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Närpiön ja sen naapurikuntien vastaanottamat pakolaiset (1. sijoituskunta) vuosina 1988–2010.	28
Taulukko 2. Väestön väheneminen Närpiössä ja sen naapurikunnissa vuosina 1990–2011.	41
Taulukko 3. Kymmenen maan korkeimman vieraskielisen väestön osuuden omaavaa kuntaa vuonna 2011.	43
Taulukko 4. Vieraskielisen väestön vaikutus Närpiön ja sen naapurikuntien väkiluvun alenemiseen vuosina 1990–1999, 2000–2005 ja 2006–2011 sekä koko aikajaksolla 1990–2011.	46
Taulukko 5. Närpiön väestön ikärakenne ja vieraskielisen väestön vaikutus siihen vuonna 2002 ja 2011.	47
Taulukko 6. Närpiön vieraat kielet puhujamäärän mukaisessa suuruusjärjestyksessä vuosina 2000, 2005, 2009 ja 2011.	50
Taulukko 7. Närpiön omakielisen ja vieraskielisen väestön ikärakenne vuosina 2000, 2005, 2009 ja 2011.	52
Taulukko 8. Eräiden närpiöläisiin kieliryhmiin kuuluvien ikärakenne 2000–2011.	53
Taulukko 9. Omakielisen ja vieraskielisen väestön ikärakenne Suomessa ja Närpiössä vuosina 2000, 2005, 2009 ja 2011.	54
Taulukko 10. Närpiön ja naapurikuntien työpaikat toimialoittain vuosina 2007–2010.	56
Taulukko 11. Närpiön työpaikkojen jakaantuminen eri ammattialoille vuosina 1995, 2000, 2005 ja 2010.	56
Taulukko 12. Tampereen työlupayksikön tekemät osaratkaisut Närpiöstä tulleisiin työntekijän oleskelulupahakemuksiin vuonna 2009.	60
Taulukko 13. Tampereen työlupayksikön tekemät osaratkaisut Närpiöstä tulleisiin työntekijän oleskelulupahakemuksiin vuonna 2009, hakijan kotimaan mukaan.	61
Taulukko 14. Närpiön ja sen naapurikuntien ulkomaisen työvoiman keskimääräinen määrä vuosina 2009–2012 (tammi-syyskuu).	65
Taulukko 15. Kotimaisen ja ulkomaisen työvoiman keskimääräinen vuotuinen työttömyysaste Närpiössä, Pohjanmaalla ja Suomessa vuosina 2009–2012.	65
Taulukko 16. Suuntaa antavat euromäärät (nettotulo) hakijan toimeentulon turvaamiseksi Suomessa tammikuussa 2013.	77

Kuvioluettelo

Kuvio 1.	Närpiön väestökehitys vuosina 1980–2011.	40
Kuvio 2.	Närpiön naapurikuntien väestökehitys vuosina 1980–2011.	40
Kuvio 3.	Närpiön ja sen naapurikuntien vieraskielisen väestön kehitys vuosina 1980–2011.	41
Kuvio 4.	Vieraskielisen väestön osuus Närpiön ja sen naapurikuntien väestöstä vuosina 1980–2011.	43
Kuvio 5.	Vieraskielisten osuus väestöstä ja osuuden kehitys Närpiössä, Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja koko maassa vuosina 1980–2011.	44
Kuvio 6.	Ruotsinkielisten sekä suomenkielisten ja vieraskielisten määrän kehitys Närpiössä vuosina 1990–2011.	49
Kuvio 7.	Närpiön vieraskielisen väestön ikäjakauma vuosina 2000, 2005, 2009 ja 2011.	51
Kuvio 8.	Närpiön kasvihuoneyritysten lukumäärä ja laskennallisen työvoiman tarpeen määrä sekä kasvihuoneyritysten yhteenlaskettu pinta-ala vuosina 2000–2011.	57
Kuvio 9.	Työttömyysaste Närpiössä, Pohjanmaalla ja Suomessa vuosina 2000–2012.	63
Kuvio 10.	Närpiön ja sen naapurikuntien työttömyysaste vuosina 2000–2012.	64
Kuvio 11.	Närpiön ja sen naapurikuntien ulkomaisen työvoiman keskimääräinen työttömyysaste ajanjaksolla 2009–2012 (tammi-syyskuu).	64
Kuvio 12.	Närpiön ulkomaisen työvoiman työttömyysasteen kehitys kuukausittain vuosina 2009–2012.	66

Pohjanmaan maakunnassa sijaitseva Närpiön kunta (Närpes) tunnetaan Suomen kasvihuoneviljelyn merkittävänä keskuksena. Kasvihuoneviljelyn ohella Närpiö on toisellakin tapaa omaleimainen paikka: jo jonkin aikaa kunnan väestöstä huomattava osa on ollut maahanmuuttajia. Lisäksi maahanmuuttajien keskittyminen maaseutumaiseen kuntaan on Suomen oloissa poikkeuksellista, sillä maamme vieraskielinen väestö on keskittynyt nimenomaan suuriin kaupunkeihin.

Närpiön ulkomaalaisperäinen väestö alkoi alunperin kasvaa kuntasijoitettuja pakolaisia vastaanottamalla. Pakolaisten vastaanotosta alkaneesta kansainvälistymisestä on kunnassa sittemmin siirrytty työvoiman määrätietoiseen rekrytointiin. Viime vuosina yritykset ovat palkanneet työntekijöitä lähinnä Bosniasta, Vietnammista, Venäjältä ja Valko-Venäjältä. Nykyisellään Närpiön ulkomaalaistaustaisen väestön lasketaan edustavan 35 eri kansallisuutta. Työvoima työllistyy pääasiassa kasvavan kasvihuoneviljelyn ja metalliteollisuuden tarpeisiin.

Useimmiten Närpiötä ja sen maahanmuuttajia – olivatpa nämä pakolaisia tai sittemmin työperäisiä maahanmuuttajia – koskeva julkisuus ja uutisointi on ollut myönteistä. Muualta maasta olemme saaneet kuulla uutisia pakolais-/maahanmuuttajavastaisuudesta tai suoranaista väkivallasta, kuten Joensuun skinien tapauksessa 1990-luvulla (esim. Hildén 2001 ja Harinen et al. 2001). Kuitenkin maahanmuuttajien määrä Närpiössä on huomattava ja kasvaneet edelleen.

Mikä on tämä ”Närpiön malli”, joka sisältää ilmeisen hyvin onnistunutta kotoutumista ja laajamittaista työperäistä maahanmuuttoa? Mitä Närpiössä tehdään oikein, ja mitä siitä voitaisiin muualla oppia? Tätä lähdimme selvittämään.

Keskeistä Närpiössä tapahtuneelle kehitykselle on se prosessi, jossa pakolaisia vastaanottaneesta kunnasta tulee ulkomailta – pakolaisalueilta ja myös muualta – määrätietoisesti työvoimaa värväävien yritysten kunta. Selvittelyn alla on itse

prosessin kulun lisäksi sen ehdot ja seuraukset. Tutkimusteema voidaan purkaa seuraavasti:

- Miksi ja miten Närpiöstä tuli suuressa mittakaavassa ulkomaista työvoimaa käyttävä kunta?
- Miten ulkomaalaiset on värvätty mukaan työelämään?
- Miksi juuri heitä on värvätty, eikä maamme omia työttömiä tai työvoimaa Ruotsista?
- Aikaisemmin muuttaneiden kautta syntyneiden verkostojen merkitys muutolle?
- Närpiö on ruotsinkielinen, mitä tämä on merkinnyt maahanmuuttajille?
- Mitä maahanmuutto on vaatinut kunnalta, kunnan asukkailta, järjestöiltä, elinkeinoelämältä ja maahanmuuttajilta, ja mitä se on merkinnyt näille toimijoille?
- Närpiön malli – onko sitä ja jos on, millainen se on? Voidaanko siitä oppia, ja voiko sitä siirtää muihin Suomen kuntiin?

Tutkimuksessa on hyödynnetty jo olemassa olevaa tilastoaineistoa (väestönkehitys, muuttoliikkeet, työpaikkojen kehitys, työllisyys/työttömyys jne.), kunnan asiakirjoja ja muita virallisuonteisia dokumentteja. Myös aikalaislähteitä ja tutkimuskirjallisuutta on käytetty mahdollisuuksien mukaan.

Toinen merkittävä lähderyhmä koostuu suullisesta tiedosta: haastatteluista ja tiedonannoista. Tutkija Krister Björklund keräsi Närpiössä haastatteluaineistoa 24.–27.9.2012 (haastattelurungot liitteenä). Kohteena olivat elinkeinoelämän edustaja, kunnan työntekijät ja maahanmuuttajat. Työnantajien parissa haastatteluja tehtiin kasvihuoneyrityksissä (Thor Sigg ja Sigg-Plant) ja metalliteollisuusyrityksissä (NTM, Närko ja Maxel). Elinkeinoelämän haastateltavia oli kaikkiaan seitsemän, kunnan työntekijöitä haastateltiin kahdeksan ja maahanmuuttajia kuusi, yhteensä haastateltiin 21 henkilöä. Lisäksi tutkimukseen liittyviä tiedonantoja saatiin kahdeksalta henkilöltä.

Työnantajien ja kaupungin edustajia haastateltiin heidän työpaikoillaan, ja maahanmuuttajia heidän kotonaan ja kahviloissa. Haastattelut kestivät noin 1–2 tuntia. Kolmelle ryhmälle oli eri haastattelurungot, joita sovellettiin joustavasti tilanteen mukaan. Kysymykset ulottuivat taustatiedoista henkilökohtaisiin kokemuksiin ja näkemyksiin. Jälkeenpäin tietoja tarvittaessa täydennettiin puhelimitse. Kahden ensimmäisen ryhmän haastateltavat esiintyvät omilla nimillään, maahanmuuttajat anonymineen. Anonyymiteettiin on tutkimuseettinen syy: Närpiö on niin pieni paikka, että haastateltujen henkilöllisyyteen liittyvien tietojen esittäminen varsin helposti johtaisi heidän tunnistamiseensa. Mikäli haastattelusiteerauksen ymmärtäminen vaatii jotain taustatietoa, on sellainen tieto katkelman yhteydessä kuitenkin annettu. Haastattelusitaatit on ruotsin

kielestä kääntänyt Krister Björklund. Ymmärtämisen helpottamiseksi sitaatteja on kirjakielistetty.

Ulkomaista työvoimaa koskeva tilastoaineisto on osaltaan hankalakäyttöistä. Tämä johtuu Euroopan unionista. Sen kansalaisilla nimittäin on vapaa liikkumis- ja työskentelyoikeus. Vapaus johtaa siihen, että unionin kansalaisia ei tilastoida. Perinteisesti suomalaisesta näkökulmasta ”ulkomaiseksi työvoimaksi” käsitetty työvoima on EU-Suomen tilastoissa ”kotimaista”. Tilastointi, lupakäytäntö ja muu kontrolli kohdistuu pääasiassa unionin ulkopuoliseen työvoimaan. Närpiön tapauksessa työvoima tosin on pääasiassa kotoisin unionin ulkopuolelta. Globalisoituvassa maailmassa perinteiset rajat ”kotimaisen” ja ”ulkomaisen” työvoiman välillä eivät enää pidä paikkaansa. Vaikeuksista huolimatta uskomme saavuttaneemme ilmiöstä riittävän totuudenmukaisen kuvan.

Tutkimuksessa käytetään maantieteellisiä ja paikkaan viittaavia termejä. Pohjanmaa tarkoittaa nykyistä, Merenkurkun rannikolle ja Vaasan ympärille ryhmittyvää Pohjanmaan (hallinnollista) maakuntaa. Kielellisesti alue on ruotsin kielen vahvaa tukialuetta: alueen kuudestatoista nykykunnasta vain kolme on vanhastaan suomenkielisiä.¹ Itään mentäessä Pohjanmaan hallinnollinen naapurialue on Etelä-Pohjanmaa, joka suunnilleen kattaa vanhan maantieteellisen Etelä-Pohjanmaan suomenkieliset kunnat.² Nykyään alue keskittyy selvästi Seinäjoen ympärille. Närpiön verrokkiryhmänä on käytetty sen rajanaapurikuntia. Etelä-Pohjanmaan kunnista tässä työssä käsitellään Kurikkaa ja Teuvaa. Loput Närpiön rajanaapurikunnat kuuluvat Pohjanmaahan. Muut käytetyt maantieteelliset nimet, esimerkiksi Suupohja, selitetään ensimmäisen käytön yhteydessä.

Harkittu linjaus on se, että kaikista kunnista käytetään tekstissä termiä kunta, olivatpa ne ottaneet käyttöönsä nimityksen kaupunki (kuten esimerkiksi Närpiö) tai eivät. Kunta merkitsee maamme pienintä itsehallinnollista yksikköä, joilla on samat oikeudet ja velvollisuudet.

Työllä on kaksi tekijää. Tutkimusta tehtäessä aluepäällikkö Markku Mattila on pääasiassa paneutunut kvantitatiivisiin lähteisiin ja kirjoittanut osuutensa niiden pohjalta. Tutkija Krister Björklund haastatteli närpiöläisiä ja kirjoitti tekstinsä niiden pohjalta. Lopullinen teksti on kuitenkin laadittu yhteistyössä, eikä eri osioille ole syytä osoittaa vain yhtä kirjoittajaa.

1 Pohjanmaan kunnat ovat (aakkosjärjestyksessä): Isokyrö, Kaskinen, Korsnäs, Kristiinankaupunki, Kruunupyö, Laihia, Luoto, Maalahti, Mustasaari, Närpiö, Pedersören kunta, Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Vaasa, Vähäkyrö ja Vöyri. Vanhat suomenkieliset kunnat ovat Isokyrö, Laihia ja Vähäkyrö. Muut kunnat ovat yksikielisesti ruotsinkielisiä tai kaksikielisiä.

2 Etelä-Pohjanmaalla on 19 kuntaa, jotka ovat: Alajärvi, Alavus, Evijärvi, Ilmajoki, Isojoki, Jalasjärvi, Karijoki, Kauhajoki, Kauhava, Kuortane, Kurikka, Lappajärvi, Lapua, Seinäjoki, Soini, Teuva, Töysä, Vimpeli ja Ähtäri.

2 Tutkimuksen maisema – Närpiön kunta

Vanha maatalouspitäjä ja rakennemuutos

Närpiö on vanha ruotsinkielisen Pohjanmaan suurpitäjä. Aikojen saatossa kaikkiaan 14 kuntaa on syntynyt tämän vanhan suurpitäjän maa-alasta.³ Nykyinen Närpiön kunta muodostettiin vuonna 1973, jolloin Ylimarkku, Pirttikylä ja osia Korsnäsistä liitettiin Närpiöön. Nykyinen Närpiö sijaitsee Pohjanlahden rannikolla, Vaasasta etelään. Muodoltaan kulmikkaana kunta työntyy rannikolta sisämaahan: suoraan mitattua rantaviivaa on 45 kilometriä, mutta rannikon rikkonaisuudesta johtuen rantaviivan todellinen pituus on noin 700 kilometriä. (Närpiön kaupunki 2012a) Niinpä kunta on sekä merellinen rannikkokunta että sisämaan kunta. Närpiön naapurikunnat ovat ruotsinkielinen Korsnäs, kaksikieliset Kristiinankaupunki ja Maalahti (kummassakin ruotsinkielinen enemmistö) sekä Kaskinen (suomenkielinen enemmistö) ja suomenkieliset Kurikka ja Teuva.

Väkiluvulla mitattuna (9 412 asukasta) Närpiö oli vuonna 2011 maamme kuntien joukossa sijaluvulla 111, heti Hankoa pienempänä mutta Kuhmoa suurempana kuntana. Kuntia oli maassamme tuolloin kaikkiaan 336. (Tilastokeskus 2012a) Edelleen väkiluvulla mitattuna Närpiö on Manner-Suomen suurin yksikielisesti ruotsia puhuva kunta. Siellä puhuttu ruotsi on kuitenkin omanlaatuistaan, mistä johtuen muiden äidinkielenään ruotsia puhuvien on vaikea sitä ymmärtää (Wikipedia 2012). Närpiöläiset itse lisäksi jakavat murteensa kolmeen eri puhuntaan keskeisten asutustihentymien mukaan (Närpes hembygdsbok 1986, 86–89).

3 Nämä kunnat ovat Siipyy, Lappväärtti, Tiukka, Ylimarkku, Pirttikylä, Korsnäs, Peto-lahti, Bergö, Teuva, Isojoki, Karijoki, Kristiinankaupunki, Kaskinen ja Närpiö. Suurin osa näistä perustettiin kunnallishallinnon perustamisen yhteydessä 1860-luvulla. Nykyisin itsenäisinä kuntina ovat olemassa vain Karijoki, Kaskinen, Korsnäs, Kristiinankaupunki, Isojoki, Teuva ja Närpiö.

Poliittisesti kunta on Ruotsalaisen kansanpuolueen täydellisesti hallitsema, sillä syksyn 2012 vaaleissa Ruotsalainen kansanpuolue sai 32 paikkaa, sosialidemokraatit kaksi paikkaa ja kristillisdemokraatit yhden paikan.⁴ Toisaalta närpiöläisessä kuntapolitiikassa näyttää hyvin pitkälti olleen kysymys paikallisten kylien voimasuhteista ja kissanhännänvedosta, ei niinkään valtakunnallisesta puoluepolitiikasta (vrt. Finell 1995, 45–46).

Elinkeinorakenteeltaan Närpiö on perinteisesti ollut vankka maatalouspitäjä, jonka rannikolla myös kalastettiin silakkaa ja pyydettiin hyljettä. Niin ikään merenkulkua ja siihen liittyvää laivanrakennusta ja talonpoikaispurjehdusta harjoitettiin. Närpiöläisten sivuelinkeinoina ovat olleet metsätalous (terva, puu), sekä pienimuotoinen käsityö ja teollisuus (esim. lasi, paperi). 1900-luvun alkupuoli ei tuonut elinkeinoihin laadullista muutosta, mutta merkitsi teknistä kehitystä (esim. puhelin, sähkö, rautatie, maatalouskoneet). Tutkimuksemme kannalta keskeisin seikka oli maatalouden uusien tuotantosuuntien – kasvihuoneviljelyn ja turkistarhauksen – alkaminen. (Närpes hembygdsbok 1986, 56–64, 67–81).

Suomalaisen yhteiskunnan elinkeinorakenteen muutos alkoi varsinaisesti toisen maailmansodan jälkeen, kun perinteinen maaseutu ja maaseutuelinkeinot joutuivat rajuun rakennemuutokseen. Ensin maaseutua raivattiin ja asutettiin voimaperäisesti rintamamiestiloilla ja evakoiden sijoittamisella. Suurten ikäluokkien synnyttyä ja kasvaessa perinteisten maatalouselinkeinoiden kantokyvyn rajat tulivat pientilavaltaisessa Suomessa kuitenkin vastaan. 1950-luvulla rakennemuutos alkoi näkyä maaseudun perinteisten elinkeinoiden elatuskyvyn kriisiytymisenä ja väestön ”maaltapakona”. Kriisiytymisen taustalla olivat muun muassa maaseutuelinkeinoiden yhä jatkuva koneellistuminen ja sitä seurannut työvoimatarpeen lasku. Tehokkaampi lannoitus, satoisammat lajikkeet ja valtakunnallisesti kasvanut peltoala synnyttivät ylituotantoa ja markkinointivaikeuksia. Tästä seurasi maatalouspolitiikan muutos peltojen ”pakointeineen” ja kotieläimistä maksettuine tapporahoineen, joka edelleen vaikeutti maatalouselinkeinoa. Väestön ”maaltapakko” suuntautui kahtaalle: oman maan rintamaille eli ”maalikyliin” eli (teollisuus) kaupunkiin sekä ulkomaille, ennen kaikkea Ruotsiin. (esim. Markkola 2004)

Maaseutuelinkeinoiden kriisi ja rakennemuutos näkyivät myös Närpiön elinkeinorakenteessa. Kun alkutuotannosta sai vuonna 1950 elantonsa 75 prosenttia kunnan työvoimasta, sai siitä vuonna 1970 elannon enää 45 prosenttia. Tasainen väheneminen on jatkunut sen jälkeenkin. Talonpoikien määrän vähenemiseen kytkeytyi myös tuotantosuunnan vaihdos: maidontuotannosta suurelta osin luovuttiin ja jos karjaa oli, pidettiin yleensä sikoja tai kanoja. Sen sijaan kasvihuoneviljely ja turkistarhaus olivat 1950-luvulta lähtien alkaneet nousta merkittävään asemaan. Esimerkiksi vuonna 1979 maatalouden Närpiön kuntaan tuottamasta

4 Edellisten kuntavaalien tuloksena Ruotsalaisella kansanpuolueella oli ollut 33 paikkaa ja Kristillisdemokraateilla 2 paikkaa.

rahasta (markkoina) tuotti sikatalous 10 miljoonaa, maitotalous 17 miljoonaa ja siipikarja 20 miljoonaa, mutta kasvihuoneet kokonaista 40 miljoonaa ja turkistarhaus 13 miljoonaa. Näin ollen uudet tuotantosuunnat tuottivat yhteensä jo enemmän kuin perinteisemmät maito, liha ja munat yhteensä. (Närpes hembygdsbok 1986, 182–186)

Maaseutuelinkeinojen tuskaa lisäsi osaltaan myös liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995. Sitä seuranneina vuosina suuntaus oli toisaalta tilamäärän pieneneminen ja toisaalta jäljelle jääneiden tilojen koon kasvu. Närpiössä tilamäärä pieneni viidessä vuodessa 190 tilalla eli noin 17 prosentilla. Kasvihuoneviljelyn aseman puolustamisessa onnistuttiin paremmin, sillä Brysselissä tehty vaikutustyö tuotti alalle hyvät toimintaedellytykset. Myös turkistarhaus menestyi EU-Suomessa. (Sidbäck & Bergman 2002, 25–27)

Maaseudun rakennemuutoksen myötä maa- ja metsätalouden rinnalle alkoi myös Närpiössä nousta uusia merkittäviä työllistäjiä: teollisuus (esim. elintarvike-, metsä-, paperi- ja rakennusteollisuus), logistiikka (rahti- ja henkilökuljetus), julkinen sektori (kunnat ja valtio) sekä myös kauppa. 1980-luvun puolivälissä Närpiön elinkeinorakennetta luonnehdittiin monipuoliseksi. Närpiön selviytymiskykyyn luotettiin, vaikka jotain sen osaa kohtaisikin taloudellinen epäonni. (Närpes hembygdsbok 1986, 182–197) Elinkeinorakenteen monipuolisuus on epäilemättä ollut eräs kunnan taloudellisen menestyksen avaintekijä (vrt. Sidbäck & Bergman 2002, 25–35). Monipuolisuudesta kertoo, että nykyisellään Närpiössä on noin 400 eri alojen pienyrittäjää. Merkittävimmät tuotantoalat ovat metalli-, puutyö-, rakennus- ja elintarvikeala. (Enroth 2009, 249)

Kasvihuoneita, metalliverstaita, turkistarhoja

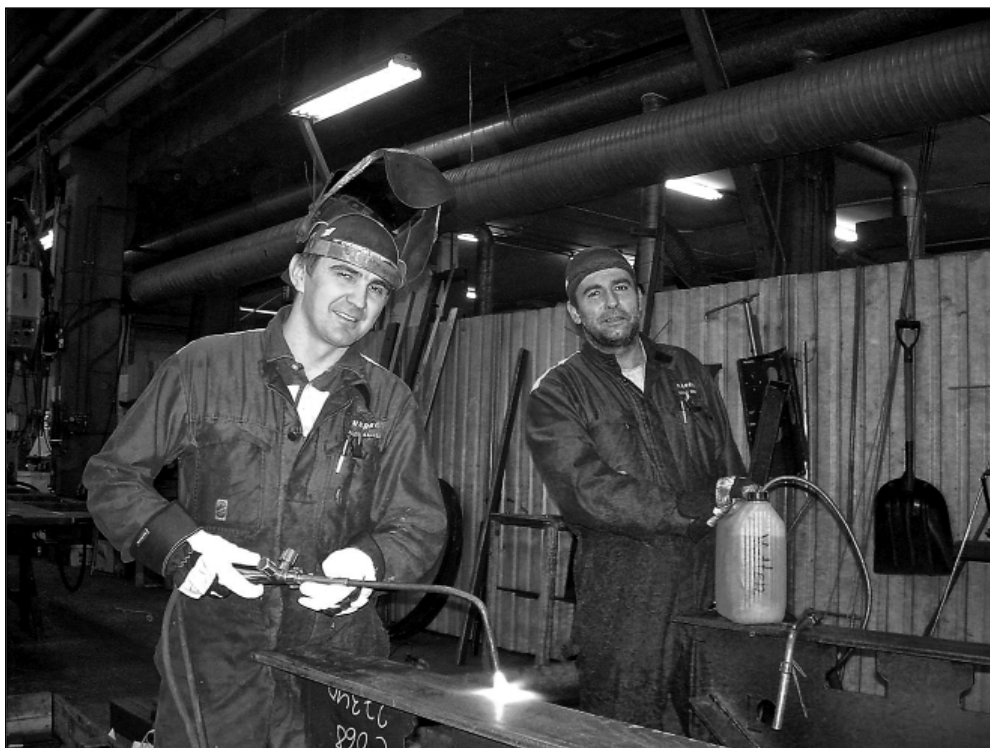
Tällä hetkellä Närpiön suurimpia työllistäjiä ovat kasvihuoneviljely ja kuljetuskaluston valmistaminen. Närpiössä on kappalemäärällä mitattuna enemmän kasvihuoneita kuin missään muussa Suomen kunnassa. Siellä tuotetaankin miltei kaksi kolmasosaa Suomen tomaateista ja kolmannes kurkuista. Maantieteellisesti kasvihuoneet ovat keskittyneet kunnan eteläisiin osiin. Närpiön kasvihuoneyritykset ovat usein perheyrityksiä, jotka ovat kulkeneet sukupolvelta toiselle. Kasvihuoneyrityksiä oli vuonna 2011 kaikkiaan 209 ja viljeltyä kasvihuonepinta-alaa lähes 86 hehtaaria. (Närpiön kaupunki 2012b; Puutarhatilasto 2011, 30) Puhtaan laskennallisesti tämä pinta-ala merkitsee vähintään 572 vakituista työpaikkaa.⁵

5 Kasvihuonetyövoiman tarvetta voidaan laskennallisesti arvioida siten, että 1 500 m² kohden lasketaan yksi vakituinen työntekijä.

Kasvihuoneviljelyn työllistävä vaikutus ei kuitenkaan pysähdy itse kasvihuoneisiin – jotka nykyisin ovat pitkälti koneellistettuja ja automatisoituja – vaan kertautuu muun muassa kasvien lajittelun, pakkaamisen, myynnin ja kuljetuksen sekä tarvikekaupan, teknisen huollon ja neuvonnan kautta. Öljyn hinnan kohotessa myös uudet, öljystä riippumattomat ja kotimaiset energiaratkaisut (esim. turve) ovat alkaneet työllistää kuntalaisia. Kaikkiaan kasvihuoneviljelyn työllistävän vaikutuksen arvioidaan olevan noin 1 200 henkilöä. Kaikki työpaikat eivät välttämättä ole Närpiössä, mutta todennäköisesti valtaosa. (Närpiön kaupunki 2012b; Puutarhatilastot 2011, 14; Närpes Grönsaker 50 år, 13, 82; Enroth 2009, 251–252) Mikäli kaikki nämä työpaikat olisivat kunnassa, merkitsisi se, että reilu neljännes kunnan työvoimasta työllistyisi kasvihuoneviljelystä tai siihen liittyvistä työpaikoista. Tämä antaa käsityksen kasvihuoneiden tärkeydestä Närpiölle.

Kasvihuoneviljelyn työllistävää vaikutusta ja sen taustatekijöitä on syytä avata hieman tarkemmin. Suomen suurin vihannespakkaamo, Närpes Grönsaker, on närpiöläinen osuuskunta, joka tuottaa lähes kolmanneksen kotimaisista kasvihuonetomaateista ja -kurkuista. Osuuskunnan omistaa noin 70 vihannestuottajaa ja se myy pakatut tuotteensa suomalaisille kaupan keskusliikkeille ja tukkukaupoille. Sesonkiaikana yritys työllistää runsaat 40 henkilöä. Välillisesti työllistävä vaikutus on lähempänä 300 henkilöä, kasvihuoneyritysten henkilöstö (noin 250 henkeä) mukaan luettuna. Vihannespakkaamo kuljettaa tuotteet viljelijöiltä pakkaamonsa. Suurimman osan pakkaamon kuljetuksista hoitaa närpiöläinen kuljetusyrittäjä, sillä pakkaamalla itsellään on vain yksi kuljetusauto. Pakkaamon kuljetusauton kori on tilattu paikalliselta korinvalmistajalta, NTM:ltä. (Närpiön vihannes 2012; tiedonanto Stefan Skullbaka; Närpes Grönsaker 50 år, 41)

Kuljetuskaluston valmistaminen on eräs toinen närpiöläinen elinkeinokeskittymä. Kuljetuskalustoa – jäteautoja, perävaunuja, vaihtolavoja ja vaihtolavalaitteita – valmistavia yrityksiä kunnassa on kolme: NTM, Närko ja NEK. NTM työllistää noin 400 henkeä. Oman ilmoituksensa mukaan NTM:llä on alallaan pohjoismainen johtoasema. Yhtiöllä on toimintaa myös Britanniassa, Venäjällä, Hollannissa, Itävallassa, Puolassa ja Baltian maissa. (NTM 2012) Närko on nykyään konserni, johon kuuluu varsinainen Närko (perävaunuja ja kuorma-autojen päällirakenteita) sekä Trailer Rigg (tuottaa käytännössä samaa kuin Närko) ja Botnia Grönsaker (kasvihuonevihannesten sisäänosto, lajittelu, pakkaus, jatkojalostus sekä tukkukauppa Närpiössä ja samankaltainen toiminta perunan parissa Lappväärtissä). Vuonna 2011 konserni työllisti noin 350 henkeä. (Närkogroup 2012) NEK on selvästi näitä pienempi yritys. Sillä on 22 työntekijää ja markkina-alueina ovat Pohjoismaat sekä Venäjä (Tiedonanto Tapani Kaski). Vaikka NEK sinänsä ei ole suuri, vahvistaa se omalta osaltaan kuljetuskalustoa valmistavaa närpiöläistä elinkeinohaaraa, joka työllistää miltei 800 ihmistä. Työntekijöistä tosin kaikki eivät työskentele tai asu kunnan alueella.

Kuva 1. Närkon ulkomailta palkkaamia työntekijöitä. Kuva: Peter Backman.

Kolmantena esimerkkinä närpiöläisestä elinkeinotoiminnasta voidaan esitellä turkistarhaus. Vaikka tarhojen lukumäärä on koko 2000-luvun vähentynyt, on niiden tuottavuus kasvanut, eli pienempi määrä tarhoja tuottaa suhteessa enemmän nahkoja (Turkistuotantoa koskeva tilastomateriaali 1999/2000–2010/2011). Laskennallisesti yhden tarhan arvioidaan työllistävän suoraan viisi työntekijää. Välillisiä työllisyysvaikutuksia arvioitaessa on päädytty kertoimeen kolme. (Tiedonanto Hannu Kärjä) Tätä laskukaavaa käyttäen saadaan täysipäiväisten työpaikkojen määräksi tuotantokaudella 2010/2011 kaikkiaan 405 työpaikkaa, ja välillinen työllistävyys olisi saman kauden tilaluvun valossa noin 1 200 työpaikkaa. Edelleen on syytä huomauttaa, että turkistarhauksenkaan kaikki välilliset työpaikat eivät tietenkään ole Närpiössä.

Turkistarhaus on hyvin sesonkiluontoinen elinkeino. Eläimet nahoitetaan vuosittain marras-joulukuussa. Nahoitus on ammattilaisten työtä, jota ei pystytä tekemään närpiöläisten omin voimin. Kausityövoimaa tulee esimerkiksi Virossa ja Ukrainasta, mutta tulijoiden määristä ei ole keskitettyä tietoa. (Tiedonanto Hannu Kärjä) Tuotettujen turkisten kappalemäärän perusteella voidaan kuitenkin esittää joitakin suuntaa-antavia arvioita.

Kettua ja supia ammattitaitoinen nylkyri nylkee keskimäärin 250–300 kappaletta päivässä, minkkiä ja hilleriä keskimäärin 1 000 kappaletta (Tiedonanto Jaakko Kultalahti). Jos lähtökohdaksi otetaan vaikkapa Närpiön kahdentoista viime tuotantokauden turkistuotanto, voidaan laskea, että keskimäärin nahoitus on vaatinut noin 233 miestyöpäivää.⁶ Jos nahoituskausi kestäisi kaksi kuukautta eli 42 työpäivää, tarvittaisiin nahoitukseen kuusi täysipäiväistä nahoittajaa. Lukua on pidettävä ehdottomana minimiarviona ja todellinen työvoiman tarve lienee paremminkin noin 15–20 täysipäiväistä nahoittajaa.⁷ Vuodet eivät suinkaan ole veljeksiä, vaan tuotettujen turkisten vuosittainen tuotantomäärä vaihtelee, ja samoin tietenkin vaihtelee myös vuosittaisen sesonkityövoiman tarve.⁸ Absoluuttisella luvulla mitattuna sesonkityövoiman tarve ei ole kovinkaan suuri. Mutta tarkasteltuna itse elinkeinosta käsin – määrättyyn vuodenaikaan tarvitaan välttämättä riittävä määrä ammattitaitoista työvoimaa, jotta vuoden ”sato” saadaan korjattua – sen merkitys on ratkaisevan tärkeä.

Yrittäjyys elämäntapana

Tyypillisesti ja jo pitkään kuntalaisten elanto on tullut monesta lähteestä: sivuelinkeinoja – tai ehkä paremmin sanottuna – rinnakkaisia elinkeinoja on ollut useita (Närpes hembygdsbok 1986, 183). Tilanne on voitu kiteyttää sanomalla, että ”yrittäjyys on Närpiössä elämäntapa” (Enroth 2009, 249). Samantapainen näkemys on yleisesti liitetty koko Pohjanmaahan, sillä lentävissä lauseissa pohjalaisuus ja yritteliäisyys käyvät käsi kädessä.

Suomessa maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus on suurempaa kuin kantavaestön. Maahanmuuttajat ryhtyvät usein yrittäjiksi siellä, missä työllisyysti-

6 Kausien 1999/2000–2011/2012 keskiarvo minkin ja hillerin turkiksissa on 101 456 turkista per vuosi, ja ketun sekä supin turkiksissa 39 738 (Turkistuotantoa koskeva tilastomateriaali 1999/2000–2010/2011). Minkin ja hillerin kohdalla (1 000 turkista/päivä) tämä tarkoittaa keskimäärin n. 101 miestyöpäivää/nahoituskausi, ja ketun sekä supin kohdalla keskimäärin n. 132 miestyöpäivää/nahoituskausi, yhteensä siis n. 233 miestyöpäivää/nahoituskausi.

7 Todellisuudessa marras-joulukuussa on vähemmän kuin 21 työpäivää, sillä joulua itsenäisyyspäivä merkitsevät neljää vapaapäivää, jotka kaikki voivat sattua arkipäiviksi. Lisäksi nahoitustyöhön käytetty aika ei liene kahta kuukautta. Jos oletetaan, että työ tehtäisiin noin kuukauden jaksossa marras-joulukuun aikana, nousisi teoreettinen työvoiman tarve 12 nahoittajaan.

8 Tuotantokausien 1999/2000–2011/2012 suurin turkismäärä tuotettiin kaudella 1999/2000. Tuolloin laskennallinen työvoiman tarve kahden kuukauden nahoituskaudella oli 6,5 täysipäiväistä nahoittajaa. Heikommalla tuotantokaudella 2008/2009 tarve oli 4,6 täysipäiväistä nahoittajaa.

lanne on keskimääräistä heikompi, yleinen yrittäjyysaktiivisuus keskimääräistä korkeampi ja väestön etninen monimuotoisuus keskimääräistä vähäisempää. Missä työpaikkatarjonta on riittävä, yrittäjyys on vähäisempää. Niin sanottu pakkoyrittäjyys on maahanmuuttajien keskuudessa yleistä. Yrittäjäksi ryhtyminen on tavallisinta ryhmissä, joissa koulutustaso on suhteellisen alhainen ja yleinen muuttosyy on ollut avioituminen Suomen kansalaisen kanssa (Joronen 2012).

Pohjanmaan maakunnan ulkomaisista yrittäjistä on tehty tutkimus. Se perustuu vuoden 2011 lopulla Patentti- ja rekisterihallituksessa olleisiin yritystietoihin. Närpiössä maahanmuuttajien omistamia yrityksiä oli tuolloin 40 kappaletta, ja niiden osuus kunnan kaikista yrityksistä oli kolme prosenttia. Koko Pohjanmaan maakunnassa osuus oli sama. Korkein osuus oli Kaskisissa (miltei 7 %) ja pienin Vähässäkyrössä (0,6 %). (Melin & Melin 2012, 39, 44)

Tutkimuksen mukaan Närpiön ulkomaalaisyrittäjät edustavat joka suhteessa maakunnan yleistä suuntausta. Toimialoiltaan Närpiön ulkomaalaisyritykset ovat pääosin kaupan alan yrityksiä (osuus noin neljännes), rakennusalan yrityksiä ja luokkaan ”muut toimialat” tilastoituja yrityksiä (kummankin osuus miltei neljännes). Viimemainittu luokka sisältäne esimerkiksi puutarha-alan, koska se ei näytä sopivan muihin esitettyihin kategorioihin. Koko maakunnassa ulkomaalaisten yritykset keskittyivät kauppaan ja seuraavilla sijoilla olivat majoitus- ja ravitseminen sekä rakennusala. Närpiössä miesyrittäjien osuus (85 %) oli hieman korkeampi kuin koko maakunnassa keskimäärin (79 %). Prosentit eivät kuitenkaan kerro koko totuutta. Hyvin tavallista on, että vaikka yritys on miehen nimissä, niin myös vaimo ja muu perhe osallistuu yrittämiseen tarpeen ja voimiensa mukaan. Kyse on usein todellisista perheyrittäjäryhmissä. (Melin & Melin 2012, 48, 50)

Sekä Närpiön että koko maakunnan maahanmuuttajavetoinen yritystoiminta näyttää uudelta ilmiöltä. Miltei kolme viidesosaa Närpiön vuonna 2011 toiminnassa olleista ulkomaalaisten omistamista yrityksistä on nimittäin perustettu vuosina 2006–2011. Koko maakunnan tilanne oli samankaltainen. Yritysmuodoltaan puolet Närpiön ulkomaalaisomisteisista yrityksistä oli toiminimiä ja kaksi viidesosaa oli osakeyhtiöitä. Tässäkin Närpiö seuraili maakunnan yleistä ilmettä. Pääosin maakunnan osakeyhtiöt olivat perustetut pienimmällä mahdollisella osakepääomalla. Niinpä Närpiössä puolet yrityksistä kuului tähän pienimmän osakepääoman ryhmään. (Melin & Melin 2012, 44, 46, 143, 144)

Närpiön ulkomaalaistaustaista yritystoimintaa leimaavat ainakin pienimuotoisuus ja perheyrittäjämäisyys. Kummatkin ovat piirteitä, jotka hyvin pitkälle leimaavat koko närpiöläistä yritystoimintaa. Yrittäjyys ja siitä kumpuavat samankaltaiset kokemukset luovat omalta osaltaan kiinteyttä ja yhtenäisyyttä ”vanhojen” ja ”uusien” närpiöläisten välille.

Siirtolaisuuden jaettu kokemus

Aiheen kannalta on syytä tuoda esiin vielä närpiöläisten oma kokemus siirtolaisuudesta ja/tai kausityön tekemisestä muualla kuin kotona Närpiössä. Siirtolaisuuden osalta Närpiössä on tapahtunut sama kuin koko Suomessa. Viimeisen 150 vuoden aikana Suomi oli ensin työvoimaa luovuttava maa, mutta viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana Suomesta on tullut työvoimaa vastaanottava maa. Närpiöstäkin käytiin 1800-luvulla työssä ensin Pietarissa, ja sitten 1860-luvulta alkaen yhä enemmän Pohjanlahden toisella puolella, Ruotsin saharannikon työmailla, jonne myös saatettiin muuttaa asumaan. Samoihin aikoihin, kun saharannikon työtilaisuudet ehtyivät, alkoi siirtolaisuus Amerikkaan. Massachusettsissa sijaitsevaa Worcesterin kaupunkia kutsuttiin jopa ”Pikku-Närpiöksi”, koska närpiöläisillä oli tapana suunnata sinne. Sotien jälkeen närpiöläinen siirtolaisuus suuntautui erityisesti Ruotsiin. (De Geer & Wester 1975, 51; Tarkiainen 1993, 227; Rangsby 1997, 41–45; Finell 1995, 155–159).

Myös pakolaisuudesta närpiöläisillä on jo vanhastaan ollut kokemuksia. Vaikka siirtokarjalaisille eli evakoille ei ruotsinkielisistä kunnista maata hankittukaan,⁹ oleskeli heitä näissä kunnissa lyhytaikaisessa majoituksessa. Närpiöön majoitettiin evakoita ainakin Jaakkimasta (Finell 1995, 44, 163).

Närpiöläistä mentaliteettia on muokannut ja siihen vaikuttaa vieläkin tietoisuus sekä muisto oman paikkakunnan siirtolaisuus- ja kausityöläisyysmenneisyydestä sekä evakoiden kohtalosta. Tällä on oma tärkeä merkityksensä närpiöläisten myönteiseen suhtautumiseen paikkakunnalla nykyisin oleskeleviin pakolaistautaisiin ihmisiin, siirtolaisiin ja ulkomaiseen työvoimaan. Jaettu kokemuspohja vaikuttaa siihen, että närpiöläiset tuntevat sympatiaa maahanmuuttajia kohtaan. Tämä kävi ilmi haastatteluissakin, joissa kerrottiin muun muassa näin:

Siirtolaisuus Ruotsiin ja Amerikkaan auttavat ymmärtämään maahanmuuttajien tilannetta. (Kurt Nordin, haastattelu 24.9.2012)

Meidän tulee muistaa, että Närpiön seudulla lähdettiin siirtolaisiksi jo 1800-luvulla ja 1950- ja 1960-luvuilla, Pohjois-Amerikkaan ja Ruotsiin. Ihmisiä on myös muuttanut takaisin sieltä tuoden rahaa mukanaan. Samaten Närpiön seudulla on kokemuksia karjalaisista, jotka tulivat lehmineen ja muuttivat vanhoihin ulkorakennuksiin, navettoihin ja vanhoihin rakennuksiin. Tulla nyt junalla kesken talven Finnbyn asemalle lehmineen ja koti-irtaimistoineen väliaikaisesti asumaan kylmiin rakennuksiin. Osa heistä myös jäi tänne. Väestön keskuudessa nämä tarinat avoimuudesta ja avokätisyydestä ihmisiä kohtaan ovat säilyneet. Moni on itse ollut vierastyöläisenä vieraassa maassa ja muut-

⁹ Maanhankintalain ns. kielipykälän mukaan suomenkielistä siirtoväkeä ei saanut sijoittaa ruotsinkielisiin kuntiin (esim. Markkola 2004, 39).

*tanut takaisin tietäen ”miten kovaa oli Kanadan metsäkämpissä”. Kansan sie-
lussa on historiallinen perimä josta avoimuus, ystävällisyys ja suvaitsevuus
kumpuavat. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012)*

Siirtolaisuus liittyy närpiöläiseen nykyisyyteen vielä yhdellä tavalla. Nimittäin tomaatti – tuo närpiöläisten ”punainen kulta” – on tietenkin itsekin ”siirtolainen”, onhan sen kotipaikka Etelä-Amerikka. Mutta myös taito kasvattaa tomaattia kasvihuoneessa tuli Närpiöön siirtolaisuuden ansiosta. Närpiön kasvihuonetomaatinviljelyn ”isinä” pidetään Valdemar Mattfolkia sekä veljeksiä Uno ja Georg Lassfolk. Vuonna 1916 kasvihuonetomaatin viljelyn Närpiössä aloittanut Mattfolk oli oppinut tomaatinviljelyn asuessaan monen närpiöläisen tapaan Amerikassa. Kymmenen vuotta myöhemmin ensimmäisen suurimittakaavaisen tuotannon aloittaneet veljekset perustivat toimintansa ulkomaan opeille ja kokemuksille: Uno Lassfolk oli nimittäin oppinut kasvihuonetomaatin viljelyn niksit Venäjällä. (Närpes Grönsaker 50 år, 11) Tunnettu tosiasia on, että ihmisten mukana liikkuvat myös uudet ajatukset, taidot ja tekemisen tavat. Tästä Närpiön tomaatinviljely on erinomainen esimerkki.

3 Maahanmuuttajien vastaanotto

Nykyinen maahanmuutto ja Suomi

Suomi oli pitkään toisen maailmansodan jälkeen sulkeutunut maa, joka vielä luovutti työvoimaa: tänne ei juuri ollut tulijoita. Toisaalta tuntuu myös siltä, että tänne ei juuri haluttukaan tulijoita, sillä ulkomaalaispolitiikka ja -kontrolli oli tiukkaa (vrt. Leitzinger 2008; Leitzinger 2010). Muuttoliike Suomeen alkoi 1970-luvulla pienimuotoisena humanitaarisena pakolaisten¹⁰ vastaanottona ja sellaisena se jatkui aina 1990-luvun alkuun.¹¹ Tuolloin lyhyessä ajassa tapahtui kolme asiaa: Somalian sisällissodan liikkeelle sysäämiä pakolaisia alkoi Neuvostoliiton (myöhemmin Venäjän) kautta tulla Suomeenkin kevästä 1990 lähtien. Samoihin

10 Pakolainen on määritelmän mukaan ulkomaalainen, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaiset voidaan jakaa maahantuloperusteen ja tavan mukaan useaan eri ryhmää: kiintiöpakolaisiin, turvapaikanhakijoihin, toissijaisen suojelun tarpeessa oleviin ja perheenyhdistämisen perusteella maahan tulleisiin pakolaisen perheenjäseniin. Tämän esityksen kannalta näin hienojakoinen jaottelu ei ole tarpeen, vaan tässä käytetään pääsääntöisesti termiä pakolainen.

11 Tietenkin esimerkiksi avioliittoon on aina voinut tulla. Ulkomaalaisten kanssa solmittujen avioliittojen määrä on kuitenkin riippuvainen kontaktien määrästä ulkomaalaisiin – mahdollisuuksista tavata mahdollisia aviokumppaneita. Esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä ulkomaanmatkailu tai opiskelu Suomen rajojen ulkopuolella oli nykyistä paljon vähäisempää, ja niin oli myös ulkomaalaisten kanssa solmittujen avioliittojen määrä. Katsottuna vuodesta 2012 taakse päin nykyisenkaltainen muuttoliike Suomeen käynnistyi nimenomaan pakolaisten tulona, ja siihen liittyi pikkuhiljaa yhä laajemmin muita muuttosyitä: avioliitto, opiskelu ja töihin tulo. Euroopan unioniin liittyminen ja sen mukanaan tuoma vapaa (eurooppalainen) liikkuvuus on merkittävästi edistänyt tänne muuttamista.

aikoihin silloinen Tasavallan presidentti Mauno Koivisto antoi haastattelulausunnon, jossa totesi, että inkeriläisiä voidaan pitää paluumuuttajina. Lausunnon perusteella Suomi alkoi vastaanottaa inkeriläisiä ja muita etnisesti suomalaisia Venäjällä asuneita.¹² Kesällä 1991 alkaneet, Jugoslavian hajoamiseen liittyneet sodat Balkanilla olivat Euroopan verisimmät sitten toisen maailmansodan. Niihin liittyi myös systemaattista ”etnistä puhdistusta”, eli etniseltä taustaltaan erilaisen väestön vainoa, karkottamista ja murhaamista. Seurauksena oli pakolaisten lähtö liikkeelle ja osa heistä saapui Suomeenkin.

Pakolaisia oli Suomeen tullut ennenkin, mutta muisto siitä oli 1990-luvulle tultaessa haalistunut. Venäjältä oli bolshevikkivallankumouksen jälkeisinä vuosina tullut kymmeniätuhansia pakolaisia – esimerkiksi poliittisesti valkoisia venäläisiä ja itäkarjalaisia – joista osa jatkoi matkaansa eteenpäin ja osa jäi tänne pysyvästi. Toisen maailmansodan jälkeen Suomi ei katsonut suopeasti pakolaisiin: esimerkiksi kaikki Neuvostoliitosta Suomeen tai Suomen kautta muualla pyrkineet palautettiin (esim. Pekkarinen & Pohjonen 2005).

Suomi liittyi Yhdistyneitten Kansakuntien pakolaissopimukseen vuonna 1968. Pakolaisia ryhdyttiin ottamaan vastaan vuonna 1973, jolloin saapui ensimmäinen virallinen kiintiöpakolaisten ryhmä Chilestä. Toinen kiintiöpakolaisten ryhmä saapui vuonna 1979, jolloin tulijoina oli niin sanottuja Vietnamin venepakolaisia. Koska pakolaiset jättivät Vietnamin pääasiassa hatarilla lautoilla tai veneillä, heitä kutsuttiin venepakolaisiksi. Vietnamilaiden tulo ja se, että heitä alkoi tulla tasaiseen tahtiin lähes vuosittain, sai Suomen hallituksen päättämään vuonna 1985, että maahan otetaan vuosittain sata kiintiöpakolaista. Viimeiset vietnamilaiset kiintiöpakolaiset saapuivat vuonna 1992. (Leitzinger 2010, 41–45, 51–52)

Kiintiöpakolaisten vastaanotto 1970- ja 1980-luvuilla oli hyvin pienimuotoista. Ennen vuosittaisen kiintiöpakolaisten vastaanoton vakiinnuttanutta päätöstä Suomeen saapui kaikkiaan noin 570 ihmistä: mukana luvussa ovat sekä varsinaiset pakolaiset että heidän perheenjäsenensä (Leitzinger 2010, 42, 45, 52). Vuodelle 1986 päätetty kiintiö oli siis 100 henkeä, mutta vuodesta 2001 kiintiö on ollut 750 henkeä. Vuonna 1988 valtionhallinnossa tehtiin päätös, että maahan tulleet pakolaiset hajasijoitetaan halukkaisiin kuntiin. (VNS 5/2002 vp., 5, 11)

Kiintiöpakolaisten vuosittaisiin määriin verrattuna 1990-luvulla tulleiden kiintiön ulkopuolisten pakolaisten määrät olivat suuria: huippuvuonna 1994 pakolaisia tuli maahan lähes 3 700 henkeä. Kaikkiaan vuosina 1991–2000 Suomeen saapui hieman yli 16 000 pakolaista ja vuosina 2001–2010 noin 40 000

12 Jonkin verran inkerinsuomalaisia oli muuttanut Neuvostoliitosta Suomeen jo syksyistä 1989 lähtien. Julkisuudessa inkeriläisten muutto tuli esiin Tasavallan presidentti Mauno Koiviston haastattelulausunnon myötä 10.4.1990. Varsinainen paluumuutto käynnistyi haastattelun jälkeen tehtyihin virkamiespäätöksiin nojautuen. (Paluumuuttajien toimeentuloturvyöryhmän muistio 20.6.2001) Paluumuutto vauhdittui, kun Neuvostoliitto lakkasi olemasta tapaninpäivänä 1991.

(Paluumuuttajien toimeentuloturvyöryhmä 2001; yhdistelty tilastoista Migri a ja Migri b). Pakolaisten etninen kirjokin laajeni: 1990-luvulta alkaen pakolaiset olivat esimerkiksi somaleja, serbejä, albaaneja, bosnian muslimeja, kroaatteja tai afgaaneja. Esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna, Suomessa olevien pakolaisten määrä on kuitenkin vähäinen. Työperäinen maahanmuutto alkoi varsinaisesti vasta 2000-luvulla, kun Suomi oli ensi liittynyt Euroopan unioniin sekä selvinnyt 1990-luvun lamasta.

Viimeisen neljäkymmenen vuoden historiallinen kehitys – pakolaisuuden ja inkeriläisten paluumuuton¹³ kautta työperäiseen maahanmuuttoon – on aiheuttanut sen, että maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin usein vieläkin liitetään pakolaisuus. Kun kuullaan sana maahanmuuttaja, ymmärretään hänet usein pakolaisena. Työ, opiskelu ja parisuhde ovat vasta hiljalleen murtautumassa yleiseen tietoisuuteen maahanmuuton synä.

Maahanmuuton alkuvaiheet Närpiössä

Kun pakolaisten kuntasijoitusmahdollisuus avautui, oli Närpiö liikkeellä eturintamassa. Itse asiassa Närpiö oli Suomen ensimmäinen suurkaupunkialueiden ulkopuolinen kunta, joka otti vastaan pakolaisia (Närpiön kunnanhallitus 1992, 193§). Alkuvuodesta 1988 kunnanvaltuutettu Lilian Ivars ja kuusi muuta valtuutettua laativat valtuustolle aloitteen sen selvittämiseksi, mitkä ovat Närpiön kunnan mahdollisuudet ottaa vastaan pakolaisia. Aloitteessa todettiin, että kunnan asuntosihteerin, sosiaalisihteerin ja koulunjohtajan muodostama työryhmä oli jo edeltäkäs näitä mahdollisuuksia selvittellyt. Työryhmän tulos oli, että kunnalla oli osaksi jo valmiudet pakolaisia ottaa, ja että puuttuvat valmiudet voitaisiin järjestää. Työryhmä arvioi, että kuntaan voitaisiin ottaa noin neljä perhettä eli 20 henkeä. Edellytyksenä oli, että valtio vastaisi kokonaan ensimmäisen vuoden kustannuksista. Kunnanhallitus käsitteli asiaa ja äänin 6–5 päätti jatkaa sen selvittelyä. Myös valtuusto hyväksyi asian. (Närpiön kunnanhallitus 1988, 83 §; Närpiön kunnanvaltuusto 1988, Fge 31 §)

Sopimus pakolaisten vastaanottamisesta allekirjoitettiin lokakuun lopulla. Ensimmäinen pakolaisryhmä saapui jo marraskuun alussa. (Lindqvist 2011, 98)

13 Paluumuuttoa Neuvostoliitosta/Venäjäältä voidaan sitäkin tietyllä tavalla pitää pakolaisuutena: lähtömaana Neuvostoliitto oli totalitaarinen valtio, jossa muuttoliike maasta pois oli vielä hetki sitten ollut käytännössä mahdotonta ja aina ankarasti säänneltyä ja valvottua. Neuvostoliiton romahduksen seurauksena oli poliittinen epävakaus ja taloudellinen sekasorto: mitään takeita ei myöskään ollut siitä, että vapaa maastalähtö olisi mahdollista myös tulevaisuudessa. Niissä olosuhteissa monet katsoivat parhaaksi lähteä heti, kun se vielä oli mahdollista.

Kuntaan saapui seuraavina vuosina lisää vietnamilaisia vastaanotettuina kiintiöpakolaisina, perheenyhdistämisten perusteella ja lisäksi ”omin nokkinensa”. Vuonna 1995 laskettiin, että pakolaisia oli saapunut kaikkiaan 97, joista 71 oli muuttanut muualle. Jäljellä oli siis tuolloin 26 henkeä. (Flyktningsituationen i Närpes 1995)

Jugoslavian pakolaisten alkaessa tulla Suomeen Närpiö ryhtyi vastaanottamaan bosnialaisia. Vuonna 2000 heitä laskettiin olevan kunnassa kaikkiaan 115 henkeä. Myös serbejä ja kroaatteja otettiin vastaan. Vuoteen 2001 mennessä Närpiöön laskettiin saapuneen kaikkiaan 277 pakolaistaustaista ihmistä. Luku sisältää kaikki tulotavat. (Berts & Linden 2005, 14–16; Lindqvist 2011, 98)

Vuoden 2001 jälkeen Närpiöön ei ole otettu kiintiöpakolaisia. Eräänä keskeisenä syynä on ollut pula asunnoista (esim. Järvistö 2005, 47, 48, 50). Vuonna 2011 kunta perusteli kielteistä päätöstään asiaa tiedustelleelle ja 20 kiintiöpakolaista tarjonneelle paikalliselle ELY-keskukselle seuraavasti:

Närpiön kunnan periaatteellinen kanta ottaa kuntaan pakolaisia humanitäärisistä syistä on yhä voimassa [...] tällä hetkellä kunnassa ei kuitenkaan ole vapaita asuntoja. Kun muutamia suurempia asuntojen korjausprojekteja on muutaman vuoden päästä loppuunsaatettu, on silloin olemassa käytännöllisiä mahdollisuuksia ottaa pakolaisia vastaan. Kaupunki varautuu pakolaisten vastaanottoon varaamalla sopivia asuntoja. (Närpes stads svar 2011)

Närpiöön suuntautunut ulkomaalainen muuttoliike onkin koko 2000-luvun koostunut pakolaisten vastaanoton sijasta pääasiassa työperäisestä maahanmuutosta. Närpiötä koko 2000-luvun vaivannut asuntopula on vaikeuttanut myös ulkomaisen työvoiman hankintaa ja sijoittamista. Vaikka tulijoiden tulosyys on vaihtunut, monet yhä käytössä olevat vastaanoton ja sopeuttamisen mekanismit ja hyvät käytännöt ovat lähtöisin pakolaisten vastaanotosta.

Pakolaisten vastaanoton suhteen osa Närpiön naapurikunnista on toiminut Närpiön tavoin (taulukko 1). Täysin toisin toimineita ovat Kaskinen, Teuva ja Kurikka, jotka eivät koskaan ole ottaneet vastaan pakolaisia. Kurikkaan vuonna 2007 saapunutta ainokaista pakolaista voitaneen pitää poikkeuksena kunnan muuten yhtenäisessä linjassa. Jos kunnan pakolaisten vastaanotto toiminnan systemaattisuutta mitataan sillä, kuinka useana eri vuonna kuntaan on vuosina 1988–2010 otettu ensimmäisen sijoituskunnan pakolaisia,¹⁴ on toiminta ollut systemaattisinta Närpiössä, joka on ottanut pakolaisia vastaan yhtenätoista eri vuonna – vaikka vuosina 2002–2010 se ei ole ottanut vastaan lainkaan. Korsnäsissä pakolaisia on otettu vastaan kahdeksana vuonna: itse asiassa kahdessa

14 Tilastotieto koskee siis kuntaan suoraan ulkomailta otettuja pakolaisia. Mukana eivät esimerkiksi ole perheenyhdistämisen myötä tulleet tai maan sisäisenä muuttona saapuneet.

”aallossa” – ensin vuosina 1989–1994 ja sitten vuosina 2007–2010. Maalahdella pakolaisia on otettu vastaan kuutena eri vuonna, systemaattisimmin vuosina 1989–2001. Kristiinankaupunki on ottanut pakolaisia kolmena vuonna. Myös absoluuttisilla numeroilla mitattuna Närpiön toiminta on suurisuuntaisinta, sillä se on ottanut pakolaisia vastaan yli kaksi kertaa enemmän kuin seuraavaksi eniten vastaanottanut kunta, Maalahti. Varsinkin 1990-luvulla Närpiö erottui voimakkaasti naapureistaan sekä toiminnan jatkuvuudella, johdonmukaisuudella että vastaanottomäärillä.

Taulukko 1. Närpiön ja sen naapurikuntien vastaanottamat pakolaiset (1. sijoituskunta) vuosina 1988–2010.

Kunta	Ottanut vastaan pakolaisia vuosina	Yhteensä, henkeä
Korsnäs	1989, 1990, 1993, 1994, 2007– 2010	78
Kristiinankaupunki	2001, 2002, 2010	59
Kurikka	2007	1
Maalahti	1989, 1993, 1995, 1996, 2000, 2001, 2009	81
Närpiö	1988, 1990–1997, 2001	183
Kaskinen	ei ole ottanut	0
Teuva	ei ole ottanut	0

Lähde: Kuntien vastaanottamat pakolaiset 1992–2010. Sisäasiainministeriö, Maahanmuutto-osasto; Vuosien 1988–1991 kohdalla puhelintiedustelu kyseisistä kunnista.

Huom! Taulukossa eivät ole mukana perheen yhdistämisen, maan sisäisen muuttoliikkeen tms. kautta tulleet, ainoastaan suoraan ulkomailta ensimmäiseen sijoituskuntaan tulleet. Näin ollen kyseessä on minimiluku. Esimerkiksi Närpiössä lasketaan, että kuntaan on tullut 1988–2001 kaikkiaan 277 pakolaista (tässä tilastossa 183). Sadan hengen ero selittyy sillä, närpiöläiset laskevat lisäksi mukaan jälkepäin tulleet perheenjäsenet, ”omin nokkineen” kuntaan tulleet yms.

Närpiössä pakolaisten vastaanotto oli sen luokan ponnistus, että se vaati yhteistyötä. Alusta lähtien merkittävin yhteistyökumppani oli Punainen Risti, jonka toteuttaman valtakunnallisen ystäväperhetoiminnan kautta pakolaisille hankittiin ja koulutettiin paikallisia ystäväperheitä. Alkuinnostus oli suuri: parhaimmillaan yhdellä pakolaisperheellä saattoi olla samanaikaisesti jopa kuusi ystäväperhettä. Sittemmin into hiipui ja vastaanoton loppuvuosina ystäväperheiden löytäminen oli jo hankalaa. Viimeisen ryhmän saapuessa 2001 ystäväperhetoimintaa ei enää järjestetty. Innon hiipuminen Punaisen Ristin ystäväperhetoimintaan ei ole närpiöläinen ilmiö, vaan samoin on käynyt myös muualla Suomessa. (Lindqvist 2011, 100; Järvistö 2005, 43, 45, 46)

Vietnamista pakolaisena tullut kertoi pakolaisten vastaanoton alkuajoista seuraavasti:

Tullessani Närpiöön Lilian Ivars oli sosiaalityöntekijänä, ja muistan, että hän töiden jälkeen kävi keräämässä verhoja ja vanhoja tavaroita jostain ja tuli käymään eräänä myrskyisenä syysiltana. Muistan vielä, että hän teki työtä maahanmuuttajien parissa koko sydämestään. Olemme kiitollisia ihmisille, joilta saimme niin lämminsydämissen vastaanoton.

Ystäväperheet ja myös muiden paikallisten yhdistysten jäsenet laittoivat tulijoiden asunnot kuntoon: keräyksillä hankittiin huonekaluja sekä vaatteita. Kuntaa esiteltiin tulijoille ja viranomaisten kanssa asioinnissa avustettiin. Paikalliseen kulttuuriin perehdytettiin ottamalla tulijat mukaan tavallisen närpiöläisen perheen elämään. (Järvistö 2005, 43, 45) Jälkeenpäin on arvioitu, että ystäväperheiden panos oli erittäin merkittävä. Perheiden sosiaalisten verkostojen avulla tulijat saivat lisää paikallisia ystäviä ja löysivät esimerkiksi työtä sekä omat paikalliset sosiaaliset verkostonsa (Lindqvist 2011, 100). Pakolaiset itse ovat sanoneet arvostavansa suuresti ystäväperheiltä saatua tukea (Järvistö 2005, 53, 54). Myös työnantajat olivat merkittävällä panoksella mukana kotouttamisessa. He avustivat asuntojen saannissa, päivähoiton järjestämisessä ja lasten koulunkäynnin käytännön järjestelyissä. Kielikursseja on ollut mahdollista järjestää työaikana ja myös työpaikalla. (Lindqvist 2011, 100)

Vastaanoton alussa panostettiin voimakkaasti myös tiedottamiseen ja koulutukseen. Kaikkiin kotitalouksiin jaettiin Punaisen Ristin esite, jossa kerrottiin siitä, miten kunnallinen vastaanotto tapahtuu, ensimmäisten saapujien taustoista, heidän tulonsa syistä ja asemasta uusina kuntalaisina. Niihin taloyhtiöihin, joihin tulokkaita majoitettiin, jaettiin lisätietoa. (Lindqvist 2011, 100; Järvistö 2005, 45)

Myönteinen ilmapiiri kiristyy, mutta lientyy jälleen

Jo ennen pakolaisten saapumista Närpiön ilmapiiri oli maahanmuuttajamyönteinen. Siitä kertoo esimerkiksi vuonna 1986 julkaistu ja kunnan perusopetuksen tarpeisiin suunnattu kotiseutukirja. Identiteettiä käsittelevässä luvussa on alakohdat ”olla närpiöläinen” ja ”kuntaan muuttaneet”. Kuntaan muuttamista käsittelevässä osassa painotetaan ihmisten periaatteellista samankaltaisuutta. Lisäksi kirjoitetaan, että

Vieraat voivat tarvita apuamme. Erityisesti pitää yrittää ymmärtää ja auttaa niitä, joilla on toinen kieli ja jotka ehkä ovat toisesta maasta. Jos me menemme toiselle paikkakunnalle tai toiseen maahan, ilahdumme, jos meille ollaan

ystävällisiä ja auttavaisia. Ovatko närpiöläiset suvaitsevaisia ja auttavaisia? On tärkeätä oivaltaa, että toisessa identiteetissä ja kulttuurissa ei ole kyse paremmasta ja huonommasta. Ei myöskään oikeasta ja väärästä. Kyse on vai siitä, että he ovat erilaisia, kuin mihin me olemme tottuneet. Yhdistyneet Kansakunnat on määritellyt lasten oikeudet. Sen mukaan lapsia on suojeltava sellaiselta vaikutukselta, joka lisää kielteistä suhtautumista toisiin kulttuureihin. Lapset täytyy kasvattaa suvaitsevaisuuteen ja ymmärtämään muita ihmisiä ja kulttuureita. (Närpes hembydgsbok 1986, 202–203)

Närpiöläisten auttavaisuus ja humaani eetos näkyi myös siinä, että Suomen ulkopuolella oleville pakolaisille kerättiin useaan otteeseen avustuksia, jotka myös toimitettiin perille. Esimerkiksi keväällä 1991 avustuksen kohteena olivat Turkin alueen kurdit (Syd-Österbotten 18.4.1991, 7 ja 7.5.1991, 3). Syksyllä 1993 Närpiön oma paikallistelevisio När-TV, paikalliset hyväntekeväisyysjärjestöt sekä paikalliset Bosnian pakolaiset keräsivät (nykyrahaksi muutettuna) yli sadantuhannen euron edestä avustuksia Bosniaan. Avustustavara toimitettiin perille autosaattueessa, jossa oli mukana muun muassa sittemmin avustustoiminnallaan tunnetuksi tullut Karl ”Kalle” Augustson. Tavarat toimitettiin Zagrebiin ja Mostariin vuodenvaihteessa 1993/1994. Matkalla mukana ollut toimittaja teki raportin Ylen TV-Nytt -ohjelmaan sekä FST:n alueelliseen ohjelmaan. Lisäksi tehtiin ohjelma myös När-TV:hen. (Widjeskog 2002, 66–69)

Närpiössä pakolaisten vastaanotossa katsottiin onnistutun nimenomaan kuntalaisten myönteisen asenteen tähden. Vuonna 1992 kunnan päättävälle elimille painotettiin, että pakolaisten

Vastaanotto onnistui yli kaikkien odotusten ja Närpiö tuli koko maassa tunnetuksi panostuksestaan pakolaisiin. Voidaan sanoa, että onnistumisen suurin syy oli, että närpiöläiset osoittivat avuliaisuutta ja suvaitsevaisuutta uusien asukkaita ja heidän kulttuuriaan kohtaan. (Initiativet 1992)

Kaikki ei kuitenkaan sujunut aivan siloisesti, vaan lamavuosien jo valmiiksi kiristämässä ilmapiirissä tapahtui sellaista, joka herätti asukkaissa myös negatiivisia tunteita, jopa vihaa ja rasismia. Kielteiset tapahtumat järkyttivät nopeaa asennetta ja ne

jättivät syvät jäljet närpiöläisiin, ja anteliaisuus uusien asukkaita kohtaan vaihtui epävarmuuteen ja tiettyyn vastenmielisyyteen. Lisäksi myös Närpiötä on kohdannut työttömyyden nopea nousu. Pelko työpaikan menettämisestä johtaa tiettyyn varovaisuuteen uusien kuntalaisten vastaanottamista kohtaan. (Initiativet 1992)

Närpiöläisiä järkytti se, että jotkut tulijat syyllistyivät vakaviin rikoksiin ja olivat osallisina piittaamattomuutta osoittavissa liikenneonnettomuuksissa. Tekojen herättämä viha purkautui muun muassa erään vietnamilaisen pahoinpitelynä

sairaalakuntoon tanssipaikan pysäköintipaikalla järjestysmiesten silmien alla. Jälkeenpäin rikollisuutta selitettiin sillä, että ongelmaksi noussut, toisena Närpiöön saapunut pakolaisryhmä koostui ”vaikeista” tapauksista: eräät muut maat olivat jo pakolaisleirillä ”kammanneet” ryhmän läpi ja ottaneet joukosta haluamansa. Suomi otti ne, jotka olivat jääneet jäljelle. (Granholm 2009; Syd-Österbotten 6.8.1991, 1 ja 8.8.1991, 1)

Ikävät tapahtumat saivat aikaan sellaisen ilmapiirin ja käytöstä vietnamilaisten koko ryhmää kohtaan, että sitä kuvattiin rasismiksi sekä kantaväestön että pakolaisten taholta. Esimerkiksi eräs vietnamilaisperhe muisteli vuonna 2005, että perhe oli kokenut ilmapiirin kiristymisen ajan hyvin raskaana. Omakohtaisesti rasistisia tekoja koettuaan perhe oli vakavasti harkinnut muuttoa pois paikkakunnalta. Rasismi kuitenkin väheni suhteellisen nopeasti ja sittemmin se hävisi perheenjäsenten elämästä kokonaan. Muistelun aikaan perhe viihtyi Närpiössä hyvin. (Syd-Österbotten 10.8.1991, s. 4; Järvistö 2005, 41, 42, 49, 54) Rasismin vähenemiseen lienee suuresti vaikuttanut myös ongelmia tuottaneiden muuttaminen pois paikkakunnalta. (Vrt. Granholm 2009)

Närpiöläisten asennetta uusiin tulijoihin on leimannut humaani eetos. Koettujen raskaiden asioiden jälkeen samantapainen kehitys kuin Joensuussa (skinit) tai Kontiolahdella (yleinen vierasvastaisuus) olisi ollut myös Närpiössä mahdollista. Närpiössä valittiin kuitenkin sovinnon tie.

Kotouttaminen käytännössä

Närpiön kotouttamistoimenpiteiden kehittäminen alkoi pakolaisten vastaanoton myötä. Kun maahanmuuton painopiste kunnassa 2000-luvulla siirtyi työperäiseen maahanmuuttoon, havaittiin, että uudentyyppiset muuttajatkin tarvitsevat samoja palveluja kuin pakolaistaustaisetkin tulijat. Lisäksi työperäisten maahanmuuttajien ja pakolaistaustaisten tulijoiden ryhmien rakennekin oli hyvin pitkälti samanlainen. Pakolaistaustaiset ”perheellistyivät” ja ”lapsellistuivat” esimerkiksi perheenyhdistämisen kautta. Työperäiset maahanmuuttajat – varsinkin pysyvemmän työluvan saaneet – pyrkivät tuomaan myös perheensä mukanaan. Siten kumpikin ryhmä koostuu aikuisväestöstä, aviopareista ja lapsista. Vanhusten osuus on maahanmuuttovaiheessa ollut pieni ellei olematon. Ruotsiin siirtyneiden maanmiestemme kokemuksesta kuitenkin tiedämme, että ajan myötä myös vanhuspalvelut joutuvat tässä suhteessa haasteen eteen: vanhuuden myötä äidinkielisten palveluiden tarve kasvaa. Vanhuksilla usein tapahtuu jo opitun vieraan kielen unohtamista ja siirtymistä äidinkielen käyttöön. (Ks. esim. Virtala 2011)

Suomessa kuntaan tulevilla – niin pakolaisilla kuin työperäisillä maahanmuuttajillakin – on oikeus kaikkiin samoihin kunnallisiin palveluihin kuin kantaväes-

töllä. Tämä tarkoittaa, että maahanmuuttajat käyttävät tyypillisesti sosiaali- ja terveyspalveluita (esimerkiksi kunnallisia asuntoja, terveyskeskusta) ja lapset päivähoitoa, peruskoulua ja ammattiopetusta. Tarvitaan siis toisella tavalla osavaa hoitohenkilökuntaa ja koulunkäynnin avustajia. Lisäksi niin aikuiset kuin lapsetkin tarvitsevat yleistä kielikoulutusta ja sen rinnalla tulkkipalveluja. Myös kulttuuri-, liikunta- ynnä muiden palveluiden pitäisi pystyä vastaamaan uuden väestön mukanaan tuomiin haasteisiin. Esimerkiksi kotikielistä kirjallisuutta olisi saatava kirjastoihin.

Maahanmuuttajataustaisten kuntalaisten palveluntarvetta havainnollistamaan voidaan esittää muutamia koululaitosta koskevia numerotietoja. Syksyllä 2004 tehdyn selvityksen mukaan Närpiön kouluissa oli tuolloin yhteensä 40 maahanmuuttajataustaista oppilasta (ala-asteella 22, yläasteella 10, ammattikoulussa 8). Päivähoidossa maahanmuuttajataustaisia lapsia oli kymmenkunta. (Järvistö 2005, 38, 41) Sitten kymppiluokan opetusta on järjestänyt Närpiön kunnassa sijaitseva kansanopisto SÖFF (Svenska Österbottens Folkakademi), johon myös useat maahanmuuttajataustaiset oppilaat ovat osallistuneet. Lisäksi opisto on tarjonnut maahanmuuttajille suunnattua aikuisopetusta. Muutama vuosi sitten koulussa toimi kaksi maahanmuuttajalinjaa. (Granholm 2009)¹⁵ Koulutuksessa maahanmuuttajataustaiset oppilaat merkitsevät usein puutteellista opetuskielen hallintaa ja siitä johtuvia erityisjärjestelyjä sekä eriyttämistä. Tämä kaikki vaatii opetushenkilökunnalta erityisosaamista. Myös omakielistä opetusmateriaalia pitäisi olla saatavilla.

Närpiön sivistystoimen ja päivähoidon johtajat kertoivat niistä haasteista, joita rajusti kasvanut työperäinen maahanmuutto aiheutti.

*Olemme ottaneet vastaan pakolaisia monessa erässä, ja tämä on melko hyvin organisoitu järjestelmä. Työperäinen muutto on toinen asia, intensiivisin kausi oli 2006, 2007 ja 2008. Joka toinen viikko oli uusi perhe kolkuttamassa ovea. Piti järjestää päivähoito- ja koulupaikkoja ja selvittää millaista integraatiota tarvittiin, valmistelevia koululuokkia, jossa keskityttiin kieleen. Vieläkin tulee uusia maahanmuuttajaperheitä kesken lukukauden. Olemme saaneet poliitikoiltamme lisäresursseja, joten niitä ei ole tarvinnut ottaa tavallisesta tuntio-
petuksesta. Ylimääräisellä rahoituksella pystyimme palkkaamaan päteviä opettajia. He saivat valmistavaa opetusta opettajilta, jotka osasivat auttaa ja tukea toisiaan ja viedä prosessia eteenpäin ja laatia kehittämissuunnitelmia oppilaille, joilla oli erilaisia kielitaustoja. Näiden vuosien aikana oli aika paljon kehitystyötä. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)*

15 Kansalaisopisto (Närpes medborgarinstitut) ja Svenska Österbottens Folkakademi yhdistyivät syksyllä 2009 muodostaen Närpiön aikuisopiston (Närpes vuxeninstitut). Opiston toiminnasta vastaa Närpiön kunta.

Osaamista ja resursseja on oltava joka koulussa ja päiväkodissa. Maahanmuuttajien lasten pedagogisia ja kasvatuksellisia haasteita ei voida ratkaista siten, että heidät keskitettäisiin yhteen kouluun ja päiväkotiin, jotka sitten resursoitaisiin. Lapset pitää hajauttaa tasaisesti eri päiväkoteihin ja kouluihin kotikielisten lasten joukkoon.

Meillä on maahanmuuttajia kaikissa kouluissa, mutta he eivät ole tasaisesti jakautuneet. Mosebacke skola keskustassa, Pjelas skola ja Yttermark ovat ottaneet eniten vastaan, koska olemme sijoittaneet valmistavan opetuksen sinne. Mosebacke skola on isoin ja vieraskielisten oppilaiden osuus vaihtelee. Joinakin vuosina heidän osuutensa on ollut 30 prosenttia. Siitä ei kukaan pidä, koska opetuksen taso laskee niin radikaalisti. Maahanmuuttajat ovat hajaantuneet ympäri kuntaa, ja kaikissa päivähoitopaikoissa on vieraskielisiä lapsia. Viime vuonna meillä oli sellainen tilanne, että keskustan päivähoitossa oli yli 50 prosenttia vieraskielisiä. Olemme koettaneet ratkaista tilanteen tarjoamalla muita paikkoja. Kukaan ei voi hyvin, jos vieraskielisiä on niin paljon. Huomasimme kielellisen tason laskevan, mikä tuotti henkilökunnalle ongelmia. Vanhemmat eivät pidä siitä, että maahanmuuttajat keskittyvät yhteen paikkaan, koska kielellinen kehitys kärsii. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)

Kotouttamisprojekteja

Erityisesti ulkomaisen työvoiman kotoutumisen tueksi ruotsinkielisellä Pohjanmaalla on 2000-luvulla toteutettu useita projekteja. Useimmat ovat liittyneet alueen työhallintoon, yhden tulokulma on ollut enemmänkin valistava ja kouluttava.

Vuosina 2004–2007 Pohjanmaalla toteutettiin Myötätuuli (Medvind) -projekti. Se oli osa Työministeriön valtakunnallista tuotekehityshanketta (MoniQ), joka kokosi, levitti ja mallinsi maahanmuuttajahankkeiden hyviä kokemuksia. Myötätuuli alkoi Vaasan, Pietarsaaren ja Kaarlepyyn seuduilla. Vuoden 2005 alusta mukaan tuli myös Suupohjan rannikkoseudun (Sydösterbotten: Närpiö, Kristiinankaupunki, Kaskinen ja Korsnäs) työvoimatoimisto. Projektissa edesautettiin maahanmuuttajien työllistymistä luomalla paikallisia käytäntöjä ja malleja. Samoin muokattiin työnantajien ja kantaväestön asenteita koulutuksella sekä tiedotuksella. Suupohjan rannikkoseudun alueelta projektiin osallistui kaikkiaan 192 maahanmuuttajaa, joista 137 oli jo työssä. Työssäolijat saivat projektin

puitteissa kielikoulutusta työpaikoillaan. Närpiön osuutta osallistujien määrästä ei käyttämässämme lähteessä ole eritelty. (Medvind s.a., 6–7, 32–33)¹⁶

Suupohjan rannikkoseudun työvoimahallinto jatkoi Myötätuulen viitoittamalla tiellä yhteisellä projektilla nimeltä Shaisyd eli Suupohjan rannikkoseudun työmaahanmuuton kestävät strategiat (Strategier för en hållbar arbetsinvandring i Sydösterbotten) vuosina 2008–2011. Projekti suunniteltiin ja johdettiin Närpiöstä käsin (Ivars 2008).

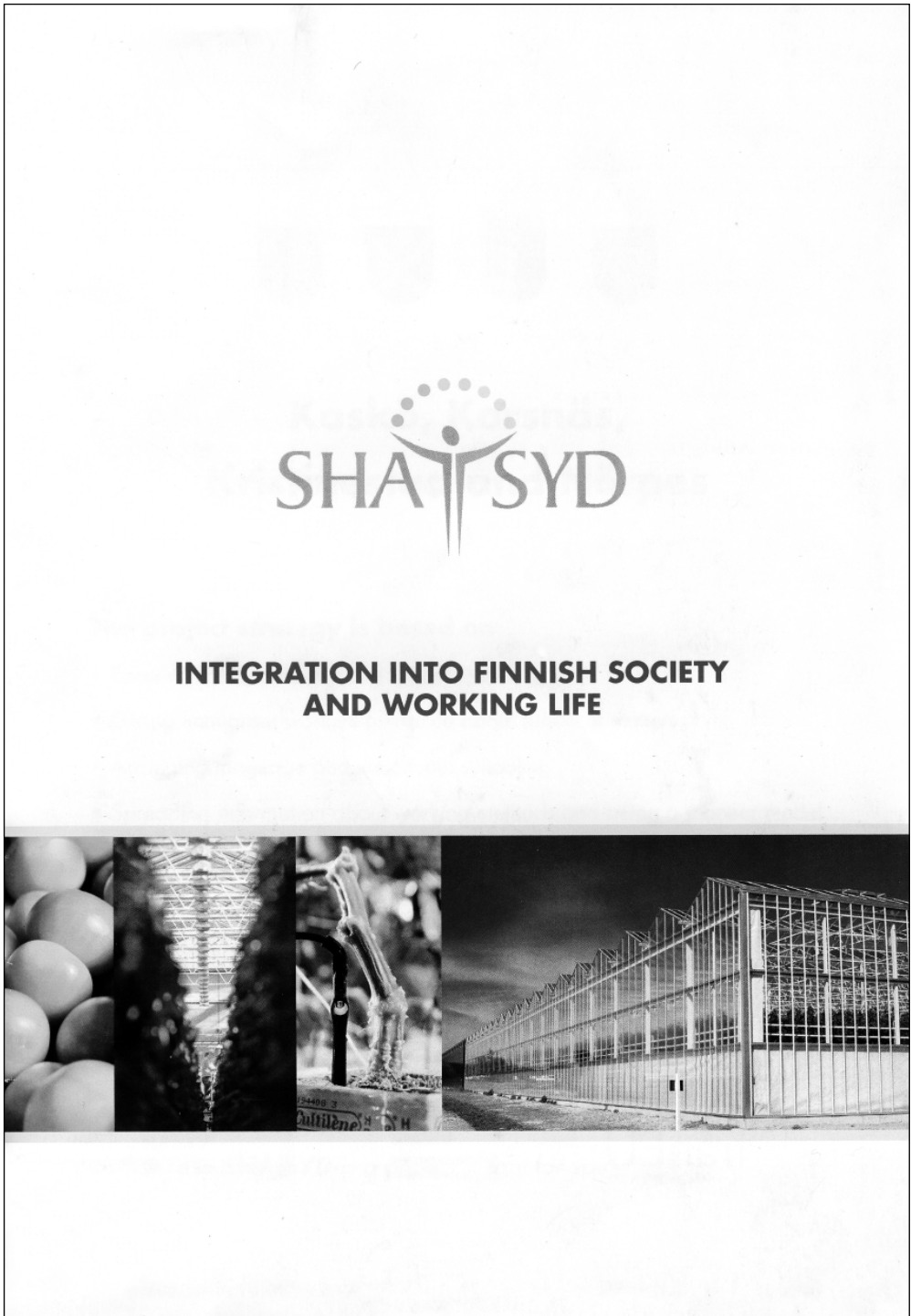
Shaisyd-projektin tavoite oli koordinoida ulkomaalaistaustaisen työvoiman maahanmuuttoa ja rekrytointia, yhdistää siihen kotoutumista edistävät toimenpiteet ja koota kokemusta sekä tietoa jaettavaksi eteenpäin. Elinkeinoelämän työvoimantarve piti kartoittaa, avustaa työvoiman hankinnassa ja luoda työkalut, joilla ”värvättyjen” kotoutuminen ja opastaminen tuloyhteiskuntaan onnistuu. Projektin taustalla olivat Suomen hallituksen vuoden 2006 maahanmuuttopoliittisen ohjelman linjaukset. (Ivars 2008, 3–4) Hallituksen ohjelma painotti ennen kaikkea työperäisen maahanmuuton lisäämistä, mutta ohjelma linjasi painopisteeksi myös tulijoiden opastamisen ja kotoutumisen tukemisen (Maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006, 3–4).¹⁷

Projektin puitteissa piti maahanmuuttavalle työvoimalle järjestää kielikoulutusta sekä täydentävää ammattikoulutusta. Työttömille piti järjestää ammatti-, lisä- tai täydentävää koulutusta, järjestää ryhmätoimintaa (työnhakukursseja, työnhakuryhmiä), järjestää oman ammattitaidon opastettua kartoitusta, myöntää palkkatukea, vaikuttaa työyhteisöjen asenteisiin tiedottamalla eri kulttuureista, järjestää infotilaisuuksia ja -materiaalia työnantajille sekä markkinoida työntekijöitä työnantajille henkilökohtaisten kontaktien avulla. Projektin kohderyhmiä olivat työnantajat, maahanmuuttajat perheineen sekä alueelle avioliiton kautta viime aikoina muuttaneet naiset. Nämä naiset olivat tavallisimmin kotoisin Thaimaasta, Vietnamista tai Venäjältä. (Ivars 2008, 4–5)

Määrällisinä tavoitteina projektisuunnitelmassa linjattiin, että työttömien ryhmälle järjestetään koulutusta yhteensä 600 oppilastyöpäivää ja työssä oleville 1 800 oppilastyöpäivää vuosittain. Luku- ja kirjoitustaidottomille – joiden määräksi arvioitiin noin 10 henkeä – suunniteltiin kahdeksan kuukauden kurssia, yhteensä 1 800 oppilastyöpäivää. Projektiin kuului myös kontaktien rakentamista työvoiman ja työnantajien välille, esimerkiksi työpaikkavierailujen muodossa. Lisäksi työnantajille varattiin jaksoja, jolloin projekti osallistui tai järjesti esimerkiksi ulkomaanmatkoja ja työvoiman haastatteluja. Hankkeen yhteistyökumppaneita

16 Työttömiä maahanmuuttajia osallistui Närpiössä järjestettyyn koulutukseen kymmenen.

17 Maahanmuuttopoliittinen ohjelma esitteli seitsemän eri painopistettä, joista kaksi keskittyi työperäiseen maahanmuuttoon ja yksi tulijoiden opastamiseen ja tukemiseen.

Kuva 2. Shaisyd-projektin esite.

olivat muun muassa Eurooppalainen työvälitysverkosto (European Employment Services, eli Eures), koulutusorganisaatiot ja työnvälitys. (Ivars 2008, 5–6)

Shaisyd oli hyvä projekti, tulkkasin paljon, sekä työntekijöillä että työnantajilla oli siitä suurta hyötyä. Oli paljon erilaisia asioita, eri työtilanteista, selittää miten järjestelmät toimivat työpaikoilla, toimia linkkinä työntekijöiden ja ammattiliiton välillä. Se oli oikein mielenkiintoista. Projektin idea oli, että auttaisimme työvoiman rekrytoinnissa. (Aida Simidzija, haastattelu 26.9.2012)

Ajallisesti rinnakkaisena Shaisyd-hankkeen kanssa toteutettiin kevästä 2008 alkuvuoteen 2011 projektia nimeltä Maahanmuuttajien hyvä integroituminen Pohjanmaalla (En god integration av invandrare i Österbotten, GIIÖB). Projektia toteuttivat Närpiössä toimiva SÖFF ja Åbo Akademin täydennyskoulutuskeskuksen Vaasan yksikkö (Åbo Akademi FC i Vasa). Projektissa oli kaksi haaraa. Ensinnäkin täydennyskoulutuskeskus tarjosi koulutusta, jota maantieteellisesti järjestettiin koko ruotsinkielisellä Pohjanmaalla. Toisaalta paikallisia ruotsinkielisiä sanomalehtiä julkaisevan HSS-median kanssa toteutettiin osio ”uudet oppimistavat”, mikä tarkoitti ennen kaikkea sanomalehden yhteydessä ilmestyvän liitelehden julkaisemista. Liitteen levikkialue oli koko Pohjanmaa. (Ivars s.a., GIIÖB)

Täydennyskoulutusosio oli suunnattu maahanmuuttajien parissa työskenteleville, tai heitä koskevia asioita työssään kohtaaville julkisen sektorin työntekijöille. Oppisisältönä oli maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen suomenruotsalaisessa yhteiskunnassa. Seminaariopetuksessa piti käsitellä muun muassa seuraavia aiheita: yleinen opetusmetodiikka, ruotsi toisena kielenä, kotikielen opetus, suomalaisen peruskoulun opetussuunnitelma ja kuinka sitä sovelletaan oppivelvollisiin maahanmuuttajiin, kulttuurien kohtaaminen sekä maahanmuuttajien palvelut. Seminaareja suunniteltiin olevan kaikkiaan kahdeksan kolmen vuoden aikana. (Ivars s.a., GIIÖB)

Sanomalehden liitelehden piti ilmestyä paperisena kymmenen kertaa vuodessa Vasabladetin, Österbottens Tidningenin ja Syd-Österbottenin yhteydessä. Sähköisen verkkoversion suunniteltiin ilmestyvän muutaman kerran kuussa. Ajatuksena oli julkaista aineisto lehdessä rinnakkain neljällä kielellä: kolme kielistä edusti alueen maahanmuuttajien valtakielisiä (vietnam, serbokroatia, venäjä). Lisäksi valittiin mukaan englanti, koska moni maahanmuuttaja ymmärsi sitä. Liitelehti sisälsi uutisia ja ilmoituksia koulutuksesta sekä alueen tapahtumista. Ensimmäinen liitelehti ilmestyi kesäkuussa 2008. (Ivars s.a., GIIÖB; GIIÖB 1/2008) Kaikkiaan lehteä ilmestyi 26 numeroa, viimeisenä numero 1/2011 kyseisen vuoden tammikuussa. Lehtiä voi yhä lukea verkossa muun muassa osoitteessa (<http://www.sydin.fi/e-tidningen/giioab.aspx>). Sanomalehden käyttäminen oppimiseen ja uusien koulutusmahdollisuuksien luontiin maahanmuuttajien yhteydessä oli täysin uutta.

Uusin hanke on Welcome Office. Se on Vaasan, Pietarsaaren seudun ja K5 alueen (Rannikko-Pohjanmaan kuntayhtymä, eli Kaskinen, Korsnäs, Kristiinankaupunki,

Maalahti ja Närpiö) yhteistyöhanke. Projekti aloitettiin vuonna 2012 ja se päättyi vuonna 2014. Welcome Office jakautuu alueellisesti kolmeen eri toimipisteeseen: päätoimipiste on Vaasassa, sivutoimipisteet sijaitsevat Närpiössä (lisäksi kiertävä neuvonta K5-alueella) ja Pietarsaareissa. Hankkeen hallinto ja päävastuu ovat Vaasassa. Alueellisissa neuvontakeskuksissa saa helposti tietoa maahanmuuttoon, rekrytointiin, työelämään, viranomaispalveluihin ja yhteiskuntaan liittyvissä asioissa. Paitsi maahanmuuttajille, hanke tarjoaa palveluitaan myös kunnan eri toimijoille, yrityksille, työnantajille, koulutuksen järjestäjille ja kolmannelle sektorille. Rahoittajat ovat Pohjanmaan liitto, Euroopan aluekehitysrahasto, ELY-keskukset, Euroopan sosiaalirahasto sekä 12 mukana olevaa kuntaa. (Welcome Office, hankesuunnitelma)

Närpiössä Aida Simidzija vastaa Welcome Officen paikallistoimistosta:

Tavoitteena on tiedotuskeskusten ylläpitäminen ja meillä on niitä kolme: Pietarsaareissa, Vaasassa ja täällä Närpiössä. Olen myös päivän Korsnäsissä ja päivän Maalahdella. Siis koko K5 alueella paitsi Kristiinankaupungissa, sillä se ei osallistu projektiin. Welcome Office auttaa kaikissa asioissa, jotka liittyvät asuntoihin, työpaikkoihin, kouluihin jne. Kun esimerkiksi tänne tulee kokonainen perhe, joista yhdellä on täällä työpaikka, eivätkä työnantajat ole muistaneet ilmoittaa kunnalle koulu- ja päivähoitopaikan tarpeesta, silloin me avustamme. Tämä toimii aika hyvin, koska Närpiö on niin pieni paikkakunta. (Aida Simidzija, haastattelu 26.9.2012)

Rannikko-Pohjanmaan kuntayhtymä käsitteli lokakuussa 2012 jäsenkunnille yhteistä kotouttamissuunnitelmaa. Samoin tarkasteltiin mitä vaatimuksia ja odotuksia laki maahanmuuttajien kotouttamisesta asettaa kunnille. Suunnitelmaan sisältyy myös malli kotouttamisen edistämisestä. Sen mukaisesti asetetaan kotouttamislautakunta, jossa kaikki kunnat ovat edustettuna. Lautakunnan tulee laatia toimintaehdotuksia ja valmistella kotouttamiseen liittyviä asioita kuntayhtymän hallitukselle. Lisäksi palkataan yhteinen maahanmuuttokoordinaattori, jonka vastuulla on kotouttamistoiminnan kehittäminen. (Närpiön kaupunki 2012c, 74§)

Hyvän integroitumisen ehdot

Hyvän integroitumisen keskeisiksi tekijöiksi voidaan Närpiön kokemusten perusteella nimetä kielitaito ja työpaikka, sillä niiden kautta aukeaa osallisuus omaan lähiympäristöön, naapurustoon ja kuntaan. Kielitaito ja työ ovatkin Närpiössä kulkeneet käsi kädessä. Kaikkein keskeisintä näyttää olleen, että Närpiössä on ollut sellaista työtä tai sellaisia työnantajia, jotka eivät vaadi ”täydellistä” kielitaitoa. Lisäksi näyttää olevan tärkeää työllistyä myös pieniin yrityksiin: siellä työntekijä

ei katoa massaan, vaan työnantajan ja -tekijän suhde kehittyy henkilökohtaiselle tasolla. Myös suhde työhön on yhdistänyt paikallista kantaväestöä ja uusia tulijoita: tulijat ovat työtä pelkäämätöntä väkeä, joiden taustakulttuurissa työllä usein on samanlainen keskeinen asema kuin suomalaisessa kulttuurissa. Tulijoiden ja kantaväestön on ollut helppo ymmärtää toinen toistaan. (Granholm 2009; Närpes Grönsaker 50 år, 77)

Närpiöläisen kotouttamistoiminnan kentässä keskeiseksi ongelmaksi on koettu toiminnan sektoriaalisuus ja koordinaation vajavaisuus. Sektoriaalisuus tarkoittaa sitä, että vaikka kotoutuminen koskee ihmisen elämän koko kenttää, niin hallinnollisesti tai organisatorisesti elämä usein pilkotaan eri sektoreihin (esimerkiksi koulutukseen, sosiaalipalveluihin, terveyspalveluihin). Jokainen sektori pyrkii hoitamaan vain sille ”kuuluvat” kotouttamisasiat. Pahimmassa tapauksessa kotouttamista hoitavat eri ihmiset pala kerrallaan, eikä heillä ole keskenään juurikaan keskusteluyhteyttä. Sektoriaalisuutta ja koordinaation ongelmia pyrittiin Närpiössä ehkäisemään jo ensimmäisten pakolaisten saapuessa perustamalla pakolaisasioita käsittelevä moniammatillinen yhteistyöryhmä. (Järvistö 2005, 37–50, 52–54) Eräänlaista sektoriaalisuutta edustaa myös se, että jokainen kunta hoitaa kotouttamisen itsenäisesti.

Sektoriaalisuuden vastavoimaksi voidaan nostaa ylirajaisuus ja yhteistyö. Ylirajaisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että esimerkiksi kunnan organisaatiossa eri yksiköt tai hallinnonhaarat pyrkivät tekemään saumatonta yhteistyötä maahanmuuttajien kotoutumisen hyväksi. Kotouttamisessa näiden organisatoristen osien pitäisi työskennellä kokonaisvaltaisesti yhdessä kotoutujan koko elämän hyväksi. Ylirajaisuus ja yhteistyö korostuvat myös tavassa, miten edellä kuvattuja kotouttamisprojekteja on toteutettu monen toimijan yhteisponnistuksena. Kunnallisen ”yksityisyrittäjyyden” asemesta kannattaakin panostaa alueelliseen yhteistyöhön. Tästä suuntauksesta kertoo K5-kuntien hanke yhteiseksi kotouttamissuunnitelmaksi ja kotouttamislautakunnaksi.

Närpiössä kotoutumisprosesseissa on alusta asti panostettu myös paikkakunnalla jo asuvan väestö koulutukseen ja heille suunnattuun tiedotukseen. Kuten aikaisemmin on esitetty, ensimmäisten pakolaisten saapuessa asiasta jaettiin tietoa kuntalaisille ja erityisesti niiden talojen asukkaille, joihin tulijat sijoitettiin. Koulutukseen, tiedotukseen ja asennemuokkaukseen on sittemmin keskitytty esimerkiksi edellä esitellyissä kotouttamisprojekteissa. Suora vuorovaikutus ja informaation jako esimerkiksi työvoimaa kaipaavien yrittäjien kanssa lisää varmasti mahdollisuuksia onnistuneeseen kotoutumiseen.

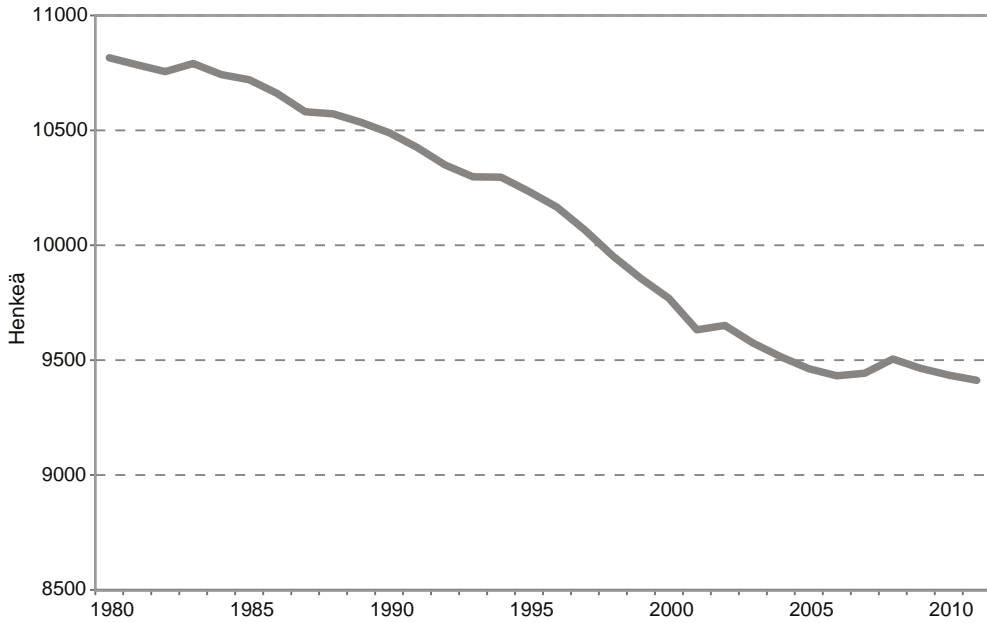
Koti- ja vieraskielisen väestön määrä ja osuus

Närpiön kunnan väestön määrä on viimeisten vuosikymmenien aikana jatkuvasti pienentynyt (kuvio 1). Voimakkainta väkiluvun aleneminen on ollut 1990-luvulla, jonka jälkeen aleneva kehitys on tasaantunut. Eräinä vuosina (esim. 2002, 2007 ja 2008) väkiluku on hetkellisesti jopa hieman noussut. Viime vuosina kehitys on vakiintunut muutaman kymmenen hengen vuosittaiseen laskuun.

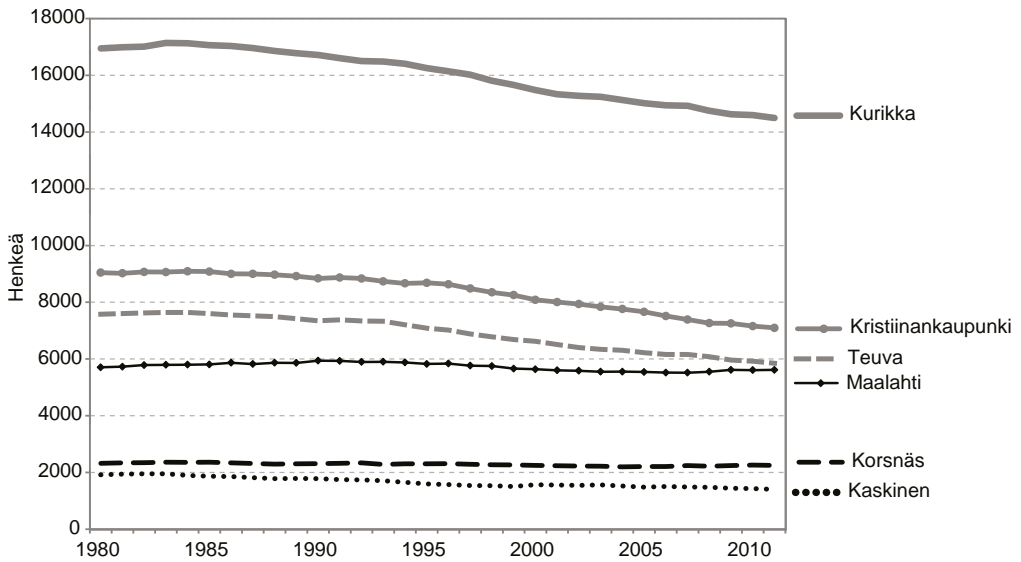
Närpiön yleinen väestökehitys ei juuri poikkea sen naapurikuntien yleisestä kehityksestä: suurimmassa osassa niistä väestö on kaiken aikaa vähentynyt (kuvio 2). Muutama kunta on kuitenkin pystynyt pitämään väkimääränsä suunnilleen samalla tasolla. Näistä kunnista Korsnäs on pieni, reilun 2 000 asukkaan kunta. Maalahden väkiluku on myös sinnitellyt samassa, hieman alle 6 000 asukkaan tasossa.

Väestön vähenemää voidaan tarkastella myös suhteellisesti (taulukko 2). Viimeisen parinkymmenen vuoden aikana väestökato on ollut suurinta Kaskisissa, Teuvalla ja Kristiinankaupungissa, sillä ne ovat menettäneet väestöstään viidenneksen. Väestöltään pienimmät kunnat eli Korsnäs ja Maalahti ovat pärjänneet parhaiten. Korsnäs on menettänyt asukkaitaan vain hivenen (3 %), ja Maalahtikin vain joka kahdennenkymmenennen asukkaansa (5 %). Näiden kahden ääripään väliin sijoittuvat Närpiö ja Kurikka, joissa väestökato on ollut kymmenen prosentin luokkaa. Tässä vertailussa Närpiö edustaa naapurustonsa keskivertoa.

Närpiössä ja sen naapurikunnissa asuu myös vieraskielistä väestöä. Vieraksi kieliksi lasketaan muut kielet paitsi suomi, ruotsi ja saami. Vieraskielisen väestön määrässä Närpiö erottuu selvästi naapureistaan (kuvio 3). Erottautuminen alkoi jo 1980-luvun lopulla, kun Närpiön kunta alkoi ottaa vastaan pakolaisia. Sittemmin ero on vain kasvanut.

Kuvio 1. Närpiön väestökehitys vuosina 1980–2011. Lähde: Tilastokeskus 2012a.

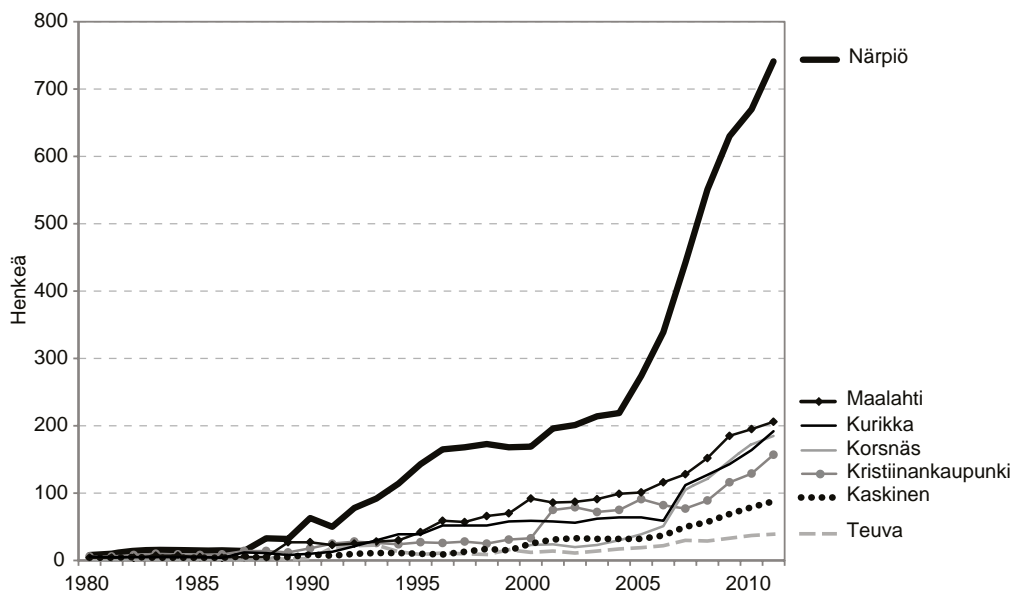
Kuvio 2. Närpiön naapurikuntien väestökehitys vuosina 1980–2011.

Kurikan kunnan väkilukuun on kuviossa koko esitetyltä ajalta laskettu mukaan Jurvan kunta, joka liitettiin Kurikkaan vuoden 2009 alussa. Lähde: Tilastokeskus 2012a.

Taulukko 2. Väestön väheneminen (%) Närpiössä ja sen naapurikunnissa vuosina 1990–2011.

Kunta	Vähennemä 1990–2011, %	Väkiluku 1990	Väkiluku 2011
Kaskinen	21	1 780	1 404
Teuva	20	7 348	5 847
Kristiinankaupunki	20	8 839	7 096
Kurikka	13	16 720	14 495
Närpiö	10	10 490	9 412
Maalahti	5	5 938	5 614
Korsnäs	3	2 310	2 249

Lähde: Tilastokeskus 2012a.

Kuvio 3. Närpiön ja sen naapurikuntien vieraskielisen väestön kehitys vuosina 1980–2011. Lähde: Tilastokeskus 2012a.

Varsinainen nopea erottautuminen vieraskielisten määrässä ajoittuu vuoden 2004 jälkeiseen aikaan. Muutamassa vuodessa Närpiön vieraskielisten määrä lähes nelinkertaistui nousten hieman yli 200:sta lähes 750 henkeen. Kuten tiedämme, ei Närpiö enää vuoden 2001 jälkeen ole ottanut pakolaisia vastaan, joten vieraskielisen väestön nousu 2000-luvulla perustuu paikkakunnalle tulleeseen ulkomaiseen työvoimaan.¹ Vaikka myös naapurikunnissa vieraskielisen väestön määrä on käytännössä koko ajan kasvanut, on kasvu ollut selvästi hitaampaa. Siinä, missä Närpiö on lähes nelinkertaistanut vieraskielisen väestön määränsä, ovat seuraavaksi voimakkaimmat kasvukunnat – Maalahti, Kurikka ja Korsnäs – vain kaksinkertaistaneet sen asuttaen kukin noin 200 vieraskielistä asukasta.

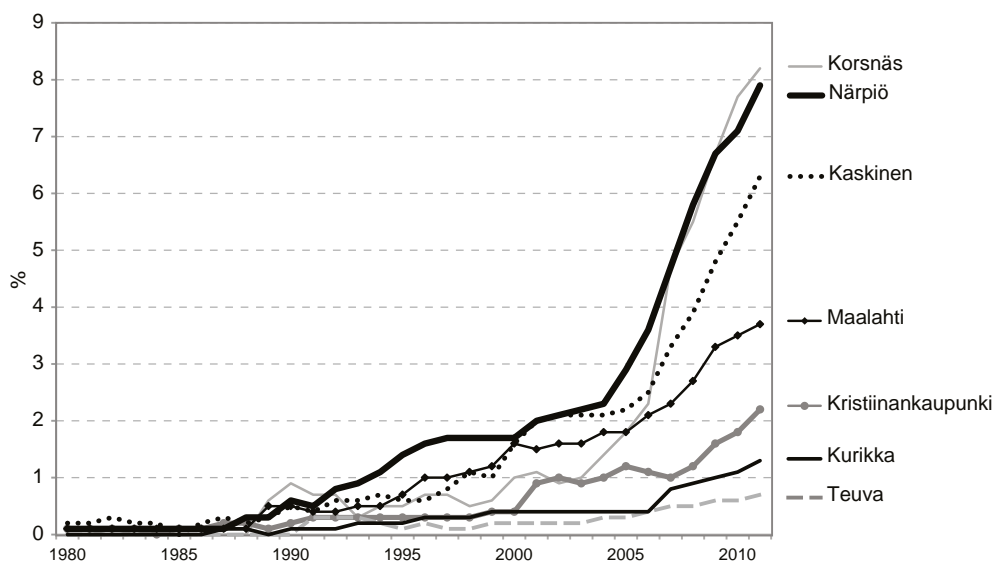
Koska vertailussa mukana olevien kuntien väkiluvuissa on melko isoja eroja, ei vieraskielisen väestön osuuden esittäminen nosta Närpiötä samalla tavalla esiin kuin määrän esittäminen (kuvio 4). Näin siksi, että väestömäärältään pienessä naapurikunnassa pienikin vieraskielisten määrä muodostaa huomattavan osuuden. Vuonna 2011 suhteellisesti eniten vieraskielisiä oli Korsnäsissä (8 %), Närpiössä (8 %) ja Kaskisissa (6 %). Ottaen huomioon Korsnäsin ja Kaskisen väestöllisen pienuuden, on selvää, että niitä paljon väekämmän Närpiön vieraskielisten kahdeksan prosentin osuus on ilmiönä aivan toisella tasolla.

Valtakunnallisestikin Närpiön vieraskielisten osuus on korkea (taulukko 3). Vuonna 2011 Närpiö sijoittui suhteellisessa vertailussa kahdeksanneksi. Suhdelukujen esittäminen hämärtää tässäkin ilmiön käsittämistä, sillä taulukossa korkealle sijoittuu sekä väekkaita kuntia, joissa on paljon vieraskielisiä, että väestöltään pieniä kuntia, joissa on vähäinen määrä vieraskielisiä. Tämä näkyy siinäkin, että ensimmäinen kymmenen kärjessä -listan ulkopuolelle jäävä kunta on väestöltään pieni Kaskinen (vieraskielisten osuus 6,3 % väestöstä).

Taulukossa 3 esiintyvät kunnat ovatkin toisaalta perinteisiä, väekkaita kaupunkeja ja valtakunnallisesti merkittäviä keskuksia: Suur-Helsinki (Helsinki, Vantaa, Espoo), Turku, Vaasa, Kotka sekä Maarianhamina. Viimeksi mainittu toki väestönsä määrällä rinnastuu mannersuomalaiseen maalaiskuntaan, mutta statukseltaan autonomisen Ahvenanmaan hallintokeskuksena maan pääkaupunki Helsinkiin. Toisaalta taulukossa 3 esitetty joukko koostuu sellaisista väestöltään pienistä kunnista kuin Föglö ja Korsnäs, joissa jo muutama vieraskielinen muodostaa mittavan osuuden ja vaikuttaa kunnan sijoitukseen listalla. Näiden ryhmittelyjen ulkopuolella on yksin Närpiö. Se ei ole perinteinen (kaupunki)keskus, eikä vähäväkinen kunta, vaan perinteinen, kohtalaisen väekäs maalaiskunta.

Taulukossa 3 huomiota kiinnittää edelleen siinä olevien kuntien voimakas alueellinen keskittyminen. Esiin nousee kolme selvää maantieteellistä aluetta: pääkaupunkiseutu, Ahvenanmaa ja ruotsinkielinen Pohjanmaa (tätä korostaa

1 Vieraskielinen väestö kasvaa myös syntyvyyden kautta, mutta sen vaikutus on tässä vähäinen.

Kuvio 4. Vieraskielisen väestön osuus Närpiön ja sen naapurikuntien väestöstä vuosina 1980–2011, %. Lähde: Tilastokeskus 2012a.

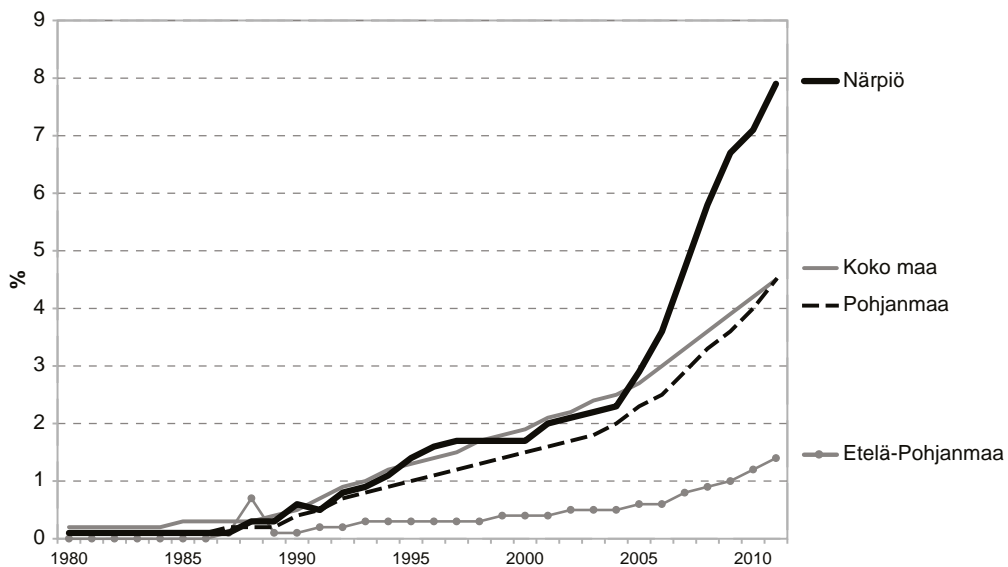
Taulukko 3. Kymmenen maan korkeimman vieraskielisen väestön osuuden (%) omaavaa kuntaa vuonna 2011.

Järjestysnumero	Kunta	Vieraskielisiä, %	Väkiluku, henkeä
1.	Helsinki	11,5	595 384
2.	Vantaa	10,8	203 001
3.	Espoo	10,3	252 439
4.	Föglö	9,9	577
5.	Maarianhamina	8,3	11 262
6.	Korsnäs	8,2	2 249
7.	Turku	8,0	178 630
8.	Närpiö	7,9	9 412
9.	Vaasa	6,9	60 398
10.	Kotka	6,5	54 831

Lähde: Tilastokeskus 2012a.

Kaskinen sijalla 11). Näiden alueiden ulkopuolelle sijoittuvat länsirannikon Turku ja ”itärannikon” Kotka, jonka asemaa korostaa runsas venäjänkielinen väestö. Maantieteellisesti tarkasteltuna Närpiö siis sijaitsee yhdellä keskeisistä maahanmuuttoalueista.

Omassa maantieteellisessä ympäristössäänkin Närpiö kuitenkin erottuu naapurikunnistaan vieraskielisen väestön määrää (kuvio 3) ja osuutta (kuvio 4) tarkasteltaessa. Erottumisen jatkuu verrattaessa Närpiön vieraskielisten osuutta koko Pohjanmaan maakunnan vieraskielisten osuuteen (kuvio 5). Närpiön vieraskielisen väestön osuus on aina 1980-luvun lopulta lähtien ollut suurempi kuin vastaava osuus Pohjanmaan maakunnassa. Vuodesta 2004 lähtien osuus on kasvanut vuosittain nopeasti, ja vuonna 2011 Närpiön vieraskielisten osuus oli noin kaksinkertainen verrattuna koko omaan maakuntaan. Samoihin aikoihin Närpiö erottautui voimakkaasti myös koko Suomen tilanteesta, jota Närpiön vieraskielisen väestön osuuden kehitys oli siihen asti seurailut. Vertailun vuoksi kuviossa on esitetty myös naapurimaakunta Etelä-Pohjanmaan tilanne, josta Närpiö myös poikkeaa voimakkaasti. Närpiötä ja Etelä-Pohjanmaata verrattaessa pitää muistaa, että Etelä-Pohjanmaan maakunta on suhteellisesti tarkastellen maamme vähiten ”vieraskielistyneitä” alueita.

Kuvio 5. Vieraskielisten osuus väestöstä (%) ja osuuden kehitys Närpiössä, Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja koko maassa vuosina 1980–2011. Lähde: Tilastokeskus 2012a.

Muuttoliikkeen vaikutus väestön määrään ja ikärakenteeseen

Muuttoliikkeen vaikutusta väestön määrään tarkastellaan väestön vähenemisen kautta. Kuten edellä on esitetty, on väestö Närpiössä ja sen naapurikunnissa kaiken aikaa vähentynyt. Seuraavassa katsotaan, miten väestömäärä olisi vähentynyt, jos vieraskielistä väestöä ei olisi kuntiin tullut. Onko vieraskielisen väestön saapuminen onnistunut loiventamaan kuntien väestömäärän pienenemistä?

Ajallisiksi tarkastelujaksoiksi on valittu vuodet 1990–1999, 2000–2005, 2006–2011 sekä pidemmän aikavälin vuodet 1990–2011. Aikajaksotus perustuu kuvioon 4. Viimeisen parinkymmenen vuoden aika voidaan siten karkeasti jakaa Närpiön ja sen naapurikuntien osalta kolmeen jaksoon: ei juurikaan vieraskielistä väestöä (noin vuoteen 2000), vieraskielinen väestö alkaa lisääntyä (2000-luvun alkuvuodet) ja vieraskielinen väestö lisääntyy nopeasti (viimeisimmät vuodet).

Taulukko 4 osoittaa, että pitkällä tarkastelujaksolla (vuosina 1990–2011, sarakeosio A) suurimman hyödyn maahanmuutosta ovat saaneet Närpiö ja Korsnäs: niiden saama hyöty (koko väestön vähenemä miinus pelkän kotikielisen vähenemä) on seitsemän prosenttiyksikköä. Ilman maahanmuuttoa Närpiön väestötappio olisi aikajaksolla ollut lähes joka viides asukas (17 %), mutta maahanmuutto on kääntänyt sen paljon siedettävämmäksi joka kymmenenneksi asukkaaksi (10 %). Korsnäsissä maahanmuutto on onnistunut lähes kokonaan paikkaamaan kunnan väestön vähenemisen: ilman maahanmuuttoa vähenemä olisi joka kymmenes asukas (10 %), maahanmuuton ansioista se on vain joka kolmaskymmeneskolmas asukas (3 %). Myös Maalahti kuuluu voittajiin: maahanmuutto on kääntänyt väestötappion joka kymmenenestä asukkaasta (9 %) ainoastaan joka kahdenteenkymmenenteen (5 %). Tietyllä tavalla myös suurimman väestötappion kokenut Kaskinen on maahanmuutosta hyötynyt: ilman muuttoa sen väestötappio olisi 26 prosenttia, maahanmuuton kanssa ”vain” 21 prosenttia. Sen sijaan Teuva, Kristiinankaupunki ja Kurikka eivät ole maahanmuutosta hyötyneet lainkaan. Niiden väestötappio on lähes yhtä iso tarkasteltuna pelkästään kotikielisestä väestöstä tai tarkasteltaessa koko väestöstä käsin.

Taulukon 4 jälkiosa – sarakeosiot B, C ja D – seuraa ilmiön muotoutumista lyhyemmillä, sarakeosioon A sisältyvillä aikajaksoilla. Sarakeosioista huomataan, että vasta viime aikainen (sarakeosio C eli vuodet 2006–2011) maahanmuutto on merkittävästi auttanut kuntien väestönkehitystä verrattuna kahteen aiempaan tarkastelujaksoon. Tarkastelujaksolla 2006–2011 kolme kuntaa seitsemästä on saanut suurimman hyödyn: Korsnäs kuusi prosenttiyksikköä, Närpiö viisi ja Kaskinen kolme. Vain Maalahti on saanut merkittävimmän hyötynsä jonain muuna ajankohtana: siellä pakolaisten vastaanotto 1990-luvulla toi suurimman väestöllisen hyödyn.

Taulukko 4. Vieraskielisen väestön vaikutus Närpiön ja sen naapurikuntien väkiluvun alenemiseen (prosenttiyksikköä) vuosina 1990–1999, 2000–2005 ja 2006–2011 sekä pitkällä aikajaksolla 1990–2011.

	A: 1990–2011				B: 1990–1999				C: 2000–2005				D: 2006–2011			
	Vähennemä:		Vähennemä:		Vähennemä:		Vähennemä:		Vähennemä:		Vähennemä:		Vähennemä:		Vähennemä:	
	pelkkä kotikiel. väestö, %	Vähennemä: koko väestö, %	Erotus pros. yks.	pelkkä kotikiel. väestö, %	Vähennemä: koko väestö, %	Erotus pros. yks.	pelkkä kotikiel. väestö, %	Vähennemä: koko väestö, %	Erotus pros. yks.	pelkkä kotikiel. väestö, %	Vähennemä: koko väestö, %	Erotus pros. yks.	pelkkä kotikiel. väestö, %	Vähennemä: koko väestö, %	Erotus pros. yks.	
Närpiö	17	10	7	7	6	1	4	4	3	1	5	5	0	5		
Korsnäs	10	3	7	2	2	0	2	2	2	0	4	-2	6			
Kaskinen	26	16	5	16	16	0	6	5	1	10	7	3				
Maalahti	9	5	4	5	2	3	2	2	0	0	-2	-2				
Teuva	21	20	1	9	9	0	6	6	0	5	5	0				
Kristiinän- kaupunki	21	20	1	7	7	0	6	5	1	7	6	1				
Kurikka	14	13	1	7	6	1	3	3	0	4	3	1				

Lähde: Tilastokeskus 2012a.

Huom! Taulukossa oleva miinusmerkkinen luku tarkoittaa väkiluvun lisääntymistä luvun osoittamalla prosenttimäärällä. Plusmerkkiset luvut kuvaavat lähtökohtaisesti vähennemää (esimerkki: 17 tarkoittaa 17 prosentin vähennystä).

Kotikiel. = Kotikieliset (suomen, ruotsin ja saamenkieliset)

Edellisen tarkastelun perusteella havaitaan, että jos maahanmuuton toivotaan muuttavan kunnan väestön kehityksen suuntaa, pitää Närpiössä, Korsnäsissä ja Maalahdella pyrkiä vielä jonkin verran kasvattamaan maahanmuuttoa. Samalla on tietysti toivottava, ettei omakielisen väestön kato kiihdy, vaan pysyisi nykyisellä tasollaan. Muissa taulukossa 4 mukana olevissa kunnissa maahanmuuton volyyymiä pitää lisätä huomattavasti, mikäli sen toivotaan edes loiventavan kunnan nykyistä väestökatoa.

Närpiö on eräs Suomen ”harmaantuneimpia” kuntia: ikääntyvien ja ikääntyneiden osuus koko väestöstä on korkea. Maahanmuutto on viimeisen kymmenen vuoden aikana vaikuttanut ikärakenteeseen nuorentavasti (taulukko 5). Mikäli vieraskielistä väestöä ei olisi kuntaan tullut, olisi vuonna 2011 lasten ja nuorten (0–19-vuotiaat) osuus prosenttiyksikön vähäisempi. Toisaalta parhaassa työiässä (20–49-vuotiaat) olevia olisi ilman muuttoa kaksi prosenttiyksikköä vähemmän. Muutto vaikuttaa myös vanhempiin ikäryhmiin: eläkeläisten osuus onkin muuton ansiosta kaksi prosenttiyksikköä pienempi kuin se muuten olisi. Muutosta huolimatta joka neljäs närpiöläinen on 65 vuotta täyttänyt.

Muuttajat ovat yleensä parhaassa työiässä. Kaikkien nuorten ihmisten tavoin he pyrkivät myös perheellistymään joko tuomalla aviopuolisonsa – ja mahdolliset lapset – kotimaastaan, tai menemällä Suomessa naimisiin. Nykyisen suuruisella maahanmuutolla ei estetä Närpiön ikääntymistä. Ikärakenteeseen vaikuttaminen edellyttäisi paljon nykyistä suurempaa tulomuuttoa.

Edellisen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että vieraskielisen väestön suhteen Närpiö poikkeaa voimakkaasti koko maasta, maakunnasta ja verrokikunnista. Närpiön varsinainen irtiotto naapurikunnistaan ja muista esitetyistä verrokkiryhmistään ajoittuu 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puoliväliin. Tuolloin työperäinen maahanmuutto lisääntyi voimakkaasti, ja vieraskielisen väestön määrä lähes nelinkertaistui muutamassa vuodessa. Maahanmuutosta

Taulukko 5. Närpiön väestön ikärakenne (%) ja vieraskielisen väestön vaikutus siihen vuonna 2002 ja 2011.

Ikäryhmä	2002		2011	
	Kaikki	Kotikieliset	Kaikki	Kotikieliset
0–19	21	21	20	19
20–49	34	33	33	31
50–64	21	21	21	22
65-	24	25	26	28
Yhteensä	100	100	100	100
N	9 651	9 450	9 412	8 671

Lähde: Tilastokeskus 2012a.

on ollut Närpiölle jonkin verran demografista etua: väestön väheneminen on loiventunut samalla, kun väestön ikärakenne on liikahtanut nuorempaan suuntaan. Närpiön naapurikunnista Korsnäsiä voisi väestöllisten kehityspiirteidensä takia kutsua ”Pikku-Närpiöksi”. Toisaalta väestöltään pienenä kuntana sen samankaltaiset kehityslinjat ovat Närpiöön verrattuna huomattavasti pienemmän kokoluokan asioita.

Kielten kirjo

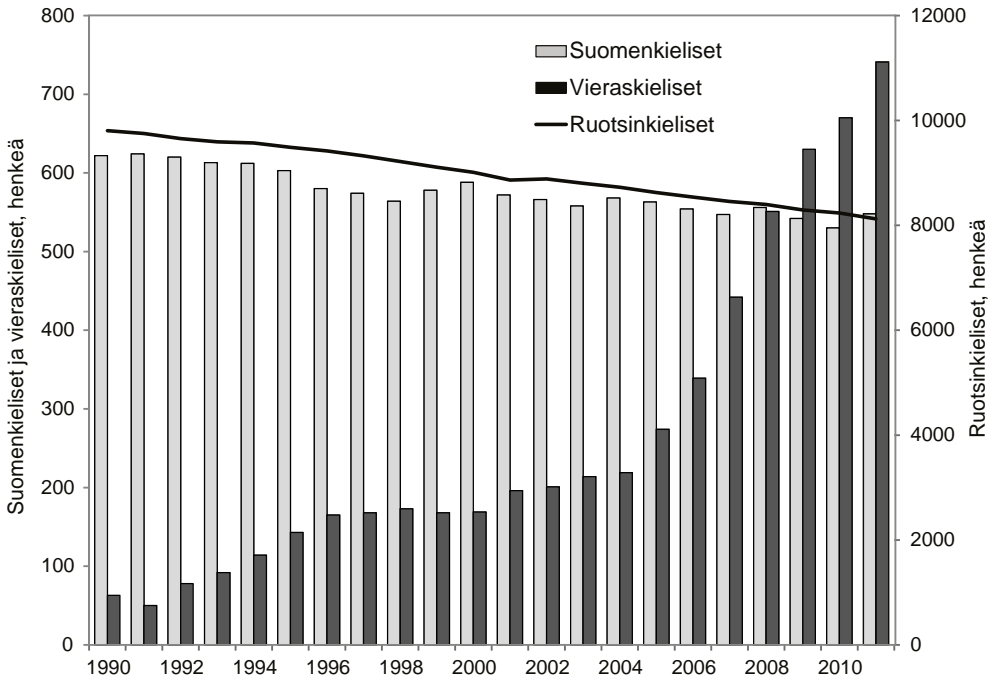
Närpiö on yksikielisesti ruotsinkielinen kunta, jossa suomen ohella puhutaan useita vieraita kieliä. Kielien mukaan tarkasteltuna suomenkieliset ovat kunnassa edelleen toiseksi suurin ryhmä: heitä laskettiin vuonna 2011 olevan 548 henkeä, eli hieman alle kuusi prosenttia kunnan väestöstä. Samaan aikaan suurimman vieraskielisen ryhmän muodostivat bosnian puhujat, joita oli 239 henkeä (2,5 % väestöstä). Jos kielioloja tarkastellaan niputtamalla vieraskieliset yhdeksi ryhmäksi suomen ja ruotsin puhujien rinnalle, saadaan toisenlainen kuva (kuvio 6). Vuodesta 1990 vuoteen 2011 ruotsinkielisen väestön määrä on kaiken aikaan tasaisesti laskenut, hienoisesti myös suomenkielisen. Sen sijaan vieraskielisten määrä on vuoden 2004 jälkeen kasvanut selvästi. Vuodesta 2009 vieraskielisen väestön määrä on ohittanut suomenkielisen väestön määrän.

Vieraskielisen väestön nopea kasvu on tapahtunut kahta tietä – sekä vanhojen kieliryhmien koon kasvuna, että väestön äidinkielenään puhumien kielten kirjon kasvuna (taulukko 6).² Kielten kirjon kasvamisesta kertoo, että vuonna 2000 Närpiössä puhuttiin kolmea vierasta kieltä. Lisäksi voidaan arvioida, että ryhmässä ”muut” on ainakin kuusi muuta kieltä³. Vuonna 2011 taulukossa luetellaan 11 kieltä. Ryhmä ”muut” sisältää ainakin 16 kieltä. Närpiö on kaiken aikaa tullut yhä monikielisemmäksi.

Tarkasteltaessa kieliä maantieteellisesti, havaitaan, että jakson alussa ulkomaalaisväestö oli kotoisin Balkanilta (serbokroatia), Kaukoidästä (vietnam) ja Lähi-idästä (turkki). Tarkastelujakson kuluessa Lähi-idän kielet ovat hävinneet

2 Tutkittaessa vieraan kielen puhujien määrää kuntatasolla, on otettava huomioon, että Tilastokeskus ei tietosuojasyistä luovuta tietoa kieliryhmistä, joiden puhujia on neljä tai vähemmän. Tällaiset kielet ja niiden puhujamäärät sijoitetaan yhteiseen tilastoluokkaan ”muut kielet”, jonka määrä on kaikkien näiden kielten puhujien kokonaissumma.

3 Jos oletetaan, että jokainen merkintä ryhmässä muut olisi maksimikokoinen (siis 4 puhujaa/kieli), kieliryhmiä olisi 6. Jos jokainen merkintä olisi minimikokoinen (siis 1 puhuja/kieli) kieliryhmiä olisi 24. Totuus lienee kuitenkin lähempänä kuutta kuin 24 kieltä.

Kuvio 6. Ruotsinkielisten (viiva) sekä suomenkielisten ja vieraskielisten (pylväät) määrän kehitys Närpiössä vuosina 1990–2011. Lähde: Tilastokeskus 2012a.

kartalta kokonaan. Balkanin (serbokroatia, bosnia) ja Kaukoidän (vietnam, thai) osuus on voimistunut yhdestä kielestä kahteen kieleen kummaltakin alueelta. Kolmas huomio on maantieteellisesti eurooppalaisten kielten vahvistuminen. Tämä koskee niin Euroopan unionin ulkopuolisia kieliä (venäjä, ukraina, valkovenäjä), kuin Euroopan unionissa puhuttuja kieliä. Lisäksi Euroopan unionin kielissä on huomion arvoista, että edustettuina eivät yksin ole unionin uudet, itäisen Euroopan kielet (liettua, viro), vaan myös unionin vanhat, läntiset kielet (espanja, hollanti). Espanjan puhujien hakeutuminen Närpiön työmarkkinoille liittyyneen Espanjan kasvaneeseen työttömyyteen.

Puhujamäärissä huomiota kiinnittää bosnian kielen puhujien määrän kolme- toistakertaistuminen vuodesta 2005 vuoteen 2011. Kun serbokroatian puhujien määrä pysyy samalla aikajaksolla käytännössä samana, nousee bosnian puhujien ryhmä Närpiön vieraskielisten suurimmaksi kieliryhmäksi. Toinen merkittävä saman ajanjakson muutos on vietnamin kieltä puhuvien kolminkertaistuminen. Tarkastelujakson loppupäässä vuosina 2009–2011 kielten puhujamäärät vakiintuvat, eikä suuria muutoksia tapahdu. Kielten kirjoa tarkasteltaessa havaitaan, että maahanmuutto Närpiön työmarkkinoille on maantieteellisesti hyvin suuntautunutta.

Taulukko 6. Närpiön vieraat kielet puhujamäärän mukaisessa suuruusjärjestyksessä vuosina 2000, 2005, 2009 ja 2011.

2000		2005		2009		2011	
Kieli	henkeä	Kieli	henkeä	Kieli	henkeä	Kieli	henkeä
serbokroatia	108	serbokroatia	123	bosnia	195	bosnia	239
vietnam	32	vietnam	38	serbokroatia	127	serbokroatia	121
turkki	5	venäjä	34	vietnam	85	vietnam	109
muut	24	bosnia	19	venäjä	46	venäjä	46
		thai	9	liettua	37	liettua	40
		muut	51	thai	28	thai	39
				viro	22	viro	30
				espanja	12	ukraina	18
				puola	10	espanja	14
				muut	68	hollanti	13
						valkovenäjä	10
						muut	62
Yhteensä	169		274		630		741

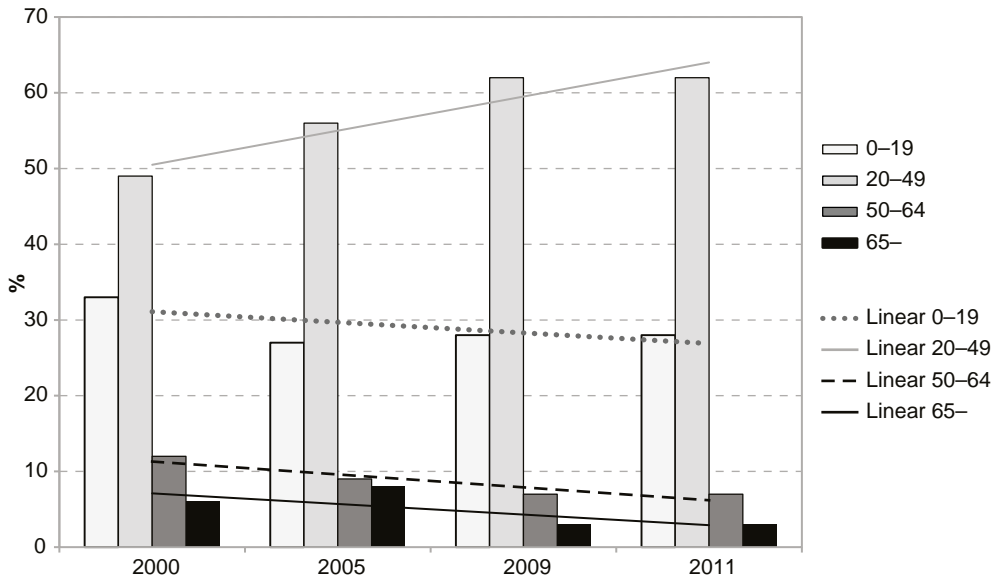
Sarake "muut" summaa ne kielet, joiden puhujia on 1–4 ihmistä.

Lähde: Tilastokeskus 2012b.

Tarkasteltaessa ilmiötä kieliryhmien osuudella havaitaan, että kolmen suurimman kieliryhmän kattama osuus on kaiken aikaa laskenut: vuonna 2000 kolme suurinta kieltä kattoi yksinään 86 prosenttia Närpiön vieraskielisistä, mutta vuonna 2011 enää vain 63 prosenttia. Kielten kirjon laajentuessa myös kieliryhmien kokoerot ovat tasoittuneet. Kun vuonna 2000 suurin ryhmä (serbokroatia) kattoi 2/3 Närpiön vieraskielisistä, vuonna 2011 suurin ryhmä (bosnia) kattoi enää vain 1/3.

Vieraskielisten ikärakenne

Närpiön vieraskielisen väestön ikärakenteessa on 2000-luvun kuluessa tapahtunut selviä muutoksia (kuvio 7). Lineaarinen trendi näyttää, että vuosituhannen alusta lähtien vain aktiivisimmassa työiässä (20–49-vuotiaat) olevan väestön osuus vieraskielisestä väestöstä on kasvanut. Kaikkien muiden ikäryhmien kohdalla – lapset ja nuoret (0–19-vuotiaat), ikääntyvä työikäinen väestö (50–64-vuotiaat)

Kuvio 7. Närpiön vieraskielisen väestön ikäjakauma vuosina 2000, 2005, 2009 ja 2011 (%). Lähde: Tilastokeskus 2012b).

ja eläkeikäinen (65-) väestö – trendi on laskeva, eli ryhmien osuus on kutistunut. Muutokset ovat tapahtuneet melko lyhyessä ajassa, ja vuodesta 2009 ikäjakautuma on pysynyt ennallaan.

Vieraskielisen väestön ikärakenne poikkeaa selvästi Närpiön omakielisen väestön ikärakenteesta (taulukko 7). Vuonna 2011 merkittävin ero oli aktiivisimmassa työiässä olevien (20–49-vuotiaat) osuudessa: omakielisessä väestössä sen osuus on kolmannes, mutta vieraskielisessä väestössä kaksi kolmannesta. Tähän on päädytty kahta tietä: Ensinnä, omakielinen väestö on koko 2000-luvun kaiken aikaa keskimäärin vanhentunut – kahden vanhimman ikäluokan osuus on noussut 45 prosentista (vuonna 2000) 50 prosenttiin (vuonna 2011). Toiseksi, vieraskielisen väestön aktiivisimmassa työiässä olevien (20–49-vuotiaat) osuus on kaiken aikaan kasvanut. Kasvu on perustunut sekä lasten varttumiseen, mutta ennen kaikkea työikäisen väestön tulonmuuttoon, lähinnä vuoden 2005 jälkeen.⁴

Ikärakenteessa on merkittävä ero myös varttuneemman väestön kohdalla. Vuodesta 2000 vuoteen 2011 vieraskielisen väestön kahden vanhimman ikäluokan osuus on laskenut 18 prosentista 10 prosenttiin (taulukko 7). Samaan aikaan omakielisessä väestössä kyseinen osuus on noussut 45 prosentista 50

4 Vuoden 2005 jälkeen vieraskielisen väestön lasten varttuminen – 0–19-vuotiaiden prosenttiosuuden pieneneminen – ei selitä (kata) aktiivisimmassa työiässä olevan väestön prosenttiosuuden kasvamista. Ainoastaan muuttoliike selittää sen.

Taulukko 7. Närpiön omakielisen ja vieraskielisen väestön ikärakenne vuosina 2000, 2005, 2009 ja 2011, (%).

Ikä-ryhmä	2000		2005		2009		2011	
	Omak.	Vierask.	Omak.	Vierask.	Omak.	Vierask.	Omak.	Vierask.
0–19	21	33	20	27	19	28	19	28
20–49	34	49	33	56	31	62	31	62
50–64	20	12	22	9	23	7	22	7
65–	25	6	25	8	27	3	28	3
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	9 600	169	9 189	274	8 834	630	8 671	741

Lähde: Tilastokeskus 2012b.

Omak. = omakielinen väestö: ruotsinkieliset ja suomenkieliset

Vierask. = vieraskielinen väestö

prosenttiin. Ilmeisesti lasku on tapahtunut nimenomaan vanhemman väestön poismuuttona⁵. Vuodesta 2005 nimittäin vieraskielisten kahden vanhimman ikäluokan henkilömäärä on pysynyt käytännössä samana (22 henkeä vuonna 2005 ja 24 henkeä vuonna 2011), kun koko vieraskielisen väestön henkilömäärä on kasvanut 2,7-kertaiseksi (274 hengestä 741 henkeen).⁶ Huomattavaa myös on, että taulukon esittämällä ajalla kunnan väkiluku on tasaisesti vähentynyt.⁷

Jotta nähtäisiin, miten vieraskielisen väestön eri kieliryhmien ikäjakautuma on kehittynyt viimeisen vuosikymmenen aikana, on tarkasteluun valittu vuoden 2011 kolme puhujamäärältään suurinta kieltä: bosnia, serbokroatia ja vietnam. Kuten edellä (taulukko 6) ilmeni, serbokroatia ja vietnam olivat vuosina 2000–2011 kaiken aikaan olleet kolmen suurimman kielen joukossa. Bosnian kieli on ollut tässä kolmen kärjessä vuodesta 2005 lähtien.

Taulukon 8 perusteella serbokroatian puhujien ikärakenne näyttää säilyneen melko stabiilina: ainoa huomionarvoisa muutos on lasten- ja nuorten osuuden lasku 11 prosenttiyksiköllä. Osuuden pieneneminen on tapahtunut pääasiassa sen kautta, että ikäryhmästä on siirtynyt ihmisiä seuraavaan ikäryhmään (20–49-vuotiaat), jonka osuus on kasvanut viisi prosenttiyksikköä. Myös

5 Eroa voisi selittää myös näissä ikäluokissa esiintyvä vieraskielisen väestön omakielistä väestöä korkeampi kuolleisuus. Lienee kuitenkin oletettavaa, ettei näin ole, varsinkin kun molemmat ryhmät nauttivat samanlaista sairaanhoitoa.

6 Taulukon esittämällä ajanjaksolla vieraskielisten kahden vanhimman ikäluokan henkilömäärä on noussut lähes kaksi ja puolikertaiseksi (31 hengestä 73 henkeen), kun koko vieraskielisen väestön määrä on kasvanut lähes neljä ja puolikertaiseksi (169 hengestä 741 henkeen)

7 Vuonna 2000 kunnan väkiluku oli 9 600 henkeä ja vuonna 2011 se oli 8 671, eli vähennyistä on tapahtunut kaikkiaan 929 henkeä.

vietnamin puhujien ryhmässä havaitaan samat muutokset – lasten ja nuorten ryhmän osuuden pieneneminen ja parhaassa työiässä olevan väestöosuuden kasvu. Syytkin lienevät samat. Sen sijaan bosnian puhujien ryhmä poikkeaa näistä trendeistä. Siellä sekä lasten, nuorten ja parhaassa työiässä olevien ryhmien osuudet ovat kasvaneet, samalla kun vanhempien ryhmien osuudet ovat laskeneet.

Verrattaessa Närpiön omakielisen ja vieraskielisen väestön ikärakennetta koko Suomen vastaavaan, havaitaan, että Närpiön omakielinen väestö on selvästi vanhempaa kuin Suomen koko väestö (taulukko 9). Onkin todettu, että jos Suomen kunnat asetetaan järjestykseen yli 65-vuotiaiden osuuden mukaan, Närpiö kuuluu kaikkein ”ukkoutuneimpien” kuntien joukkoon. Lisäksi, jos tarkasteltavien

Taulukko 8. Eräiden närpiöläisiin kieliryhmiin kuuluvien ikärakenne 2000–2011, (%).

ikä-ryhmä	serbokroatia				vietnam				bosnia			
	2000	2005	2009	2011	2000	2005	2009	2011	2000	2005	2009	2011
0–19	33	25	23	22	44	37	26	27	—	31	38	38
20–49	46	53	53	51	47	50	68	66	—	47	58	58
50–64	12	9	13	15	6	8	4	5	—	11	3	3
65-	9	13	11	12	3	4	2	3	—	11	1	1
%	100	100	100	100	100	100	100	100	—	100	100	100
N	108	123	127	121	32	38	85	109	—	19	195	239

Lähde: Tilastokeskus 2012b.

ikäryhmien ikärajaa korotetaan – tarkastellaan esimerkiksi 75 vuotta täyttäneiden tai 85 vuotta täyttäneiden osuutta väestöstä – nousee samalla Närpiön sijoitus listalla entisestään. Lisäksi ikääntyvien osuuden arvioidaan tulevaisuudessa yhä kasvavan. Tulomuutosta huolimatta Närpiö kuuluukin maamme nopeimmin ikääntyviin kuntiin. (Finnäs & Eklund 2010, 1–4)

Vieraskielisen väestön osalta Närpiön väestön ikärakenne on suosiollisempi. Närpiön vieraskielisistä 90 prosenttia on alle 50-vuotiaita, kun koko Suomen vieraskielisestä väestöstä tämän ikäisiä on vain 84–85 prosenttia. (taulukko 9). Vieraskielistä väestöä tarvittaisiin kuitenkin huomattavasti lisää, jotta ikääntymiskehitys voitaisiin pysäyttää.

Yhteenvedona edeltävästä tarkastelusta voidaan tiivistää seuraavaa. Närpiön väkimäärä on kaiken aikaa laskenut, eikä maahanmuutto ole tätä kehityssuuntaa pystynyt pysäyttämään – toki hieman hillitsemään. Vaikka maahanmuuttajat ovat suhteellisen nuorta väkeä, ei heidän liittymisensä Närpiön väestöön ole juurikaan pystynyt nuorentamaan väestörakennetta: vanhempien ikäluokkien osuus väestöstä kasvaa edelleen.

Taulukko 9. Omakielisen ja vieraskielisen väestön ikärakenne Suomessa ja Närpiössä vuosina 2000, 2005, 2009 ja 2011, (%).

SUOMI		Omakieliset				Vieraskieliset			
Ikäryhmä	2000	2005	2009	2011	2000	2005	2009	2011	
0–19	24	23	23	22	29	27	24	24	
20–49	41	39	37	37	59	59	61	60	
50–64	20	21	22	22	9	11	12	13	
65–	15	17	18	19	3	3	3	3	
%	100	100	100	100	100	100	100	100	
N, ks.	5 081 888	5 111 246	5 144 390	5 156 440	99 227	144 334	207 037	244 827	

NÄRPIÖ		Omakieliset				Vieraskieliset			
Ikäryhmä	2000	2005	2009	2011	2000	2005	2009	2011	
0–19	21	20	19	19	33	27	28	28	
20–49	34	33	31	31	49	56	62	62	
50–64	20	22	23	22	12	9	7	7	
65–	25	35	27	28	6	8	3	3	
%	100	100	100	100	100	100	100	100	
N	9 600	9 189	8 834	8 671	169	274	630	741	

Lähde: Tilastokeskus 2012a; Tilastokeskus 2012b.

Kielisuhteiden kannalta huomionarvoisaa on, että nykyään Närpiön toiseksi puhutuin kieli on yhteenlaskettu ”vieras kieli”: suomen kielen puhujia on kunnassa vasta kolmanneksi eniten. ”Vieras kieli” ei kuitenkaan ole yksi yhteinen kieli, vaan se koostuu hyvin monesta kielestä. Ajatusleikkinä on hyvä pitää mielessä, että kaksikielisen kunnan määritelmä on kahdeksan prosentin osuus väestöstä tai 3 000 puhujaa (Kielilaki 423/2003). Närpiön vieraskielisten ryhmän kohdalla tuo kahdeksan prosentin kynnys lienee jo ylittynyt, sillä osuus oli 7,9 prosenttia vuonna 2011.

Työpaikat

Närpiö ja Korsnäs erottuvat elinkeinorakenteeltaan muista naapurikunnistaan (taulukko 10). Näissä kahdessa kunnassa maatalouden¹ työllistävä vaikutus on keskeinen, ja Närpiössä se on kunnan tärkein työllistäjä. Närpiötä ja Korsnäsiä yhdistää myös se, että kasvihuoneviljely ja turkistarhaus ovat tärkeitä maatalouselinkeinoja. Muissa naapurikunnista maatalouden työpaikkojen osuus on verrattain vähäinen. Kaskinen ja Kurikka ovat teollisuuspaikkakuntia. Maalahti ja Teuva puolestaan työllistävät julkisilla palveluilla. Kristiinankaupungin työpaikat ovat julkisessa hallinnossa sekä kaupan, kuljetuksen ja majoituksen sekä ravitsemuksen aloilla.

Jos Närpiön elinkeinorakennetta tarkastellaan pitkällä aikavälillä, huomataan, että sekin on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ollut muutoksessa (taulukko 11).² Työpaikkojen painopiste on Närpiössä kaiken aikaa siirtynyt palveluihin. Taulukossa 11 tämä korostuu, sillä siinä alkuperäisissä tilastoissa useisiin eri ryhmiin jaetut palvelut on yhdistetty yhdeksi luokaksi.³ Taulukon esittämän

1 Maatalous = maa-, metsä- ja kalatalous.

2 Johtuen erilaisesta tilastoinnista, aikajänteestä ja luokitteluperusteesta taulukon 11 luvut eroavat taulukon 10 luvuista. Esitys ei pyri ehdottomaan eksaktiuteen, vaan yleiskuvan antamiseen ja kunnan elinkeinorakenteen sisäisten kehityslinjojen kuvaamiseen.

3 TOL 2008 luokituksessa on eritelty ryhmä M–N (ammattillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta; hallinto- ja tukipalvelutoiminta) ja ryhmä O–Q (julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus; koulutus; terveys- ja sosiaalipalvelut) sekä ryhmä R–U (muut palvelut). Taulukossa 11 on sekä TOL 2002 että TOL 2008 kohdalla yhdistetty kaikki palveluita sisältävät ryhmät yhdeksi palvelut -luokaksi.

tarkastelujakson alkupäässä maatalous tarjosi eniten työpaikkoja, kolmanneksen kaikista työpaikoista ja palvelut toiseksi eniten, viidenneksen kaikista työpaikoista. Tarkastelujakson loppupäässä osat ovat täysin vaihtuneet. Maatalous tarjoaa enää toiseksi eniten työpaikkoja, reilun viidenneksen ja palvelualat tarjoavat eniten työpaikkoja, kolmanneksen.

Vaikka maatalouden tarjoamat työpaikat ovat sekä määrällisesti että suhteellisesti pienentyneet, ei maatalous sinänsä ole Närpiöstä minnekään katoamassa. Maatalous on edelleen kunnan toiseksi suurin työllistäjä. Työpaikkojen vähentyminen

Taulukko 10. Närpiön ja naapurikuntien työpaikat toimialoittain vuosina 2007–2010, (%).

KUNTA	SIJALUKU (%/toimiala)					Yhteensä
	1.	2.	3.	4.	Muut	
Kaskinen	54/C	15/G-I	13/O-Q	5/F & M-N	13	100
Korsnäs	26/O-Q	24/A	20/G-I	11/C	19	100
Kristiinankaupunki	28/O-Q	26/G-I	14/A	11/C	21	100
Kurikka	28/C	23/O-Q	17/G-I	11/A	21	100
Maalahti	32/O-Q	20/C	15/G-I	14/A	19	100
Teuva	29/O-Q	22/C	16/A	13/G-I	20	100
Närpiö	24/A	21/O-Q	20/G-I	16/C	19	100

Lähde: Tilastokeskus 2012c.

A = maa-, metsä- ja kalatalous

C = teollisuus

G-I = tukku- ja vähittäiskauppa;
kuljetus ja varastointi; majoitus-
ja ravitsemistoiminta

M-N = ammatillinen, tieteellinen ja tekninen
toiminta; hallinto- ja tukipalvelut

O-Q = julkinen hallinto ja maanpuolustus;
pakollinen sosiaalivakuutus; koulutus;
terveys- ja sosiaalipalvelut

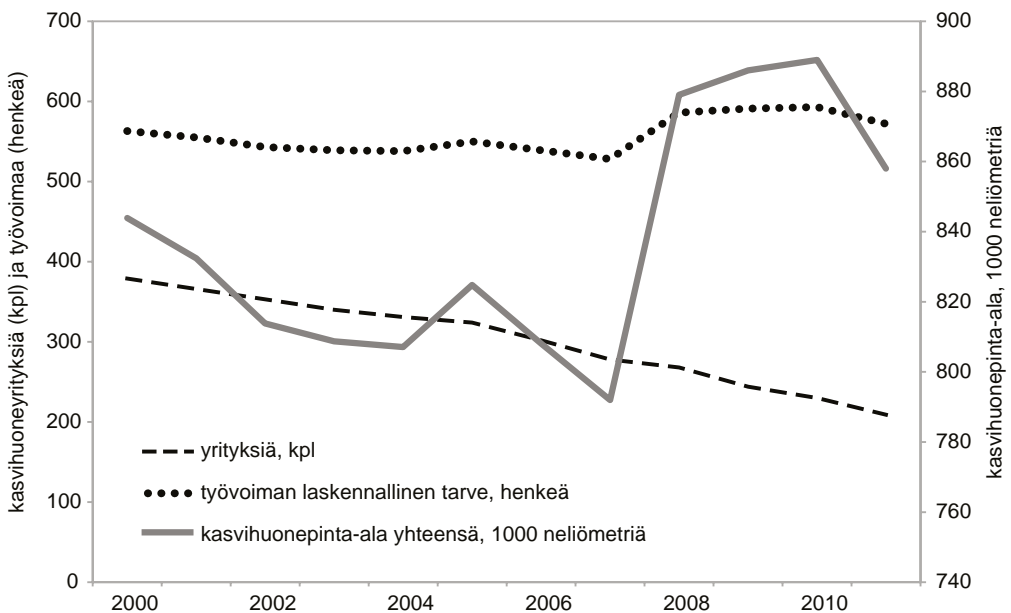
Taulukko 11. Närpiön työpaikkojen jakaantuminen eri ammattialoille vuosina 1995, 2000, 2005 ja 2010, (%).

Toimiala (TOL 2002)	1995	2000	2005	2010	Toimiala (TOL 2008) koskee vuotta 2010
Maa- ja metsätalous	34	29	25	22	Maa-, metsä- ja kalatalous
Palvelut	20	22	24	32	Palvelut
Teollisuus	16	17	19	15	Teollisuus
Kauppa, majoitus, ravintola	12	13	13	20	Kauppa, majoitus-, ravitsemistoiminta; kuljetus ja varastointi
Muut	18	19	19	11	Muut
Yhteensä	100	100	100	100	

Lähde: Tilastokeskus 2012c.

nen heijastaa sekä tilojen määrän vähenemistä että tehokkuuden ja tuottavuuden kasvua. Esimerkiksi tomaatin kasvihuoneviljelyssä yritysten valtakunnallinen lukumäärä on vuosina 2000–2011 vähentynyt 46 prosenttia, kasvihuoneiden yhteenlaskettu pinta-ala 10 prosenttia, mutta samalla kilometrin tuotanto on noussut 14 prosenttia. Kurkun kohdalla yritysten lukumäärä on vähentynyt 44 prosenttia, kasvihuoneiden yhteenlaskettu pinta-ala on pienentynyt 19 prosenttia, mutta kilometrin tuotanto on kasvanut neljänneksellä. Tomaatin kilotuottavuus per neliometri onkin noussut 30 prosenttia ja kurkun 53 prosenttia. (Kasvihuone tuotannon jakautuminen 1984–2011)

Vaikka valtakunnallisella tasolla kasvihuonepinta-ala on laskenut, on kehitys Närpiössä ollut päinvastainen. Kun samaan aikaan kasvihuoneyritysten määrä on vähentynyt, on keskimääräinen tilakoko kasvanut (kuvio 8). Jäljelle jääneet yritykset ovat pinta-alaltaan entistä suurempia ja myös entistä satoisampia – poimittavaa on vuodessa entistä enemmän per neliometri. Suuri harppaus pinta-alan kasvussa näyttää ajoittuvan vuoteen 2008. Matalasuhdanteen aiheuttama notkahdus on havaittavissa vuosien 2009 ja 2010 viljelypinta-alan pienenemisenä, mutta vähennys näyttää hyvin maltilliselta.

Kuvio 8. Närpiön kasvihuoneyritysten lukumäärä ja laskennallisen työvoiman tarpeen määrä sekä kasvihuoneyritysten yhteenlaskettu pinta-ala vuosina 2000–2011. Lähde: Puutarhayritysrekisteri, vuodet 2000–2008 ja Puutarhatilastot, vuodet 2009–2011.

Kasvihuoneiden työvoima

Kasvihuonetyövoiman tarvetta voidaan laskennallisesti arvioida siten, että 1 500 m² kohden lasketaan yksi vakituinen työntekijä. Kuvion 8 mukaan työvoiman tarve näyttää Närpiön kasvihuoneilla olleen vuoteen 2007 asti melko vakio, noin viiden ja puolensadan työntekijän tasolla. Sitten tarve nousi lähelle 600 työntekijää, jolla tasolla se käytännöllisesti katsoen on pysynyt. Samaan aikaan yritysten lukumäärä on jatkanut tasaista vähenemistään. Kyseessä on toki vain laskennallinen työvoimantarve, mutta vaikka esimerkiksi koneellistumisen vaikutus otettaisiin huomioon, on selvää, että työvoiman tarve Närpiön kasvihuoneilla ei ole 2000-luvun kuluessa ainakaan vähentynyt.

Millainen työvoima kasvihuoneissa työskentelee? Koko Suomen tasolla suunta on ollut se, että yrittäjäperheiden tekemä työ on vähentynyt: syynä on puutarhayritysten lukumäärän väheneminen. Palkatun työvoiman osalta näyttää siltä, että vakituisesta työvoimasta on jonkin verran siirrytty tilapäisen työvoiman käyttöön. (Puutarhatilastot 2011, 124). Valtakunnallisesti katsottuna ulkomainen puutarhatyövoima on perinteisesti työskennellyt tilapäisessä työsuhteessa avomaaviljelmien hoito- ja sadonkorjuutyössä erityisesti Pohjois-Savossa ja Varsinais-Suomessa (Puutarhayritysrekisteri 2007, 91).

Pohjanmaan kasvihuoneilla suuntaus on viime vuosina kuitenkin ollut se, että ulkomainen työvoima on yhä vakituisempaa: vuonna 2007 ulkomainen työntekijä teki keskimäärin 126 vuosityöpäivää, mutta vuonna 2010 jo 151 vuosityöpäivää eli yli seitsemän kuukautta vuodessa (Puutarhayritysrekisteri 2007; Puutarhatilastot 2011, 122). Syitä tähän on varmasti monia. Työ on yhä enemmän erikoistunut, koneellistunut ja teknistynyt, mikä vaatii osaavaa työvoimaa. Närpiössä kokovuotiseen kasvihuoneviljelyyn siirtyminen vähensi ”luonnolliseen kasvukauteen” eli Suomen kesään liittyvää työn sesonkiluonteisuutta ja loi pysyvämpiä, ympärivuotisia työpaikkoja. (Närpes Grönsaker 50 år, 33–34, 78)

Kasvihuoneissa työskentelevän ulkomaisen työvoiman määrästä tai osuudesta ei ole onnistuttu löytämään yksiselitteistä kuntakohtaista tietoa. Tiedämme kuitenkin, että tällaisen työvoiman määrä on huomattava ja alalle äärimmäisen tärkeä. Kasvihuone-elinkeinon edustajien oman ilmoituksen mukaan ala ei Närpiössä tulisi toimeen ilman ulkomaista työvoimaa, sillä kotoperäistä työvoimaa ei ole saatavilla tarpeeksi. (Närpes Grönsaker 50 år, 33, 77, 81) Edellä esitetystä Närpiössä puhuttujen vieraiden kielten analyysistä tiedämme, että Närpiön vieraskielinen väestö koostuu pääasiassa muista kuin Euroopan unionin kansalaisista. Euroopan unionin/ETA-maiden kansalaisia koskee vapaa liikkumis- ja

työoikeus, eikä heitä tilastoida mitenkään.⁴ Muualta tuleva työvoima sen sijaan tarvitsee työn tekemiseen oikeuttavan viranomaisluvan. Näin ollen Euroopan unionin/ETA-maiden ulkopuolelta tulevaa työvoimaa koskeva työntekijöiden oleskelulupakäytäntö (työlupa) ja sen tilastointi antaa kohtalaisen tarkan kuvan Närpiön ulkomaisesta työvoimasta.

Viime kädessä työperäiset oleskeluluvat myöntää Maahanmuuttovirasto: siellä lupia ei kuitenkaan tilastoida kuntakohtaisesti (Tiedonanto Ulla Harmonen). Närpiön työlupahakemuksista antaa lausunnon Tampereen työlupayksikkö. Sielläkään asiaa ei kuitenkaan kuntakohtaisesti tilastoida. Yhdeltä vuodelta oli kuitenkin tehty Närpiötä koskeva yhteenveto, jonka saimme käyttöömmme (Tiedonanto Annika Kohvakka).

Työlupakäytännössä on monimutkaisuutta, joka heijastuu myös tilastointiin. Ensinnäkin työlupa myönnetään vain tiettyä ammattialaa varten. Jos ammattiala vaihtuu, pitää työntekijän hakea uusi työlupa. Työlupia on kestoltaan kahdenlaisia. Työlupa voi olla toistaiseksi voimassa oleva eli käytännössä pysyvä (ns. A-lupa). Tätä työlupaa ei tarvitse uusida. Työlupa voi olla myös määräaikainen eli käytännössä maksimissaan 12 kuukautta voimassa oleva (ns. B-lupa). B-lupa pitää työvoimahallinnossa uusia sen mentyä umpeen, mikäli mieli edelleen työskennellä Suomessa. Vakiintuneen käytännön mukaan kolmannella uusimiskerralla myönnetään yleensä aina A-lupa. (Tiedonanto Mauno Salmela)

Työvoimahallinnon tilastoidessa päätöksiään se ilmoittaa, kuinka monta ensimmäistä lupapäätöstä se on tehnyt ja kuinka monta jatkolupapäätöstä se on tehnyt kalenterivuonna. Virasto ei kuitenkaan ilmoita, kuinka moni ensimmäisistä päätöksistä on A-lupa. Se ei myöskään ilmoita, kuinka moni jatkolupapäätös on A-lupa. Työhallinnon tilastoista ei siis voi lukea, kuinka moni myönteisen päätöksen saajista vuosittain siirtyy työlupaharkinnan ulkopuolelle (saa A-luvan) (Tiedonanto Mauno Salmela).

Vuonna 2009 Tampereen työlupayksikössä päätettiin kaikkiaan 257 Närpiötä koskevaa työlupa-asiaa (taulukko 12). Neljä hakemusta viidestä (84 %) koski jatkolupia eli määräaikaisella luvalla jo työssä olevia hakijoita. Vain joka kuudes hakemus (16 %) koski uutta maahan tullutta työntekijää. Lähes kaikki jatkolupahakemukset (99 % haetuista) saivat myönteisen päätöksen. Ensimmäisten lupien kohdalla puoltoprosentti oli myös korkea (87 %). Näyttää siltä, että lupahakemuksiin suhtauduttiin kielteisesti vain äärimmäisen perustellusta syystä. Sitä emme kuitenkaan tiedä, kuinka moni jatkoluvan saaja sai uuden määräaikaisen luvan ja kuinka moni pysyvän. Myöskään ensimmäisten lupien osalta emme tätä tiedä.

4 Periaatteessa EU/ETA-maan kansalaisen pitäisi rekisteröityä paikallisessa poliisilaitoksessa kolmen kuukauden oleskelun jälkeen. Asiaa ei kuitenkaan valvota, eikä rekisteröinnin laiminlyönnistä seuraa sanktioita. Käytännössä rekisteröintipakko on kuollut pykälä, jota ei noudateta. EU/ETA-maat tarkoittavat Euroopan unionin jäsenvaltioita sekä Norjan, Islannin, Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaisia.

Taulukko 12. Tampereen työluopayksikön tekemät osaratkaisut Närpiöstä tulleisiin työntekijän oleskelulupahakemuksiin vuonna 2009.

1. lupa			Jatkolupa		
Ammattinimike	Kyllä	Ei	Ammattinimike	Kyllä	Ei
puutarhatyöntekijä	31	5	puutarhatyöntekijä	184	2
maataloustyöntekijä	1	–	koneasentaja	10	–
kokki	1	–	pakkaaja	5	–
kotitaloustyöntekijä	1	–	turkiseläintenhoitaja	3	–
yrittäjä	1	–	hitsaaja	3	–
			kotieläintenhoitaja	2	–
			maataloustyöntekijä	2	–
			muu rakennusmetallityöläinen	2	–
			metalliverstastyöläinen	1	–
			muu rakennustyöläinen	1	–
			yrittäjä	1	–
			kokki	–	1
Yhteensä	35	5	Yhteensä	214	3

Lähde: Tampereen työluopayksikön tekemät osaratkaisut Närpiöstä tulleisiin työntekijän oleskelulupahakemuksiin vuonna 2009. Saatu työvoimaneuvoja Annika Kohvakka, Tampereen työluopayksikkö, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2.11.2012.

Valtaosa haetuista luvista oli nimenomaan puutarhatyöhön (86 % jatkoluvista, 90 % uusista luvista). Näiden numeroiden valossa näyttää siltä, että ulkomainen työvoima työskenteli kasvihuoneissa, ja niihin myös haettiin lisää työvoimaa. Karkeasti voidaan arvioida, että haettujen 36 työluvan lisäys olisi prosentuaalisesti merkinnyt kasvihuonetyövoiman määrään noin kuuden prosentin kasvua. Samoin karkeasti voidaan arvioida, että vuonna 2009 käsitellyt puutarhatyöntekijöiden jatkoluvat muodostivat noin kolmanneksen Närpiön kaikista kasvihuonetyöläisistä.⁵ Kun kaikkien puutarhatyöläisten ei kuitenkaan tarvinnut uusia työluupaansa vuonna 2009, merkitsee tämä, että kolmannes on ehdottomasti pienin arvio ulkomaisen työvoiman osuudesta kasvihuonetyöläisistä. Osuuden täytyy olla huomattavasti suurempi – kaksi kolmannesta, jopa enemmän.

5 Arvion pohjana on käytetty edellisessä alaviitteessäkin käytettyä lukua, jonka mukaan puutarhatyöläisiä olisi kasvihuoneissa ollut 588 henkeä. Puutarhatyöläisiä työskentelee Närpiössä myös sesonkiloonteisesti, esimerkiksi marjanpoiminnassa. Esimerkiksi närpiöläinen yritys Andreas, Anders ja Niklas Lång saattaa työllistää jopa 240 ulkomaista poimijaa. Taustaltaan he ovat Puolasta, Ukrainasta ja Baltiasta. (Westermarkin haastattelu) EU-alueelta (Puola, Baltia) tuleva työvoima ei tarvitse työluopaa, eikä se esiinny työluopatilastossa. Ukrainalaiset tarvitsevat työluvan, mutta esim. vuonna 2009 ukrainalaisten tekemiä työluopahakemuksia käsiteltiin vain 20 kappaletta (taulukko 14). Näyttääkin siltä, että sadat sesonkityöntekijät ovat peräisin EU-alueelta.

Verrattaessa Närpiötä koskevia lukuja koko maan vastaaviin, huomataan, että lähes puolet (186/393) Suomessa vuonna 2009 käsitellyistä puutarhatyöntekijöiden jatkoluviista koski närpiöläisiä hakemuksia. Ensimmäisten lupien kohdalla vain joka kymmenes käsitelty hakemus tuli Närpiöstä (36/360). (Mol 2009) Tämä tarkoittaa sitä, että Närpiössä käytetään vakiintunutta työvoimaa ja muualla maassa käytetään uutta, ilmeisesti sesonkityöhön tulevaa työvoimaa.

Vuonna 2009 Tampereella tehdyt työlupapäätökset kohdentuivat maantieteellisesti ennen kaikkea bosnia-hertsegovinalaisiin (43 %) ja vietnamlaisiin (22 %) hakijoihin (taulukko 13). Yhteensä heidän osuutensa oli yli kaksi kolmasosaa hakijoista. Vanhoissa työntekijöissä bosnia-hertsegovinalaisten osuus (45 %) on hieman suurempi kuin kaikissa hakemuksissa. Vietnamlalaisten osuus jatkoluviista (18 %) on jo selvästi alempi kuin heidän osuutensa kaikista luvista. Nämä osuudet selittyvät sillä, että kyseessä on yhden vuoden otos. Sen sijaan uusien lupien kohdalla näyttää siltä, että vuonna 2009 rekrytointi/rekrytoituminen painottui vietnamlaisiin, sillä heitä oli noin kaksi viidesosaa uusista hakijoista, kun bosnia-hertsegovinalaisten osuus oli vastaavasti vain kolmannes.

Närpiön kasvihuoneet työllistivät vuoden 2009 päätösten valossa käytännöllisesti katsoen kaikki Suomessa jatkotyölupaa puutarhatyöhön hakeneet bosnia-hertsegovinalaiset (97/99) ja thaimaalaiset (26/32) sekä neljänneksen ukrainalaisista (19/76). Närpiöstä jatkolupaa hakeneiden venäläisten osuus sen sijaan oli marginaalinen. Vietnamlalaisten, valkovenäläisten, kroatialaisten ja

Taulukko 13. Tampereen työlupayksikön tekemät osaratkaisut Närpiöstä tulleeisiin työntekijän oleskelulupahakemuksiin vuonna 2009, hakijan kotimaan mukaan.

	Ensimmäinen lupa, N	Jatkolupa, N	Yhteensä, N
Bosnia-Hertsegovina	11	97	108
Vietnam	15	39	54
Thaimaa	3	26	29
Ukraina	1	19	20
Valko-Venäjä	2	15	17
Kroatia	1	8	9
Ecuador	1	4	5
Venäjä	1	3	4
Tieto puuttuu	–	3	3
Yhteensä, N	35	214	249

Lähde: Tampereen työlupayksikön tekemät osaratkaisut Närpiöstä tulleeisiin työntekijän oleskelulupahakemuksiin vuonna 2009. Saatu työvoimaneuvoja Annika Kohvakka, Tampereen työlupayksikkö, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2.11.2012.

ecuadorilaisten puutarhatyöntekijöiden jatkohakemusten kokonaismääristä ei ole tietoa. (Mol 2009)

Turkiselinkeinon kohdalla huomiota kiinnittää se, että vuonna 2009 ei alalle haettu ainoatakaan uutta työlupaa. Jatkolupia haettiin kolme (1 % haetuista jatkoluvista). Vakituksena työpaikkana turkiselinkeino ei näytä kyseisenä vuonna työllistävän kovinkaan paljon. Tosin jatkolupien ammattinimikkeittäin tarkasteltuna se on jaetulla neljännellä sijalla yhdessä hitsaajan kanssa kaikkiaan kaksitoista ammattinimikettä sisältävällä listalla. Yhtä vuotta koskevan tiedon varassa näyttää siis siltä, että vakituksena – työluvan alaisena työnä – sen osuus kasvihuonetyöhön verrattuna on vähäinen. Numeroiden takana on varmasti myös se seikka, että turkiselinkeinossa kausityöntekijöiden tarve on huomattavasti paljon polttavampi kuin nykyaikaisessa kasvihuonetyössä.

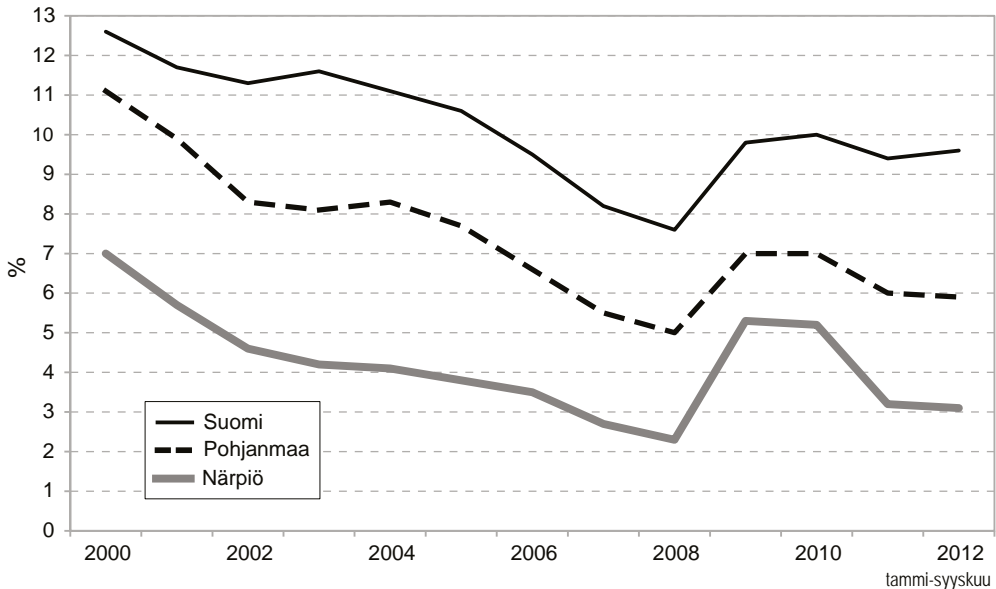
Työttömyys

Työttömyys on Närpiössä ja myös sitä ympäröivässä Pohjanmaan maakunnassa ollut 2000-luvulla alhainen (kuviokuva 9). Luvut ovat selvästi valtakunnallista keskiarvoa alemmat. Ilmiö näyttää pysyvältä ja stabiililta, sillä käyrät seurailevat toistensa trendejä koko kuviossa esitetyn havaintojakson ajan. Mikäli asiaa tarkastellaan suhteellisesti, voidaan kuvion pohjana olevasta tilastotiedosta laskea, että poikkeusvuosia 2009 ja 2010 lukuun ottamatta Närpiön kunnan vuosittainen keskimääräinen työttömyysaste oli noin puolet Pohjanmaan luvusta ja noin kolmannes koko Suomen luvusta. Poikkeuksen tosin tekevät kuvion esittämät ensimmäiset, korkean työttömyyden vuodet, jolloin työttömyys oli noin puolet Suomen luvusta. Pohjanmaan luku puolestaan oli noin kolmanneksen alhaisempi kuin koko Suomen vastaava. Voitaneen sanoa, että Närpiössä on 2000-luvun ensimmäisiä vuosia sekä poikkeusvuosia 2009 ja 2010 lukuun ottamatta käytännössä vallinnut täystyöllisyys⁶ ja jopa työvoimapula.

Kuvion 9 valossa vuosien 2009 ja 2010 matalasuhdanne näyttää iskeneen Närpiöön rajummin, kuin muuhun Pohjanmaahan tai Suomeen. Toisaalta myös matalasuhdanteesta toipuminen näyttää olleen nopeampaa. Voidaankin sanoa Närpiön toipuneen parin vuoden huonomman työllisyyden ajasta ja palanneen käytännössä työvoimapulaan vuosina 2011 ja 2012.

Verrattaessa Närpiön työttömyystilannetta sen naapurikuntiin (kuviokuva 10), havaitaan, että koko 2000-luvun Närpiö, Korsnäs ja Maalahti ovat kulkeneet

6 Täystyöllisyyden klassinen määritelmä on brittiläisen taloustieteilijä William Beveridgen esittämä neljän prosentin työttömyysaste. Täystyöllisyyden rajoina on esitetty muitakin lukuja kahden ja seitsemän prosentin työttömyysasteen välillä.

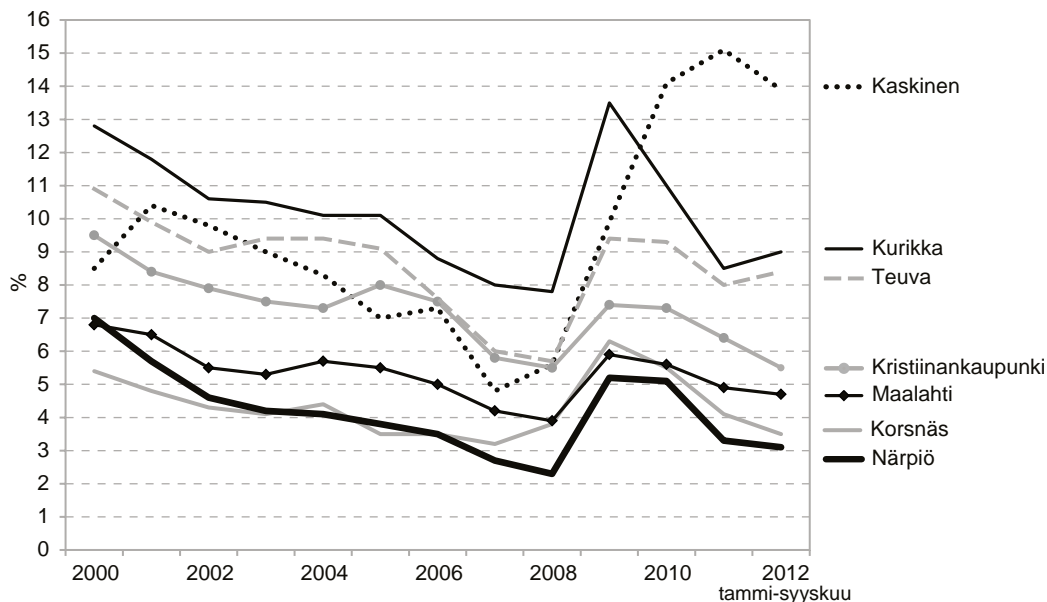

Kuvio 9. Työttömyysaste Närpiössä, Pohjanmaalla ja Suomessa vuosina 2000–2012 (tammi-syyskuu). Lähde: ELY-keskus Vaasa (Jorma Höykinpuro)

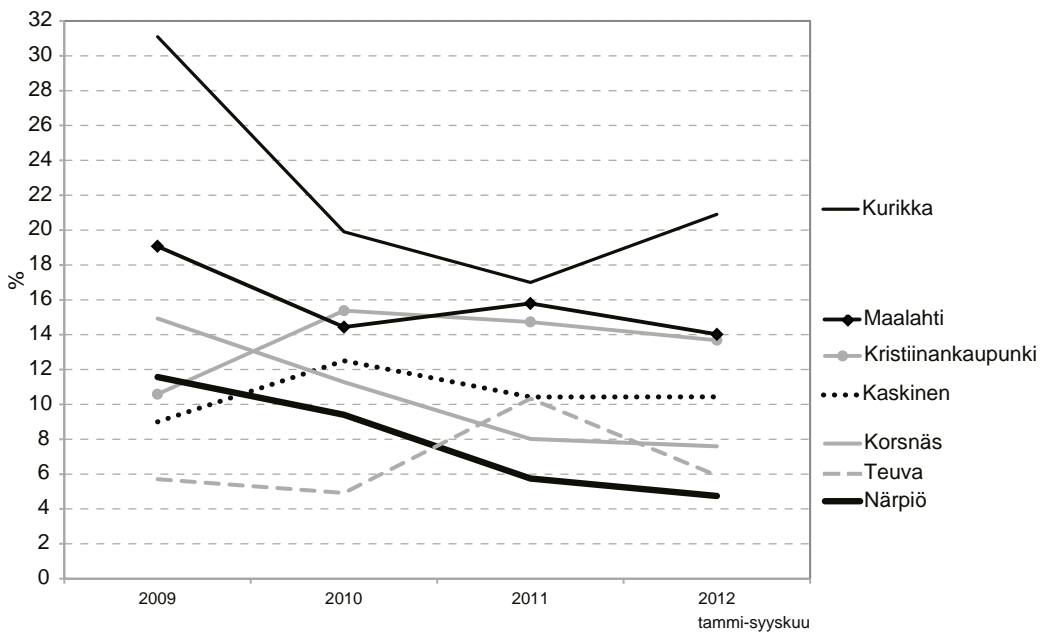
omaa, muihin Närpiön naapurikuntiin verrattuna alhaisen työttömyyden polkuun. Korsnäsiä ja Närpiötä yhdistää samantapainen elinkeinorakenne, joten on luontevaa, että niiden työttömyysasteet seurailevat toisiaan. Muiden naapurikuntien työttömyysasteet ovat seurailleet enemmänkin toisiaan kuin noita kolmea mainittua kuntaa. Viime vuosien matalasuhdanne näyttää koetelleen kovimmin teollisuuspaikkakuntia (Kaskinen, Kurikka).

Ulkomaalaisen työvoiman työttömyysastetta on mahdollista seuraila vuodesta 2009 lähtien: tuolloin ulkomaalaista työvoimaa alettiin työhallinnossa tilastoida erikseen. Vertailun esittäminen vuosilta 2009–2012 (tammi-syyskuu) on sikäli hedelmällistä, että se näyttää matalasuhdanteen tuottaman työttömyyden sekä siitä toipumisen aikajaksoa. Närpiön ulkomaisen työvoiman työttömyysasteen kehitys sanotulla ajalla eroaa muista sen naapurikunnista, paitsi Korsnäsistä (kuvio 11). Närpiössä ja Korsnäsissä ulkomaisen työvoiman työttömyysaste on vuoden 2009 suhteellisen korkealta tasolta alentunut nopeasti Närpiön täystyöllisyyteen (4,7 %) ja Korsnäsinkin suhteellisen hyvään tasoon (7,6 %) vuonna 2012. Muissa kunnissa työttömyyspiikki saavutettiin myöhemmin. Niissä työttömyysaste on laskusta huolimatta vielä jäänyt lähtötasoa ylemmälle tasolle.

Kuntien työttömyysastetta tutkailtaessa on otettava huomioon se, että osassa kunnista ulkomaisen työvoiman absoluuttinen määrä on pieni: tällöin jo muutamankin henkilön siirtymät ryhmästä toiseen vaikuttavat työttömyysasteeseen

Kuvio 10. Närpiön ja sen naapurikuntien työttömyysaste vuosina 2000–2012 (tammi-syyskuu). Lähde: ELY-keskus Vaasa (Jorma Höykinpuro)

Kuvio 11. Närpiön ja sen naapurikuntien ulkomaisen työvoiman keskimääräinen työttömyysaste ajanjaksolla 2009–2012 (tammi-syyskuu). Lähde: ELY-keskus Vaasa (Jorma Höykinpuro)

(taulukko 14). Esimerkiksi Teuvalla ulkomaisen työvoiman määrä on koko esitetyn ajan alle 30 henkeä, Kaskisissäkin vain noin 40 henkeä.

Työvoiman työttömyysasteet ovat eriytyneet niin Närpiössä, Pohjanmaalla kuin Suomessakin sen mukaan, onko kyseessä ulkomainen vai kotimainen työvoima (taulukko 15). Koko maan ulkomaisen työvoiman työttömyysaste on taulukon esittämällä aikajaksolla jatkuvasti 25 prosenttia – kotimaisen työvoiman vastaavasti 10 prosenttia. Myös Pohjanmaalla tilanne on stabiili, sillä ulkomaisen työvoiman työttömyysaste on koko ajan 20 prosentin vaiheilla ja kotimaisen hieman yli kuuden prosentin. Sen sijaan Närpiön kohdalla havaitaan selvästi, että matalasuhdanteen tullessa työttömäksi ovat joutuneet ulkomaiset työntekijät – vuonna 2009 heidän työttömyysasteensa oli 11,6 prosenttia – kun taas kotimaisen työvoiman työttömyysaste on Närpiössä ollut miltei vakio koko tarkastelujakson ajan. Toisaalta taulukko näyttää myös sen, että Närpiössä asuvan ulkomaisen työvoiman työttömyysaste laskee nopeasti vuosien 2011 ja 2012 kuluessa – ja tämä tilanteessa, jossa ulkomaisen (vieraskielisen väestön) määrä ei vähene. Kaikesta huolimatta Närpiön ulkomaisen työvoiman työttömyysaste

Taulukko 14. Närpiön ja sen naapurikuntien ulkomaisen työvoiman keskimääräinen määrä vuosina 2009–2012 (tammi-syyskuu).

	Kaskinen	Korsnäs	Kristiinan- kaupunki	Kurikka	Maalahti	Närpiö	Teuva
2009	25	57	52	60	77	284	19
2010	28	74	58	76	93	334	17
2011	28	83	73	76	97	393	21
2012*	40	88	74	79	107	413	29

* tammi-syyskuu

Lähde: ELY-keskus Vaasa (Jorma Höykinpuro).

Taulukko 15. Kotimaisen ja ulkomaisen työvoiman keskimääräinen vuotuinen työttömyysaste Närpiössä, Pohjanmaalla ja Suomessa vuosina 2009–2012 (tammi-syyskuu), (%).

	Kotimainen työvoima			Ulkomainen työvoima		
	Närpiö	Pohjanmaa	Suomi	Närpiö	Pohjanmaa	Suomi
2009	4,9	6,6	9,8	11,6	19,9	25,5
2010	4,7	6,5	9,7	9,4	20,1	25,5
2011	4,6	6,4	9,6	5,7	19,9	25,4
2012*	4,4	6,3	9,5	4,7	19,6	25,3

* tammi-syyskuu

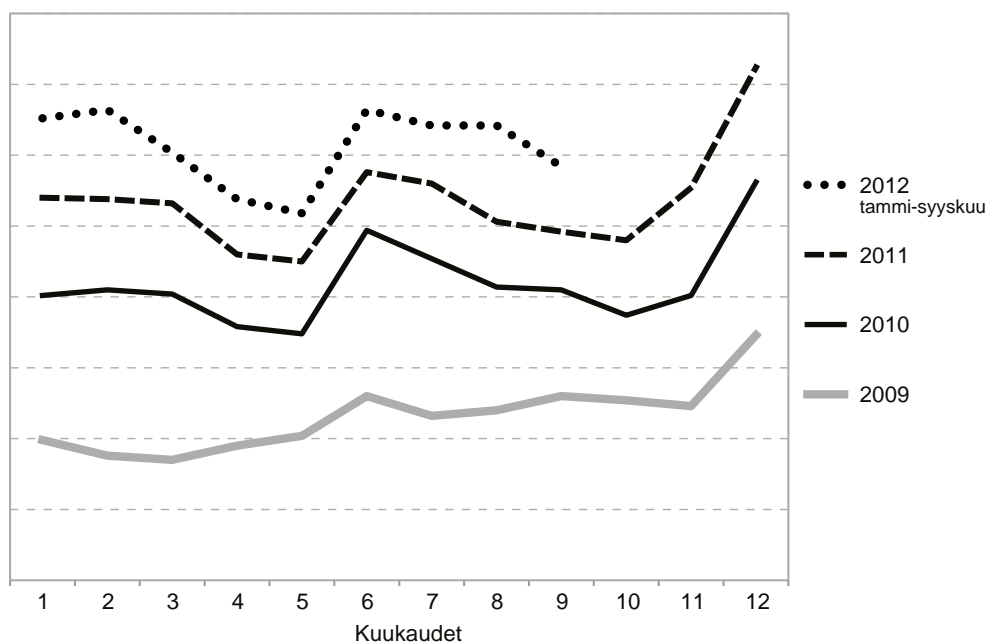
Lähde: Laskettu ELY-keskus, Vaasa (Jorma Höykinpuro) toimittamasta tilastomateriaalista.

on jatkuvasti ollut huomattavasti alhaisempi kuin taulukossa esitettyjen verrokialueiden ulkomaisen työvoiman työttömyysaste.

Taulukon paljastama ilmiö voidaan Närpiön kohdalla kiteyttää siihen, että talouden huonojen aikojen koittaessa vierasperäinen työvoima saa joustaa – siis menettää työpaikkansa – ennen kotimaista työvoimaa. Sen sijaan taulukko ei kerro syytä tähän. Onko syy työnantajien tietoinen työvoimapolitiikka? Onko syy ehkä siinä, että ulkomainen työvoima on jo lähtökohtaisesti työllistynyt sellaisille aloille, joita taulukon aikajakson matalasuhdanne koetteli? Arvauksena voisi esittää, että kummallakin selityksellä on osuutensa ilmiössä.

Jos ulkomaisen työttömyysasteen kehitystä seurataan vuositasolla kuukausittain, havaitaan vuosittain toistuva selvä yhdenmukaisuus (kuvio 12). Tammi-helmikuussa työttömyysaste pysyy muuttumattomana, mutta maaliskokuussa se laskee selvästi. Kesäkuussa seuraa työttömyyspiikki, joka liudentuu syksyä kohti. Myöhäissyyskuu on taas nousevan työttömyyden aikaa.

Närpiön ulkomaisen työvoiman työttömyyden kausivaihtelu heijastaa kasvihuoneviljelyn työvoimantarvetta kahdella tapaa. Ensinnä, se kertoo siitä vahvasta

Kuvio 12. Närpiön ulkomaisen työvoiman työttömyysasteen kehitys kuukausittain vuosina 2009–2012 (tammi-syyskuu).

Lähde: ELY-keskus Vaasa (Jorma Höykinpuro).

Huom! Kuvio näyttää käyrän muodon suhteessa aikaan (kuukauteen): y-akselilla ei ole mitään numeraalista arvoa, vaan käyrät on vain aseteltu päällekkäin käyrän muodon vertailun helpottamiseksi.

asemasta, joka kasvihuoneviljelyllä on ulkomaisen työvoiman työllistymisessä, sillä kasvihuoneiden työvoimatarpeen kausivaihtelu näkyy suoraan koko kunnan ulkomaisen työvoiman työttömyyttä kuvaavassa käyrässä. Toiseksi, käyriä voi tulkita myös siten, että muilla ulkomaista työvoimaa käyttävillä aloilla työsuhteet ovat kiinteämpiä – muiden alojen kausivaihteluiden osuinen kasvihuoneviljelyn vuotuisen työvoimatarpeen kausivaihteluun sen suuntaa vahvistaen, ei liene uskottavaa. Lisäksi kuviosta voidaan tulkita, että muiden alojen mahdolliset sesongit – esimerkiksi turkiseläinten nahoitus marras-joulukuussa – eivät näy työttömyysasteen kehityksessä. Nahoitustyön näkymättömyys perustunee siihen, että nahoitustyö on luonteeltaan lyhytaikaista tilapäistyötä, jonka tekijät tulevat ”keikalle” ja lähtevät urakan päätyttyä jäämättä oleskelemaan paikkakunnalle.

Närpiön työttömyysaste on naapurikuntiin, omaan maakuntaan ja koko valtakuntaan verrattuna alhainen. Vaikka ulkomaisen ja kotimaisen työvoiman työttömyys on Närpiössäkin eriytynyt – ulkomaisen työvoiman työttömyys on kotimaista korkeampi – ei ero ole niin selkeä kuin naapurikunnissa tai koko valtakunnan tasolla. Vaikka matalasuhdanteen aikana vierasperäinen työvoima kohtasi Närpiössäkin ensimmäisenä työttömyyden, sen palaaminen työhön on ollut paljon naapureita nopeampaa. Käytännössä Närpiössä on jo palattu täystyöllisyyteen ja työvoimapulaan, eli tilanteeseen, joka vallitsi kunnassa myös ennen viime vuosien taloudellista notkahdusta.

6 Pula tekevästä käsistä – vastauksena ulkomainen työvoima

Yritysten työvoimapula

Kasvihuoneviljelyn laajeneminen alkoi 1980-luvulla, kun alalla oli sukupolvenvaihdos edessä. Vanhat puupuitteiset kasvihuoneet, joissa voitiin viljellä vain osan vuotta, eivät enää vastanneet markkinoiden vaatimuksia.

Vanhat kasvihuoneet eivät vastaa nykyajan vaatimuksia. Siihen aikaan kasvihuoneviljelykausi alkoi helmi-maaliskuussa ja kesti lokakuuhun. 1970-luvulla tuotettiin ehkä 18 kiloa neliötä kohti. Kymmenessä vuodessa tuotanto kohosi liki 30 kiloon. Tänäpäin tuotetaan ympärivuotisessa tomaatinviljelyksessä noin 60–70 kiloa per neliö. Vanhalla kasvihuoneella, joka lämmitetään kevyellä polttoöljyllä suurin kustannuksin, ei ole mitään mahdollisuuksia, se ei toimi. Sama on tapahtunut maanviljelyksessä; pienet tilat ovat kasvaneet yhä suuremmiksi. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012)

Uusi viljelijäsukupolvi ryhtyi 1990-luvulla rakennuttamaan teräsrunkoisia blokkikasvihuoneita, joissa viljeltiin tomaatteja keinovalon avulla ympäri vuoden. Vuosituhannen vaihteen jälkeen niiden rakentaminen kiihtyi. Urakoitsijat ovat olleet pääasiassa Hollannista, ja rakentajat Hollannin lisäksi Puolasta. Tämä on myös tuonut muuttajia näistä maista Närpiöön, jotkut ovat sinne avioituneetkin (vrt. Taulukko 6). Kuten aikaisemmin on mainittu, teollisuudenalaksi muovautunut kasvihuoneviljely työllistää Närpiössä kerrannaisvaikutuksineen toista tuhatta henkeä.

Kasvisten viljely on keskittynyt. Pjälaxissa on monta suurta viljelmää. Viljelijöiden määrä on vähentynyt noin neljästä sadasta ehkä 250–300. Kasvihuoneista on tullut isoja laitoksia. Enää ei ole tällaisia 2 000 neliön perheviljelmiä, nykyään puhutaan hehtaareista ja 10–20 palkollista ei ole harvinaista. Kun ulko-

puoliset ajavat ohi iltaisin, he näkevät nämä kauniisti loistavat kasvihuoneet. Harvat tietävät, että on kyse suurista taloudellisista panostuksista. Pitää olla liikejohto, henkilökuntaa, työntekijöitä, sähkön ja energian ostoa – täysi yrittäjämalli. Kun kasvihuoneessa on 250 watin lamput valaisemassa 1,4 hehtaaria kahdeksan tuntia vuorokaudesta [...] viljelijöiden omalla energialaitoksella on yhtä suuri kapasiteetti kuin kunnan laitoksella. Sitten on vielä ongelmana polttoaineen saatavuus, turve, uusiutuvan energian lainsäädäntö ja koko tähän liittyvä keskustelu. Säällä on merkityksensä. Sateisena kesänä voi tulla ongelmia turpeen noston kanssa, saatavuus ja koko logistiikka – perusedellytysten on oltava kunnossa. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012).

Ennen, kun viljeltiin keväisin ja kesäisin, lisätyövoimaksi palkattiin paikallisia nuoria. Viljelyn muuttuessa ympärivuotiseksi ei ollut enää mahdollista tyydyttää työvoiman tarvetta heillä, vaan työvoimaa tarvittiin myös syksyllä ja talvella, kun nuoret kävivät koulua ja opiskelivat. Kasvihuoneisiin oli muutenkin vaikea

Kuva 3. Käytöstä poistuneita vanhanmallisia kasvihuoneita on Närpiössä paljon.

houkutella närpiöläisiä töihin, traumaattiset kokemukset kesätoista kosteissa kasvihuoneissa saivat nuoret karttamaan alaa.

On vaikea kuvitella, miten kehitys on muuttanut työolosuhteita kahdessakymmenessä vuodessa. Muistan itse kun lapsena ja nuorena olin kasvihuoneessa. Silloin oli ahdasta, likaista ja märkää, katto matalalla. Ei meillä ollut betonikäytäviä kuten nyt. Katot ovat korkealla, on ilmastointia, keruuvaunuja ja työvaunuja – systeemit ovat täysin muuttuneet. Työ on aika lähellä mitä tahansa teollisuustyötä. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012).

Thor ja Gunilla Sigg ovat ulkomaisen työvoiman käytön edelläkävijöitä. He palkkasivat kasvihuoneeseensa ensimmäisen maahanmuuttajataustaisen työntekijän vuonna 1989. Työvoimatoimisto halusi tuolloin järjestää pakolaisille työpaikka-harjoittelua, jotta he tutustuisivat työelämään ja oppisivat ruotsin kielen. Siggien yritys sai 1990-luvulla työvoimaa tukeutuen Närpiössä asuvien maahanmuuttajien verkostoihin, maahanmuuttajien sukulaisiin ja ystäviin. Kun närpiöläiset metal-

Kuva 4. Uudet kasvihuoneet vastaavat lähinnä teollisuuslaitoksia.

lialan yritykset myöhemmin palkkasivat metallimiehiä, heidän vaimonsa tulivat nimenomaan kasvihuoneille töihin.

Syksyllä 2012 Siggin kasvihuone työllisti kymmenen ulkomaista työntekijää. Enemmistö heistä oli vietnamilaisia, mutta joukossa oli työntekijöitä myös Virosta, Liettuaasta, Bosniasta ja Makedoniasta. Vaihtuvuus on ollut olematonta: työntekijät ovat asettuneet pysyvästi ja pisimpään olleet ovat työskennelleet Siggeillä jo 15 vuotta. Siggin kasvihuoneen lisäksi neljä muuta kasvihuoneyrittäjää on Pjelaxin kylässä ryhmittynyt yhteisen hake- ja turvevoimalan ympärille. Yhteensä heillä on 110 työntekijää, joista yli 80 prosenttia on maahanmuuttajia. Vuonna 2001 Siggien kasvihuoneyritys sai TE-keskuksen ensimmäisen kerran myöntämän palkinnon maahanmuuttajien esimerkillisestä työllistamisestä.

Närpiön väestön ikääntyminen aiheutti ajoittaista työvoimapulaa jo 1990-luvulta alkaen. Nuorisoa oli liian vähän ja poismuuttoa oli liikaa. Työvoimareserviä Närpiössä ei käytännössä ollut, joten yrittäjät koettivat houkutella työntekijöitä lähikunnista. Enimmillään Närpiössä kävi töissä 400–500 ihmistä naapurikun-

Kuva 5. Tomaattien poimintaa Siggin kasvihuoneessa. Keruvaunut ja kuljettimet helpottavat työtä. Tämän päivän valoisa ja lämpimät kasvihuoneet tarjoavat aivan erilaisen työympäristön kuin kaksikymmentä vuotta sitten.

nista. Monet kasvihuoneet sijaitsevat kunnanrajan lähellä, joten usealle naapurikuntalaiselle työmatka oli lyhyt. Närpiö ei kuitenkaan onnistunut houkuttelemaan mainittavasti uusia muuttajia. Kielirajakin piti suomenkielisiä muuttajia poissa. Uusia työntekijöitä mistä päin Suomea vain olisi otettu vastaan avosylin, mutta muuttohalukkaita ei ollut. (Håkan Westermarck, 25.9.2012)

Työnantajat suuntasivat katseensa ulkomaille, josko maahanmuuttajista saataisiin pysyvää työvoimaa. Ketjumuutto Närpiöön oli lisääntynyt pakolaisten tulon mukana. Kun työnantaja tarvitsi lisää työntekijöitä, eikä paikallista työvoimaa ollut tarjolla, oli luonnollista kysyä ulkomaiselta palkolliselta, jos tämä tietäisi jonkun sopivan henkilön kotimaassaan. Näiden muuttajien lisäksi tuli omatoimisia työnhakijoita, mutta heidän mahdollisuutensa olivat huonommat, varsinkin jos tulijoilta puuttui ammattikoulutus ja kielitaito. Teollisuus tarvitsi koulutettua työvoimaa, varsinkin hitsaajia ja metallimiehiä, mutta kasvihuoneisiin pääsi töihin ilman ammattikoulutusta.

Työvoiman värväysmatkat

Närko Oy:ssa 2000-luvun alkuvuosina oli huutava pula hitsaajista. Kesällä 2006 onnistuttiin palkkaamaan neljä metallimestä Virosta, mutta useampia tarvittiin. Bosnialaisia oli ennestään yrityksen palveluksessa, ja he auttoivat kontaktien luomisessa Bosniaan ja kertoivat, minne kannattaa mennä ja kenet tavata.

Meillä oli työvoimapula. Etsittiin paikallisesta ammattikoulusta, työvoimatoimistosta ym. Työttömiä suomalaisia ei saatu tulemaan, ei edes naapurikunnista. Vaihtoehtona oli siirtää tuotanto ulkomaille, mutta halusimme toimia täällä. Bosnia oli luonnollinen valinta. Sitten lähdimme sinne vuonna 2006. Saavuttiin pieneen kylään, missä iso joukko työnhakijoita oli odottamassa. Haastattelimme 40–50 henkilöä viikon ajan. Palkkasimme viisi hitsaajaa. Kirjoitettiin työsopimukset paikan päällä, ja työluvut haettiin Suomen lähetystöstä. Kaikki saivat saman sopimuksen ja saman alkupalkan kuin suomalaiset työntekijämme. Järjestimme matkan Suomeen ja maksoimme palkkaennakkoa. (Peter Backman, haastattelu 26.10.2012)

Ennen matkaa työnantajat olivat sopineet käytännön asioista kunnan, työvoimatoimiston ja poliisin kanssa. Kunta avusti asuntojen hankkimisessa ja järjesti tiedotusta uusille maahanmuuttajille. Backmanin mukaan he olivat ”vähän kuin lapsen asemassa”. Tulijat olivat ammattimiehiä, mutta kielitaidottomia heille oudossa kulttuurissa ja ympäristössä. Närpiössä ennestään asuvista bosnialaisista oli heille kuitenkin paljon tukea.

Kuva 6. Bosniassa palkattuja uusia työntekijöitä perheineen. Kuva: Peter Backman.

Heinäkuussa 2007 Närko teki pienen metalliyrityksen Maxelin kanssa uuden rekrytointimatkan Bosniaan. Jälkimmäinen yritys teki myös rekrytointimatkan Puolaan. Hanke oli hyvin valmisteltu. Haluttiin työntekijöiden tuovan perheensäkin Närpiöön, jotta he kotoutuisivat helpommin. Kunnan kanssa oli sovittu käytännön järjestelyistä, muun muassa kouluista ja päivähoidosta. Myös kasvihuoneyrittäjien kanssa tehtiin yhteistyötä, jotta molemmat aviopuolisot saisivat työpaikan.

Suuri vastuu jäi kuitenkin yrityksille, kuten matkalla mukana ollut Ilse Lassander Maxel Oy:sta kertoi:

Mehän oltiin otettu heihin yhteyttä alussa, ja hoidettiin kaikki paperityö itse kun nämä pojat tulivat tänne. Tämä henkilö joka tuli Puolasta, siinä saatiin apua Vaasan työkkäristä. Mutta bosnialaisten kanssa oltiin kyllä aivan yksin, hoidettiin kaikki itse, oli paljon paperisotaa kun piti rekisteröidä heidät, käydä pankissa ja poliisilaitoksella ja kaikkea sellaista. [...] Asuntojen järjestäminen oli vaikea, löydettiin tutuntuttujen kautta. Melkein koko kesä siivottiin ja sisustettiin huoneistoja. Kysyttiin tutuilta ja muilta kalusteita, sänkyjä, telkkareita ja sen sellaisia. Kolme asuntoa sisustettiin. [...] Bosnialaiset osasivat hieman saksaa, mutta puolalainen ei osannut muuta kuin puolaa, joten kun piti selittää, mihin aikaan tuli aamulla olla töissä, piti näyttää kellosta. Mutta hän oli

erittäin taitava työntekijä, joka oli ennen ollut metallitöissä, ja nyt hän puhuu jo ruotsia. Olemme panostaneet erittäin paljon heihin, jotta he viihtyisivät. Ja kaikkien on pitänyt oppia perusruotsia. (Ilse Lassander, haastattelu 25.9.2012)

Työvoiman sopeutumisen strategioita

Maahanmuuttajataustainen työvoima on yleisesti katsoen sopeutunut hyvin Närpiöön. Työviihtyvyyden suhteen kenelläkään haastatelluista ei ollut valittamista. Työntekijät olivat tyytyväisiä tehtäviinsä sekä palkkoihinsa ja työnantajat heidän työpanokseensa. Varsinkin pienten perheyritysten ilmapiiri, jossa työskennellään yhdessä, luo viihtyvyyttä. Toki isommissakin Närpiön yrityksissä etäisyys työnjohdon ja työntekijöiden välillä on usein pieni.

Moni maahanmuuttajista on vaihtanut ammattia asuessaan Närpiössä, mutta suhteellisen hyväpalkkaiselta metallialalta vain harva on siirtynyt pois. Perinteisen teollisuuden ja kasvihuoneiden välillä on eräänlainen raja, jota on vaikea ylittää. Kasvihuoneet tarjoavat sisääntulotyöpaikkoja: uuden muuttajan on helpompi löytää niistä työpaikka kuin teollisuudesta, koska perustyössä ei vaadita ammattikoulutusta. Myöskään kielitaitoa ei vaadita samassa määrin kuin metalliteollisuudessa. Lisäksi kasvihuoneissa saa työskennellä kolme kuukautta ilman työlupaa. Ansaitsemisen lisäksi työluvattomuus tarjoaa mahdollisuuden kokeilla, millaista on työnteko kasvihuoneella. Teollisuudesta on helppo siirtyä kasvihuoneisiin töihin, ja muutama onkin väliaikaisesti lomautettuna tehnyt niin. Toisin päin siirtyminen on vaikeampaa.

Närpiössäkin maahanmuuttajat ovat ryhtyneet yrittäjäksi. Kuten edellä on kerrottu, oli Närpiössä vuonna 2011 kaikkiaan 49 ulkomaalaista yrittäjää ja 40 yritystä. Lisäksi yritysten perustamisessa on viime vuosina ollut havaittavissa selvä ”boomi”. Tämä on huomattu myös yritystalo Dynamossa:

Aika moni on ryhtynyt yrittäjäksi. Eräänä päivänä minulla oli kolme asiakasta, Valkovenäjältä, Venäjältä ja Ecuadorista. Ei ainuttakaan närpiöläistä. Meillä on maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä kasvihuonealalla, siivousalalla, sosiaalipalveluissa, kaupan alalla, kaksi pizzeriaa. Toisen sukupolven maahanmuuttaja pyörittää paikallista kuntosalia. Heitä on turkistarhauksessa, logistiikan ja kuljetuksen parissa, tulkkeina ja kääntäjinä, metallialalla. Sitten meillä on joukko hollantilaisia kasvihuonealan yrittäjiä. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012)

Haastatteluissa kerrottiin maahanmuuttajista, jotka olivat kasvihuonealalla siirtyneet itsenäiseksi yrittäjäksi. Eräs maahanmuuttaja oli vuokrannut vanhan, käytöstä poistuneen kasvihuoneen entiseltä työnantajaltaan, toinen oli ryhtynyt alihankkijaksi kasvihuoneiden teknisessä huollossa. Närpiön keskustassa

Kuva 7. Bosnialainen työntekijä Maxell Oy:ssa.

on vaihtelevalla menestyksellä toiminut myös maahanmuuttajien pyörittämiä ravintoloita.

Moni maahanmuuttaja on kouluttautunut uuteen ammattiin Närpiöön tulonsa jälkeen. Muutama heistä toimii kielenopettajana, tulkkina ja kääntäjänä sekä työntekijänä maahanmuuttajien tukitoimintojen parissa. Maahanmuuttajia on myös työllistynyt hoitoalalle. Tämä on vaatinut maahanmuuttajilta paljon, varsinkin jos koulutus ammattiin on tapahtunut oman työn ohella.

Sain kaksi lasta, ja menin töihin kasvihuoneeseen vuonna 1998 tai 1999. Sitten menin kursseille, jossa naisille opetettiin yrittäjyyttä. Tein keittiötoita ja olin kasvihuoneessa kausityöntekijänä. Tämä tuli liian raskaaksi, joten päätin opiskella jotain. Opiskelin monta vuotta lähihoitajaksi, ja nyt toimin hoitoalalla.

Työlupakäytäntö ja toimeentuloraja – työllistymisen pullonkaula?

Kuten edellä on kerrottu, ei EU/ETA-alueelta tuleva työvoima tarvitse työlupaa. Muualta tulevaa työvoimaa koskeva lupakäytäntö on monimutkainen ja hankala. Yleensä ensimmäinen työlupa myönnetään vain määräajaksi, vaikka työsuhde olisikin solmittu jatkuvaksi eli toistaiseksi voimassa olevaksi. Tämä määräaikainen työlupa (ns. B-lupa) on uusittava ennen umpeutumistaan. Määräaikaisella B-luvalla työskentelevien kohdalla on myös erittäin paljon rajoituksia sosiaaliturvan soveltamisessa. Esimerkiksi, jos työ päättyy, työvoimatoimisto ei voi ottaa heitä työnhakijaksi, sillä jo B-lupaa myönnettäessä on katsottu, että työntekijä palaa kotimaahansa työn syystä tai toisesta loputtua. (Ulkomaisen työntekijän rekrytointi ja palkkaaminen [2007], 6)

Työlupahakemuksen voi jättää joko Suomen edustustoon, työvoimatoimistolle tai kihlakunnan poliisilaitokselle. Vuoden 2012 alusta työntekijän oleskeluluvan on voinut laittaa vireille vain hakija itse, eikä työnantaja, kuten ennen oli mahdollista. Syynä on biometrinen tunnistaminen käyttöön. Närpiön oleskeluluvista päättää Pirkanmaan työ- ja elinkeinotoimiston työlupayksikkö Tampereella. Käsitteleyajat ovat vuodesta 2011 venyneet jopa 8–10 kuukauden mittaisiksi, koska käsittelijöitä on liian vähän. Työluvan saaminen voi myös pitkittyä, jos hakemus on jätetty Suomen edustustoon ulkomailla. Tässä tapauksessa se tulee maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi, mutta työ- ja elinkeinotoimisto ei saa tästä tietoa, ellei hakija itse kysy sen perään. (Tiedonanto Annika Kohvakka)

Pääsääntöisesti määräaikaiset työluvat uusitaan työsuhteen jatkuessa, ja ulkomainen työntekijä voi jatkaa työssään hakuprosessin aikana. Pitkät käsitteleyajat luovat silti epävarmuutta sekä ulkomaalaiselle työntekijälle että työnantajalle. On vaikea rakentaa elämää, kun ei varmasti tiedä, saako jäädä maahan vai ei.

Jos he hakevat työlupaa kasvihuone- ja puutarha-alalle, he eivät saa siirtyä esim. metallialan töihin. Hankalaksi asian tekee se, että kestää 8–9 kuukautta saada vastaus oleskelulupahakemukseen. Jos tänään [syyskuussa] hakee, niin vastauksen saa ehkä touko-kesäkuussa ensi vuonna. Jos täällä olevan työntekijän on uusittava lupansa, saa hän kyllä käydä töissä kunnes työlupa on umpeutunut, jos paperit muutoin ovat kunnossa. Minulla on täällä eräs, joka haki pidennystä helmikuussa, eikä vielä ole saanut vastausta. Lupa umpeutui helmi-maaliskuun vaihteessa, ja hän saa jatkaa työssään kun on sama ala ja työnantaja. Vastausta ei ole vielä kuulunut. (Gunilla Sigg, haastattelu 25.9.2012)

Eräs merkillisuus liittyy niin sanottuun toimeentulotukirajaan. Pakolaisstatuksella tai muulla suojeluperusteisella oleskeluluvalla Suomessa asuvilta ei vaadita perheensä elättämismahdollisuuksien osoittamista. Muilla perustein, esimerkiksi työntöön takia, oleskeluluvan saaneiden tulee osoittaa voivansa elättää perheensä. Elatuskyvyn arvioimiseksi Maahanmuuttovirasto määrittää nettoansiomääräiset toimeentulotukirajat (taulukko 16). Vaikka ne noudattavat suurin piirtein suomalaisen vähävaraisuudelle asetettuja rajoja, ovat ne niin korkeat, että molempien aviopuolisoiden on saatava palkkaa, ellei toinen heistä sitten ole korkeapalkkainen. Nelihenkisen perheen kohdalla raja on nykyisellään noin 2 500 euron nettotulo kuukaudessa. Ellei toimeentuloehto täyty, on pahimmassa tapauksessa muutettava pois Suomesta. Toimeentuloedellytyksestä voidaan kuitenkin poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu vaatii sitä. (Toimeentuloedellytys [2013])

Toimeentuloehdot on poikkeuspykälästä huolimatta esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla tulkittu ilmeisen ankarasti. Muutama vuosi sitten Etelä-Pohjanmaan liitto, Kauhajoen kunta ja kauhajokiset yritykset tekivät yhteisen, virallisen rekrytointimatkan Vietnamiin. Sen seurauksena Kauhajoen yrityksiin saapui työvoimaa

Taulukko 16. Suuntaa antavat euromäärät (nettotulo) hakijan toimeentulon turvaamiseksi Suomessa tammikuussa 2013.

Henkilö	€/kk	€/vuosi
1. aikuinen	900	10 800
2. samaan talouteen kuuluva aikuinen	630	7 560
Alaikäinen perheenjäsen	450	5 400
Opiskelija	500	6 000
Opiskelijan täysi-ikäinen perheenjäsen	630	7 560
Opiskelijan alaikäinen perheenjäsen	450	5 400
Au pair	250	

Lähde: Toimeentuloedellytys [2013]

Vietnamista. Työntekijöiden asettauduttua töihin, myös heidän perheensä saattoivat muuttaa Kauhajoelle. Sittemmin ilmeni, että työntekijöille maksettava normaali suomalainen palkka ei riitä toimeentuloehdon täyttämiseen. Usean töissä olleen työmiehen kotona ollut vaimo ja lapset saivat kielteisen oleskelulupapäätöksen. Käytännössä tämä tarkoitti vaimon ja lasten maasta karkottamista ja perheiden hajottamista. Loppuvuodesta 2012 uutisoitiin kahden vietnamilaisperheen kielteisistä päätöksistä tekemien valitusten olevan yhä hallinto-oikeuden käsittelyssä, eli perheet elivät epävarmuudessa äitien ja lasten tulevasta kohtalosta. (Vietnamilaisten maastakarkotus tyrmistyttää 2011; Veitsenterällä 2012; Räsänen pitää vietnamilaisten perheiden tilannetta vaikeana 2013) Toimeentuloehdon tiukka soveltaminen on saanut aikaan myös sapekasta kritiikkiä. Esimerkiksi sanomalehti Ilkassa uutisoitiin, että

[Kauhajoen] Kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, kansanedustaja Lasse Hautala pitää byrokratian koukeroita käsittämättöminä ja kohtuuttomina. — Jos 2 000 nettotulon rajaa¹ noudatettaisiin orjallisesti koko Suomessa, täältä pitäisi lähettää omiakin kansalaisia muualle. (Rehtori tyrmistynyt vietnamilaisten kohtelusta 2011)

Lomautuksen tai irtisanomisen sattuessa EU/ETA-alueen ulkopuolelta tullut maahanmuuttajaperhe voi siis joutua vaikeuksiin oleskelulupaan liittyvien tulo-rajojen vuoksi. Tilapäisesti tuloiksi hyväksytään myös sosiaalietuudet (työttömyyskorvaus, asumistuki, lapsilisä ym.). Vaikka työlupa onkin määritelty tietyille alalle, työttömäksi joutunut voi kuitenkin tehdä kolmen kuukauden ajan marjojen, hedelmien, erikoiskasvien, juuresten tai vihannesten poimintaa (Tiedonanto Annika Kohvakka). Tätä mahdollisuutta moni maahanmuuttaja on käyttänyt Närpiössä, kun muuta työtä ei ole ollut.

Vielä hankalampi tilanne on ”spontaanisti” maahan tulevilla Euroopan unionin ulkopuolisilla työnhakijoilla. Sana siitä, että Närpiössä on tarjolla työtä, on levinnyt maailmalle. Närpiössä asuvien maahanmuuttajien tuttuja ja sukulaisia tuleekin usein sesonkityöntekijöinä tai turisteina etsimään työpaikkaa. Haastatellut työnantajat kertoivat, että aina välillä tulee joku ulkomaalainen kysymään työtä, mutta ilman työlupaa tilanne on mahdoton, vaikka yritys tarvitsisikin lisää työntekijöitä. Hakijan on periaatteessa palattava kotimaahansa odottamaan, ja 8–10 kuukautta on pitkä aika odottaa työlupaa. Lisäksi yritysten työvoiman tarve voi sinä aikana jopa kääntyä päinvastaiseksi, eli odottelun tuloksena on toteamus, ettei työvoimaa enää tarvita.

1 Viittaus 2 000 euron toimeentulorajaan liittyy kolmihenkiseen perheeseen ja vuoden 2011 toimeentulorajoihin.

Käytännössä suuri osa tulijoista ei palaa kotimaahansa hakemaan työlupaa, vaan majoittuvat sukulaisten tai tuttujen luokse, ja jos heillä on perhettä mukana, kunnan on otettava vastuuta.

Ihmisiä muuttaa tänne, koska heillä on täällä sukulaisia ja ystäviä töissä. He tulevat vain turisteina. Bosnialaiset voivat biometrisillä passeillaan tulla tänne ilman turistiviisumia. Kolmen kuukauden ajan he saavat tehdä työtä marjojen tai vihannesten poimijoina tai työskennellä turkistarhassa. Täällä työskennellessään he yrittävät löytää työpaikan, jossa voisivat jatkaa työssä. Kun he hakevat poliisilta oleskelulupaa, heillä on oikeus jäädä tänne hakeuksen käsittelyn ajaksi. Tämä on ainoa keino jäädä maahan vaikei enää ole turistina. Jäädä saa, muttei työskennellä. Mutta on monia työnantajia, jotka eivät tiedä tästä ja palkkaavat heidät kun odottavat työlupaa. Ensimmäisen työluvan saaminen kestää aika kauan, ja miten voi elättää itsensä ja perheensä ellei voi käydä töissä. Tämä on ollut konkreettinen tilanne Närpiössä. Heidän määrästään ei ole tietoa, mutta heitä on täällä koko ajan asumassa sukulaisten ja ystävien luona. (Aida Simidzija, haastattelu 26.9.2012)

Tämä on myös ongelmallista Närpiön viranomaisille, joiden on tarjottava lapsille koulua, äitiysneuvontaa, terveystalvueluja ynnä muita kunnallisia palveluita. Vaikkeivät he olisikaan oikeutettuja lakisääteisiin palveluihin, niitä on käytännössä tarjottu. Tässäkin tulee esiin edellä jo mainittu humaani eetos, suhtautuminen maahanmuuttajiin tasavertaisina ihmisolentoina.

Ilman oleskelulupaa tulevat aiheuttavat hankaluuksia, paperittomat joiden kanssa ei tiedä mitä tehdä. Mielestämme heitä ei voi sulkea ulkopuolelle, joten olemme antaneet palveluja. Heillä ei ole siihen oikeutta, mutta olemme päättäneet antaa ainakin äitiysneuvontaa. Eihän heitä kovin montaa ole, eikä mikään erityinen ryhmä. Heillä ei oikein ole tätä moraalista vastuuta käyttää virallista tietä, matkustaa kotiin ja hakea sieltä käsin oleskelulupaa. Ellei muuten onnistu, niin tilaamme tulkin, asiakkaat itse eivät saa sitä tehdä. Heillä on valmiit kontaktit tänne, avioituvat jopa tänne. (Yvonne Lindén, haastattelu 27.9.2012)

7 Maahanmuuttajana Närpiössä

Maahanmuuttajat maaseudulla

Perinteisesti siirtolaisuus on suuntautunut urbaaneihin keskuksiin, isoihin kaupunkeihin ja talouskeskittyymiin. Eurooppalaisessa muuttoliikkeessä on 2000-luvulla esiintynyt uusi ilmiö: maahanmuuttajien asettuminen maaseudulle. Varsinkin viljelyelinkeinot ovat työllistäneet maahanmuuttajia. Etelä-Euroopassa tämä trendi oli nähtävissä jo 1990-luvulla, ja Pohjois-Euroopassa vuoden 2004 jälkeen EU:n laajentumisen myötä. Toiset alueet ovat houkutelleet enemmän maahanmuuttajia kuin toiset. Syrjäisille alueille on ollut ominaista väestökato, kun syntyvyys on pieni, nuoret muuttavat pois ja väestö ikääntyy. Maahanmuutto ei voi olla ainoa ratkaisu paikallisiin väestörakenteen ongelmiin, mutta sillä on tämän lisäksi merkitystä paikalliselle taloudelle, sosiaaliselle rakenteelle ja kulttuurille – ja laajemminkin koko yhteiskunnalle. Alueen vetovoima sekä paluumuuttajille että uusille muuttajille saattaa lisääntyä. Rajoittavia tekijöitä ovat pienet työmarkkinat ja ammatissa etenemisen vaikeudet sekä mahdollisen aviopuolison työllistyminen (Simard & Jentsch 2009; Suomen osalta ks. Saarteñoja et al. 2009).

Edellinen kuvaus sopii myös Närpiöön. Närpiö on pieni paikkakunta, jossa ”kaikki tuntevat toisensa”. Yrittäjät kilpailevat osittain samoilla aloilla, mutta ovat keskenään tuttuja. Yrittäjät tekevät myös yhteistyötä, kun siitä on osapuolille hyötyä. Tämä on osaltaan ohjannut maahanmuuttajien sijoittumista paikallisille työmarkkinoille. Kuten edellä on kuvattu, maahanmuuttajaperheissä on tavallista, että mies on teollisuusyrityksen palveluksessa ja vaimo kasvihuoneyrityksessä. Molemmat voivat toki työskennellä kasvihuoneissa tai niihin liittyvissä yrityksissä tai aivan eri aloilla.. Työnantajat ja työntekijät ovat riippuvaisia toisistaan.

Maahanmuuttajat vahvistavat ja elävöittävät myös Närpiön pikkukyliä, kun asettuvat niihin perheineen. Kouluja ja päivähoitopaikkoja on mahdollista säilyttää, kun lapsia on tarpeeksi. Esimerkiksi Pjelaxin kylässä paikalliset kasvihuoneyritykset ostivat vanhan talon ja vuokrasivat sen kunnalle päiväkodiksi helpottaakseen työntekijöidensä päivähoito-ongelmia. Vanhenevaa väestöä muuttaa syrjemmältä kunnan keskusta, ja näin maahanmuuttajille tarjoutuu ostettavaksi edullisia taloja Närpiön haja-asutusalueilta. Maahanmuuttajat huoltavat ja peruskorjaavat ostoksensa usein maanmiestensä avustuksella: joukossa on ammattimiehiä, jotka osaavat tehdä hyvää työtä. (Hans-Erik Lindqvist, haastattelu 25.9.2012)

Kuntaliiton (2011) mukaan maahanmuuttajan pitää saavuttaa muun väestön kanssa tasavertainen asema yhteiskunnassa niin oikeuksien kuin velvollisuuksienkin osalta. Kotoutumisen tärkeimmät edellytykset ovat kielitaito ja työllistyminen. Kotoutuminen, eli integraatio, tarkoittaa osallistumista uuteen yhteiskuntaan, sekä oman kulttuurin ja kielen säilyttämistä (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19).

Maahanmuuttajan tulee päästä osalliseksi koulutuksesta sekä työ- ja asuntomarkkinoista. Tulijalla pitää myös olla ympäröivään kulttuuriin liittyvät tiedot ja taidot. Hänen tulisi myös olla osallisena sekä kantäväestön että muiden kulttuurien verkostoissa ja kokea kuuluvansa ympäröivään yhteiskuntaan sen jäsenenä. (Sjöblom-Immala 2012) Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi. Kantäväestön on myös sopeuduttava tulokkaisiin, jotta nämä voivat aidosti päästä osallisiksi yhteiskuntaan. (vrt. Heikkilä et al. 2011)

Närpiössä kotouttamiseen on panostettu monella tasolla, kuten edellä on kuvailtu. Rakenteellinen kotouttaminen on onnistunut hyvin, koska perusasiat ovat olleet kunnossa: työpaikkoja, asuntoja ja koulutusta on ollut saatavilla, samoin koulu- ja päiväkotipaikkoja.

Tulin pakolaisena Bosniasta ensin Saksaan. Sen jälkeen muutimme tänne. Minun oli helppo oppia ruotsia, koska osasin saksaa ja hieman englantia. On mielenkiintoista verrata, miten kieliopetus oli järjestetty täällä, Saksassa jouduin itse maksamaan kielikurssista sekä myös kokeesta. [...] Kun tulin tänne, kaikki oli erilaista alusta alkaen. Olin oikein hämmästynyt, että kaikki meni niin joustavasti, tavalla jollaista en koskaan ole nähnyt. Kurssi alkoi kolme päivää maahan saapumiseni jälkeen, ja lapseni aloitti koulun heti. Sain kirjoja ja sanakirjoja, kaikki ilmaiseksi, sen kun istuutui kuuntelemaan. [...] Nostan usein esille, miten myönteisesti työnantajat täällä suhtautuvat. En ole koskaan ennen kuullut, että olisi mahdollista käydä kielikurssilla työaikana. Työnantajat haluavat työntekijöidensä viihtyvän hyvin, että he oppivat kielen ja integroituvat suomalaiseen yhteiskuntaan. (Vuonna 1997 tullut pakolainen).

Vähemmistön vähemmistönä

Maahanmuuttajat, jotka kotoutetaan suomenruotsalaiseen yhteiskuntaan, joutuvat erikoiseen asemaan: vähemmistön vähemmistöksi. Taustansa ja ruotsinkielensä vuoksi he usein kohtaavat ennakkoluuloja ja kielteisiä asenteita suomenkielisyysympäristössä. Suomenkieliselle voi olla vaikeaa käsittää ruotsinkielistä kotouttamista. Myös maahanmuuttajat voivat saada vääränlaisen käsityksen kielellisestä vähemmistöstä historiallisista värintulkinnoista johtuen (Creutz & Helander 2012, 97–98). Kotoutuminen ruotsin kielellä ei ole itsestään selvyys, vaikka paikallinen väestö puhuisikin ruotsia. Maahanmuuttajat, jotka toimivat kotouttamiseen liittyvissä tehtävissä, joutuvat joskus perustelemaan, miksi pitää oppia maan vähemmistön kieltä:

Minun oli pakko kieltenopettajana joskus argumentoida, miksi heidän pitää oppia ruotsia eikä suomea. Seutuhan on täysin ruotsinkielinen. Tänne jäädään, koska töitä löytyy. Ehkä omalla kohdallani suomen kieli olisi ollut parempi. Puhumme tässä projektissa ruotsia, mutta olisi parempi, jos osaisin myös suomea. (Aida Simidzija, haastattelu 26.9.2012)

Tutkimuksissa on esitetty, että vähemmistön on helpompi ymmärtää muita vähemmistöjä, ja että suomenruotsalainen media suhtautuu monivahteisemmin maahanmuuttajakysymyksiin kuin suomenkielinen valtamedia (Sandlund 2000 ja 2002; Kivikuru 2008). Creutz ja Helander (2012) vetivät tutkimuksessaan samat johtopäätökset. Ruotsinkielinen yhdyskunta on pieni, ja siten kotoutumis- ja verkostoitumismahdollisuudet ovat maahanmuuttajalle paremmat. Ruotsinkielinen ”ankkalammi” on helpommin hahmoteltavissa kuin enemmistökulttuuri. Ruotsinkielisessä yhteisössä on helpompi tutustua muihin ihmisiin, jotka ovat samalla tavalla tottuneita liikkumaan eri kulttuurien välillä. Useissa haastatteluissa mainittiin paikkakunnan pienuus kotouttamisen etuna. Se mahdollistaa, että voidaan joustaa tilanteen mukaan, esimerkiksi kun vastatullut perhe tarvitsee kiireellisesti kunnallisia palveluja, vaikkapa päivähoitoa tai peruskoulua.

Monet maahanmuuttajat taitavat useampaa kieltä, mikä myös helpottaa ruotsinkielistä kotouttamista. Creutzin ja Helanderin (2012) tutkimusaineistoon kuuluvista maahanmuuttajista 23 prosenttia olisi valinnut ruotsin ensimmäiseksi kielekseen, jos heille olisi tarjottu valinnan mahdollisuus. Tärkeimmät syyt ruotsin valitsemiseen olivat, että kieli on helpompi oppia kuin suomi sekä muut kulttuuriin liittyvät tekijät.

Ruotsia on suhteellisen helppo oppia varsinkin silloin, jos maahanmuuttaja tulee englannin-, saksan- tai latinalaisten kielten alueelta. Jo vähäiselläkin kielitaidolla ruotsinkielisten virallisten kaavakkeiden ja lomakkeiden täyttäminen on helpompaa kuin suomenkielisten. Kuten eräs haastatelluista bosnialaisista

maahanmuuttajista asian ilmaisi: *suomenkieliset sanat olivat minulle kuin käsitämättömiä ”möhkäleitä”, ruotsinkielestä pystyi arvaamaan, kun se muistuttaa saksaa.*

Ruotsin kieli avaa periaatteessa myös muiden Pohjoismaiden työmarkkinat, mutta sekä haastatellut viranomaiset että maahanmuuttajat kertoivat, että Ruotsia tai muuta Skandinaviaa ei koeta kovin houkuttelevana muuttokohteena. Maahanmuuttajat ovat asettuneet Närpiöön, ja jos muuttaisivat muualle, suku ja ystävät ulkomailla vaikuttaisivat eniten muuttopäätökseen.

Monet maahanmuuttajat olivat asuneet muualla Euroopassa, muun muassa Saksassa, ja sieltä peräisin olevaan kielitaitoon turvautuen he oppivat kommunikoimaan ruotsiksi nopeasti, jopa muutamassa kuukaudessa. Baltialainen lähihoitaja asetti hyvän ruotsin kielen oppimisen ensi sijalle, koska se on portti muihin kieliin.

Kun tulin tänne, sain kotouttamissuunnitelman ja kävin ruotsin kielen kursilla. Sain tietoa kulttuurista ja sellaisesta – tosihienoa. En osaa yhtään suomea. Meillä on ollut siitä kotitehtäviä, mutta kieli on vaikeaa. Ehkä aloitan suomen opiskelun joskus, mutten vielä. Minun pitää ensin oppia ruotsi hyvin, jotta voin oppia muita kieliä. Puhumme äidinkieltäni kotona ja pelkästään ruotsia työpaikalla.

Kaikille kansallisuuksille ruotsin oppiminen ei kuitenkaan ole yhtä helppoa, varsinkin kun Närpiön murre on vaikeaa ymmärtää, jopa muille ruotsinkielisille. Tulkki Ismet Gutic, joka tuli pakolaisena Närpiöön jo 1992, kertoi haastattelussa:

Ennen työmuuttajilla ei ollut oikeutta tulkkipalveluihin, mutta nyt on. Kaikki toimii hyvin, meitähän on nyt niin monta. Uudelle ryhmälle, jolla on joku muu äidinkieli kuin bosnia olisi vaikeampaa, bosnialaisille se on paljon helpompaa. Vietnamilaiset eivät osaa kovin hyvin ruotsia. He tarvitsevat muita, jotka auttavat heitä kielen kanssa. Bosnialaisten kanssa on toisin. Närpiön murteeseen tottuu, ymmärtää ainakin suurimman osan. Närpiöläiset yrittävät kuitenkin usein puhua kirjakieltä kanssamme.

Maahanmuuttajia opetetaan käyttämään kirjakieltä (högsvenska) Närpiön murteen sijasta. Kirjakielen käyttöä pidettiin haastatteluissa yleisesti tärkeänä. Pelättiin, että paikallisen murteen hiipiminen maahanmuuttajien kielenkäyttöön loisi sekakieltä, joka ”ei ole mistään kotoisin”.

Työpaikan kieli

Työpaikoilla puhutaan ruotsia pääkielenä, mutta muitakin kieliä on käytössä. Riittämätön kielitaito on aiheuttanut hankaluuksia työpaikoilla. Maahanmuuttajille on suunnattu ruotsin kielen opetusta, mutta kaikki eivät opi yhtä helposti. Kasvihuoneyrittäjä kertoi:

Meillä ei ole ollut sen enempää ongelmia ulkomaisen kuin kotimaisen työvoiman kanssa. Maahanmuuttajat ovat oppineet ruotsia kursseilla ja aikuisopistossa. Työkiellemme täällä on suomi, ruotsi ja englantia. Serbit, kroaatit ja virolaiset oppivat helpoimmin, vietnamilaisilla on vaikeinta. He ovat käyneet kursseilla, ja ensimmäiseksi tänne tulleet ovat selviytyneet parhaiten. Nyt täällä on niin monta vietnamilaista, että he voivat auttaa toisiaan. Ensimmäisten oli pakko selviytyä yksin. Kaikkien pitää osata tehdä itsensä ymmärretyksi täällä.

Teollisuus on kohdannut samankaltaisia ongelmia: hyvä ammattitaito ei riitä. On tärkeää, että työntekijät tehdassalissa ymmärtävät työnjohtoa ja työtovereitaan. Työturvallisuuskin kärsii, ellei kommunikaatio toimi. Tämä ei pelkästään ole maahanmuuttajien ongelma, vaan myös suomenkieliset kohtaavat ongelmia, kertoi johtaja Kurt Nordin:

Työkieli on ruotsi. Yritys ei anna kielikoulutusta työtä varten. Maahanmuuttajien saama kielikoulutus on liian huonoa, joskus sanovat vaan yes yes, ja täytyy selvittää ovatko todella ymmärtäneet työtehtävänsä. On myös raskasta opiskella ruotsia työajan jälkeen. [...] Meillä on monia suomenkielisiä yrityksessämme. Mutta suomenkielinen, joka tulee tänne ei opi ruotsia. Jotkut heistä ymmärtävät ruotsia, mutta tulee ongelmia, kun he eivät osaa kommunikoida ruotsiksi. Bosnialaisten kanssa on helpompaa, heidät on helpompi integroida. Yrityksen näkökulmasta kansallisuudella ei ole merkitystä, monet työntekijät puhuvat vain englantia.

Ymmärretyksi tuleminen on tärkeää paitsi työn tekemisen vuoksi, myös työturvallisuuden kannalta. Työnantajalla on vastuu työntekijöistään, eikä hän voi ottaa riskejä.

Sitten meillä on kieli. Tavallisesti puhumme ruotsia ja suomea. Mutta kun itse puhuu puolihuonoa englantia ja toinenkin puhuu puolihuonoa englantia tulee helposti väärinkäsityksiä. Haasteita riittää. Ja mitä kasvihuoneisiin ja puutarhaviljelyyn tulee, on työturvallisuuteen liittyviä vaaroja. Työnantaja on vastuussa työntekijästään, jos antaa kieliongelmiensa takia väärää tietoa. Esimerkiksi jos tulee väärinkäsityksiä, että avaa kuumavesihanon kylmavesihanon sijasta ja polttaa itsensä. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012)

Elinkeinoelämälle työntekijän äidinkieli on yhdentekevää, käytännön kielitaito ja riittävät ammatilliset taidot ovat siis keskeisiä vaatimuksia. Kantaväestöön kuuluva, ammattitaitoinen työntekijä on yrityksille mieluisin, mutta useimmissa Närpiön yrityksissä pitää olla valmius oppia ruotsia, vähintään passiivisesti. Närpiö ei ole ollut houkutteleva vaihtoehto suomenkielisille työnhakijoille. Kuten eräs haastateltava sanoi:

Jos suomenkielinen perhe muuttaa tänne, perheenjäsenillä on pienempi valmius opetella ruotsia kuin Venäjältä tulleella, koska suomalaiset ovat enemistökielen edustajia. Meillä on suomenkielinen perhe, jonka lapset kuskataan yli kunnan rajan Teuvan kouluun. Tulee pitkä koulumatka, vaikka heillä on vain 500 metriä ruotsinkieliseen kouluun.

Useat työntekijät asuvat muualla ja käyvät Närpiössä töissä. Kynnys muuttaa työn takia asuinpaikkaa on korkea.

Yritettiin kyllä rekrytoida työntekijöitä naapurikunnista, mutta tämä ei herättänyt kiinnostusta. On vaikeaa saada ihmisiä muuttamaan lähikunnista Närpiöön. Enimmillään meillä on ollut 400–500 ihmistä, jotka ovat käyneet naapurikunnista käsin töissä Närpiössä. On helpompaa saada pysyviä muuttajia ulkomailta. Voimme tarjota asuntoja ja palvelua. Tämä asettaa tietenkin lisävaatimuksia koulutuspalveluille. Liikkuvuus on siten melko rajoitettua. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012)

Kieli alueellisena rajoituksena

Ilman suomen kielen taitoa on kuitenkin vaikea tulla toimeen muualla kuin ruotsinkielisillä seuduilla. Yleinen trendi on, että maahanmuuttajat hakeutuvat Etelä-Suomeen ja suuriin kaupunkeihin (Sjöblom-Immala 2012). Uusilla tuloalueilla kotoutuminen ruotsiksi on kuitenkin haasteellista. Vaikka työpaikassa pärjäisikin ilman suomea, on sekä julkisia että yksityisiä palveluja vaikea saada ruotsiksi (Creutz & Helander 2012). Tampereella onneaan kokeillut vietnamilaisen haastateltava kertoi:

Ennen kuin menin naimisiin, minulla oli vietnamilaisia ystäviä Turussa, Helsingissä ja Tampereella, joiden luona kävin kylässä. Siksi muutin Tampereelle, mutta se ei toiminut kovin hyvin; oli työlästä kun en osannut suomea. Olin metallialalla töissä, ja omassa työryhmässäni oli vietnamilaisia. Joten kun tuli ongelmia sain apua. Eniten kommunikointi englanniksi siellä. [Tampereella] Muutin sinne perheeni kanssa. Jos meille tuli ongelmia, piti hankkia tulkki. Tuntui ikävältä, kun itse on toiminut tulkkina ja sitten tarvitsi tulkin.

Vaimoni kaipasi Närpiössä asuvia sisaruksiaan. Heillä on vahvat siteet, joten muutimme takaisin Närpiöön.

Asuinpaikan vaihto ruotsinkielisestä ympäristöstä suomenkieliseen tuo muuttajalle monenlaisia ongelmia. Opitun ruotsin kielen ylläpitäminen ja kehittäminen on vaikeaa muualla kuin ruotsinkielisellä Pohjanmaalla. Muualla ei juuri järjestetä ruotsin kielen opetusta, vaan maahanmuuttajien kielenopetuksessa keskitytään suomen kielen opettamiseen. Monet haluavat kuitenkin osata molempia kansallisia kieliä, koska tämä on meriitti työmarkkinoilla, ja useissa julkisissa viroissa myös pätevyysvaatimus (Creutz & Helander 2012, 58).

Närpiössä haastatelluista moni koki mahdollisen poismuuton epärealistiseksi paitsi kielen takia, myös sosiaalisten suhteiden, perhesyiden, ja lasten koulunkäynnin takia. Närpiössä pitää osata ruotsia ainakin työpaikalla, mutta maantieteellinen ja sosiaalinen liikkuvuus on Suomessa rajoitettua, ellei osaa yhtään suomea. Käytännössä tämä on este maahanmuuttajaperäisen työväestön sosiaaliselle liikkuvuudelle. Koulutuksella voi parantaa asemaansa, mutta rajoitetusti. Eräs korkeasti koulutettu, Närpiöön pakolaisena sijoitettu henkilö sanoi unohtaneensa pakolaisasemansa, koska asiat ovat hänellä hyvin. Hänen ainoa arvostelunsa kohdistui siihen, että hänet oli sijoitettu Närpiöön, mikä oli rajoittanut valintoja. Hänen mielestään korkeasti koulutetut pitäisi sijoittaa isoihin kaupunkeihin, missä heillä on paremmat mahdollisuudet toimia omissa ammateissaan ja saada lisäkoulutusta.

Mahdollisuudet muuttaa muualle ja tehdä jotain muuta ovat suuremmat, jos osaat suomea. Mutta olen iloinen, että osaan ruotsia, miinusta on vaan etten osaa suomea, ei se ole miinusta, että osaan ruotsia.

Sopeutuminen uuteen elämään

Pakolaisten tulo Närpiöön ja sitä seurannut vieraskielisen väestön nopea kasvu sujui ilman suuria vaikeuksia. Ainoan poikkeuksen muodostivat vuoden 1991 ongelmat toisen pakolaisryhmän osalta, joista on jo edellä kerrottu. Melkein kaikki tähän ryhmään kuuluneista muuttivat pois Närpiöstä, mutta vahinko oli jo sattunut. Vietnamilaiset leimautuivat monen vuoden ajaksi.

Ensimmäisten pakolaisten joukossa ollut kertoi:

Olin pieni, kun tulin perheeni mukana tänne. Kävin puoli vuotta ruotsin kielen opetuksessa, ja sitten pääsin kouluun, jossa heti sain kavereita. Minun oli helppo oppia ruotsia, koska olin niin nuori. [...] Sain kokea rasismia, mutta harvoin. Muistan kyllä, kun olin kuusitoista ja kävin tansseissa kavereiden kanssa. Jos sattui seisoskelemaan yksin, niin joku saattoi tulla rähisemään,

että mitä sinä teet täällä ja sellaista. Mutta kaverini tulivat avuksi. Tällaista tapahtuu harvoin, mutta sitähan on kaikkialla, Närpiössä hyvin harvoin. Nyt kun minulla on perhe, ei ollenkaan.

Vietnamilaisia tuli 1990-luvulla Närpiöön myös omin päin sekä Vietnamista että muualta Suomesta. Sopeutuminen ei tuohon aikaan ollut aivan helppoa.

Tulin Suomeen pakolaisena aiemmin ja opin suomea. Vuonna 1994 muutin Närpiöön, se ei ollut kovin hauskaa. Aikaisemmin täällä asuneet vietnamilaiset eivät olleet mukavia. He muuttivat pois ja sitten me tulimme. Minulla on ikäviä kokemuksia alkuajoista, kukaan ei puhunut kanssani suomea, ja närpiöläiset puhuivat sitä paitsi vain Närpiön murretta. En osannut yhtään ruotsia ja ihmiset sanoivat, etten kuulu tänne. [...] En voinut käydä koulua ja opiskella suomea tai ruotsia, minun talouteni oli niin heikoilla. Tiskasin grillibaarissa saadakseni ruokaa. Minulla oli vihko, johon kirjoitin sanoja suomeksi ja ruotsiksi. Kuuden kuukauden jälkeen osasin hieman ruotsia. [...] Sain lapsia, ja menin sitten töihin kasvihuoneeseen vuonna 1998, mutta sitten menin yrittäjäkursille. Samanaikaisesti tein töitä keittiössä ja kausityöntekijänä kasvihuoneessa. Noin vuonna 2000 koin työni liian raskaaksi, ja päätin opiskella. Muutaman vuoden jälkeen valmistuin lähihoitajaksi ja toimin nyt siinä ammatissa. [...] Kun tulin Suomeen, minulla ei ollut sukulaisia, mutta nyt meillä on mieheni kanssa Närpiössä yli 30 sukulaista. Koska tänne voi tulla opiskelijana ja työmuuttajana, olen hommannut omia ja mieheni lähisukua tänne, myös muutaman tuttavän. Mutta se on vaatinut minulta paljon työtä, kun olen hoitanut kaiken alusta saakka.

Opittuaan kielen, pakolaiset työllistyivät nopeasti Närpiössä. Kasvihuoneala oli tärkein työnantaja. Alussa työ oli sesonkiluonteista, mutta muuttui ajan myötä vakinaiseksi. Pienestä määrästä pakolaisia ei kuitenkaan ollut paikkaamaan väestörakennetta tai työvoimaksi, varsinkin kun moni heistä muutti pois Närpiöstä. Närpiöön jääneiden maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot tulisivat osoittautumaan hyödyllisiksi 2000-luvun puolivälissä, kun sekä kasvihuoneviljely että teollisuus tarvitsivat lisää työvoimaa.

Kuten edellä on selostettu, Närpiön vieraskielisen väestön määrä kasvoi nopeasti 2000-luvulla. Selvää rajaa ei enää voida vetää pakolaisten ja työmuuttajien välillä. Närpiö ei ole ottanut pakolaisia vuoden 2001 jälkeen, mutta pakolaisten perheenjäseniä, sukulaisia ja tuttavvia on sen jälkeen muuttanut kuntaan. Osa on tullut perheenyhdistämisen perusteella, osa on tullut omatoimisesti töihin. Ulkomaalaistaustaista väestöä on myös muuttanut muualta Suomesta Närpiöön.

Ulkomaisten työntekijöiden vastaanotto asetti kaikille toimijoille suuret vaatimukset. Bosniasta haetut ryhmät olivat helpoimmasta päästä, koska kunnassa tiedettiin etukäteen perheiden lukumäärä, koko ja lasten iät. Uusille asukkaille jaettiin tietoa koulusta ja päivähoidosta heti ensimmäisenä tulopäivänä. Työn-

antajien mielestä kunta hoiti osansa mallikkaasti. Suurin ongelma oli sopivien asuntojen järjestäminen uusille tulokkaille: niitä kunnalla ei ollut tarjota.

Alussa järjestettiin ruotsinkielen opetusta työpaikalla ja työajalla Närkossa. Maxelin uudet työntekijät osallistuivat myös siihen työajalla, joka sitten korvattiin tekemällä ylityötä lauantaisin. Myöhemmin kielikurssit pidettiin vapaa-aikana. Osa maahanmuuttajista oli ollut pakolaisina jossakin Euroopan maassa ja palannut kotiin Bosniaan sodan jälkeen. He, jotka olivat olleet Saksassa ja oppineet saksaa, omaksuivat ruotsin kielen nopeasti.

Ulkomaisen työvoiman kanssa ei ole esiintynyt suurempia ongelmia ja työpaikkaintegroituminen on sujunut hyvin. Tärkeä syy kotoutumiseen on se, että monet ulkomaiset työntekijät ovat saaneet muualta alan työkokemusta. Joitakin kansallisuuksiin liittyvä järjestelyjä on tehty, esimerkiksi serbejä ja bosnialaisia ei ole laitettu samaan työporukkaan. Työntekijöinä maahanmuuttajat eivät ole eronneet kantäväestöstä, he ovat sulautuneet työyhteisöön nopeasti. Laskusuhdanteen aikana vuonna 2009 väkeä lomautettiin, mutta sovellettiin oikeudenmukaiseksi koettua kiertoa. Lomautukset tehtiin tuotannollisin perustein, eikä tehty eroa paikallisten ja maahanmuuttajien välillä. Paikallisväestön keskuudessa tätä myös kritisoitiin, sillä joidenkin mielestä olisi pitänyt suosia närpiöläisiä (Nordin & Westerlund, haastattelu 24.9.2012; Hans-Erik Lindqvist, haastattelu 25.9.2012).

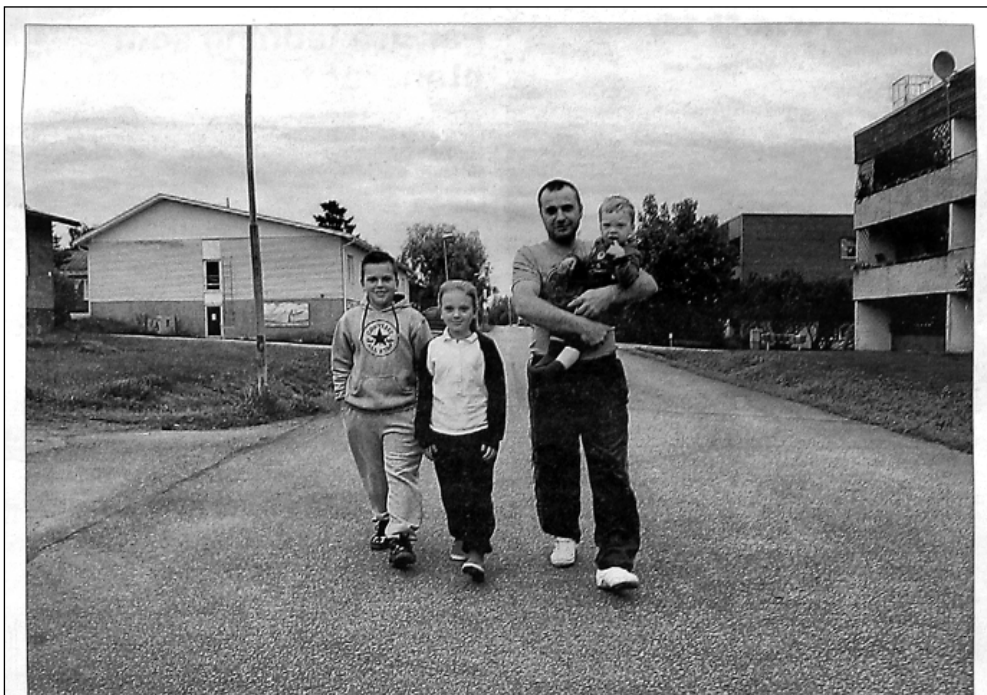
Shaisyd-projekti alkoi vuonna 2008, ja silloin oli jo taloudellinen tilanne muuttunut. Oli matalasuhdanne ja paljon lomautuksia. Joulukuussa 2008 taisteltiin maahanmuuttajien pitämiseksi Närpiössä, ettei heitä tarvitsisi lähettää kotiin matalasuhdanteen ajaksi. Silloin piti nopeasti löytää väliaikaisia ratkaisuja: järjestää esimerkiksi nopeasti ruotsin kielen kurseja metallialan lomauteuille. Useimmat olivat miehiä. Kokoonnuttiin ja keskusteltiin, juotiin kahvia ja syötiin kakkua. Kun ei ollut työtä, voitiin opiskella, ja silloin oli suuri etu, että Shaisyd-projektin puitteissa voitiin järjestää kurseja. Useimmiten opetin iltaisin ruotsia bosnialaisille, mutta myös vietnamilaisille venäläisille, valko-venäläisille ja muille. (Aida Simidzija, haastattelu 26.9.2012)

Valintamahdollisuudet maaseudulla ja pienillä paikkakunnilla ovat rajoitetumpia kuin suurissa keskuksissa. Maahanmuuttajat voivat siten joutua riippuvaiseksi muutamasta työnantajasta. Vastavuoroisesti työnantajat voivat tulla riippuvaisiksi maahanmuuttajatyövoimasta ja toiminta jähmettyä vanhaan malliin. Silloin taloudellinen taantuma voi iskeä raskaasti molempiin tahoihin (Simard & Jentsch 2009). Näin tapahtui Närpiössä vuonna 2008.

Työllisyyskehitys seuraa talouden ylä- ja alamäkiä, mutta EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevat ovat erityisen haavoittuvia, koska heidän elämänsä kontrollon toimeentuloehto. Vuonna 2010 esitetty tv-dokumentti ”Vägen till Närpes” (Weurlander 2010) kuvasi maahanmuuttajien ahdinkoa Närpiössä, kun yritykset matalasuhdanteen aikana joutuivat lomauttamaan työntekijöitään. Huoli elan-

nosta ja työluvista oli suuri. Työnantajat halusivat pitää lomautetut työntekijänsä Närpiössä, koska heille oli taas tarvetta, kun talous taas alkaisi vetämään. Kasvihuoneet toimivat turvaverkkoina, koska matalasuhdanne ei iskenyt niihin samalla tavalla kuin teollisuuteen. Kun taantuma sitten oli ohi, kaikille löytyikin taas työtä.

Maahanmuuttajat ovat yleensä pysyneet Närpiössä. Esimerkiksi Närkoon palkatuista bosnialaisista vain kaksi on muuttanut pois, koska perhe ei viihtynyt, ja yksi bosnialainen on muuttanut Saksaan, missä hän aiemminkin oli asunut. Poismuuton epätavallisuutta kuvaa se, että siitä tehtiin juttu paikallislehteen.

Familjen Jakupovic flyttar snart ut ur lägenheten på Ävägen i centrum av Närpes. Från vänster Haris, Hana och pappa Jusuf med Enes i famnen.
Foto Jan Ola Klåvus

Nu flyttar de till ett billigare land

Efter knappa sex år i Närpes flyttar bosniska familjen Jakupovic till Bremen i Tyskland.

Pappa Jusuf Jakupovic säger att han har trivts bra i Närpes.

– i Finland finns en social trygghet.

Till vardags har Jusuf Jakupovic jobbat för släpvagnstillverkanen Närko.

I Bremen kommer han att jobba för ett företag som tillverkar sopbilar.

Genom flytten till Tyskland räknar familjen Jakupovic med

att höja sin levnadsstandard. Maten är mer än 25 procent billigare där. Allt är billigare i Bremen, säger Jusuf Jakupovic.

SISTA SIDAN

8

Maahanmuuttajista näрпиöläisiksi

Maahanmuuttajien tulo Närpiöön on ollut pitkä ja selektiivinen prosessi. Närpiö on saanut sellaisia maahanmuuttajia, jotka ovat oppineet viihtymään ja asettuneet pysyvästi. Tämä on tapahtunut vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kesken. Kaupunki on luonut hyvät puitteet integroitumiselle. Elinkeinoelämä on paitsi työllistänyt, myös kantanut oman vastuunsa kotouttamisessa, ja maahanmuuttajien omat sosiaaliset verkostot ovat auttaneet tulokkaita kotoutumaan.

Työelämässä

Ongelmana oli alussa, että vaikka työpaikkoja oli, ei ollut selvää neuvonta- ja palvelulistettua maahanmuuttajien ja työnantajien tukena. Pakolaiskoordinaattorin toimi oli lopetettu vuonna 1999. Kotoutumisen tukena on vuosien varrella ollut useita eri projekteja, kuten edellä on kerrottu. Työperäiseen maahanmuuttoon liittyvistä käytännön asioista jäi moni asia työnantajien aktiivisuuden varaan. Keskeistä koordinoitua olisi tarvittu jo silloin, kun yritykset aktiivisesti värväsivät työvoimaa ulkomailta.

Olemme auttaneet asuntojen hankinnassa. Tuntuu itsensä jonkinlaiseksi äidiksi kun selvittää mistä saa verokortin, mistä hakee oleskelulupaa, mitä tehdään maistraatissa ja kuinka pankkiasiat hoidetaan. Sitten kun he asettuvat enemmän tänne, voi hellittää vähän ja sanoa "kyllä sinä itse osaat". Pikkuhiljaa heistä tulee itsenäisempiä. Maahanmuuttajat ovat kuin lapsia jotka alussa tarvitsevat apua, mutta aikuistuvat sitten. On tullut puhelinoitoja iltaisin, kun he haluavat keskustella ongelmistaan. Vanhemmat työntekijät voivat

luottaa meihin työnantajina. Kun he ovat asuneet täällä jonkin aikaa, kaikki menee hyvin. (Gunilla Sigg, haastattelu 25.9.2012)

Meillä on ollut hyvää yhteistyötä mm. työvoimatoimiston ja poliisin kanssa, he ovat tässä lähellä. Siellä on ihmisiä, joilla on tietoa ja taitoa, ja he voivat auttaa elinkeinoelämää. Ollaan tuttuja sekä kaupungilla että palvelutiskin yli. Meillä on Närpiössä tämä suuri etu. [...] Jos tässä [maahanmuuttajan kotouttamisessa] aikoo onnistua, pitää olla organisoitua opastusta ja yhteyshenkilö. Ei sellaista voi piilottaa johonkin sosiaaliseen toimintaan. Toimenpiteitä pitää selvästi kohdentaa, ja kaiken pitää toimia monella tasolla, pitää olla joku, joka opastaa oikeille luukuille, pitää olla henkilö, joka osaa vastata työnantajien kysymyksiin ja sellainen joka auttaa yhteydessä viranomaisiin. Vaikea sanoa tarvittaisiinko verkosto, mutta joka tapauksessa pitää olla yksi tai useampi henkilö, joilla asiat ovat hallinnassa, jotta tietää kenen puheille "Vladimir" pitää lähettää, kun hän tulee Närpiöön. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012)

Parannuksia on viime vuosina tehty: Welcome office on ollut suuri apu ja maahanmuuttokoordinaattorin palkkaamisesta on jo tehty päätös. Aikaisemmin tulleet maahanmuuttajat voivat auttaa vastatulleita, mutta tämän varaan ei voi laskea liikaa. Usea haastateltu sanoi, että tällainen vertaisinformaatio ei ole aina luotettavaa. Heidän mukaansa tulijan pitää aina kääntyä asiantuntijan puoleen, ettei tule tehtyä erehdyksiä tietämättömyyden takia.

Ammatillinen järjestäytyminen on Närpiössä maahanmuuttajien keskuudessa pienempää kuin kantasuomalaisten keskuudessa (Etelä-Pohjanmaan ulkomaisen työvoiman järjestäytymisestä, ks. Häkkinen & Mattila 2012, 103–105). Jotkut työnantajat, kuten Närko, ovat tähdentäneet, että työntekijöiden pitää kuulua työttömyyskassaan. Todellisuudessa monella työpaikalla ulkomaalaiset työntekijät ovat ammatillisesti järjestäytymättömiä.¹ Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjetön ruotsinkielinen lehti teki vuonna 2011 teemanumeron Närpiön ulkomaalaisperäisestä työvoimasta. Lehden mukaan kasvihuonetyöntekijöillä ei edes ollut omaa paikallisliittoa Närpiössä. Harvat järjestäytyneet kuuluivat Kaskisten ja Kristiinankaupungin osastoihin. (Löntagaren, 2011) Samana vuonna YLE raportoi väärinkäytöksistä joidenkin työnantajien kohdalla, jotka eivät seuranneet työehtosopimuksia (Facket: Växthusodlare behandlar invandrare illa, 2011). Tällaisissa tilanteissa järjestäytymättömien työntekijöiden on vaikea puolustaa etujaan.

Tilanne vaikuttaa olevan muuttumassa. Eräs osoitus siitä on, että maahanmuuttajien joukosta löytyy myös yhteiskunnallisesti aktiivisia. Vuoden 2012

1 Työttömyyskassaan kuulumisen on Suomessa edellytys ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan saannille. Suomessa voi kuulua joko pelkkään työttömyyskassaan tai ammattiliittoon, jonka jäsenyys automaattisesti tuo myös työttömyyskassaan kuulumisen.

kunnallisvaaleissa viisi närpiöläistä ehdokasta oli maahanmuuttajataustaisia, neljä sosialidemokraattia ja yksi Ruotsalaisesta kansanpuolueesta. Jälkimmäinen, Emina Arnautovic, tuli valituksi kunnanvaltuustoon (Nu gör socialdemokratin comeback i Närpes 2012; Invalda kandidater Närpes 2012).

Työlupakäytäntö, jota aiemmin on jo käsitelty, on toinen vaikeus integraatio-prosessissa. Euroopan unionin ulkopuolelta tulevat työntekijät joutuvat alussa uusimaan työlupiaan. Vaikka maahanmuuttaja voikin jatkaa työssään päätöstä odottaessaan, ja mitä todennäköisimmin saakin luvalla jatkoa, prosessi on henkisesti raskas. Tämä heijastuu koko perheeseen ja lapset kärsivät tästä.

Se on koko tämä prosessi perheen B-lupien kanssa, että kun ne alkavat umpeutua, ne on uusittava. Perheen murheista ja huolista kerrotaan avoimesti meille. Lapset kertovat, että isän ja äidin pitää ehkä muuttaa pois elleivät saa oleskelulupaa. Tämä lasten huoli, koko perheellä on vaikeaa. Jos he tulevat uudestaan vuoden päästä, tämä ei tee hyvää lapsille. Olemme jo nähneet käytännön seurauksia tästä juurettomuudesta. [...] Harvat saavat A-luvan. Ymmärrämme kyllä päättäjiä Tampereella, että he haluavat takeita siitä, että hakijoilla on työpaikka, mutta hakijat kärsivät tästä epätietoisuudesta. Perheet eivät halua ottaa osaa integraation, elleivät tiedä saako jäädä vai ei. Tämä heijastuu kouluihin. Päiväkodeissa ei niin selvästi, mutta henkilökunta huomaa kun levottomuus lapsiryhmässä kasvaa. Sitten kun keskustellaan vanhempien kanssa tällainen tilanne paljastuu, etteivät tiedä tulevaisuudesta. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggbloom, haastattelu 27.9.2012)

Monet maahanmuuttajat ovat myös taloudellisesti haavoittuvaisempia kuin kantaväestöön kuuluvat. On tavallista, että maahanmuuttajat takaavat toistensa pankkilainoja. Työttömyyden lisääntyessä voi seurauksena olla dominoefekti, kun lainoja ja takauksia ei pystytä maksamaan.

Asuntotilanne

Sopivien asuntojen löytäminen maahanmuuttajille on ollut ongelmallista. Varsinkin Närpiön keskustassa, jonne suurin osa maahanmuuttajista on asettunut, asuntoja ei ole ollut tarpeeksi. Tämä on ollut kotouttamisen kannalta suurin yksittäinen hankaluus. Maahanmuuton alkuaikoina monet eivät halunneet vuokrata asuntoja ulkomaalaisille. Haastatteluissa kerrottiin, että paras keino saada vuokrasopimus oli turvautua johonkin tuttuun närpiöläiseen, joka toimi takuuhenkilönä. Asunnoista on vieläkin pula Närpiössä, ja hinnat nousevat koko ajan. Haastateltavien mielestä syrjintää ei juuri enää esiinny asuntomarkkinoilla.

Vuonna 2002 hain isompaa asuntoa. Kaupungilla ei ollut sellaista tarjota, joten hain itse kuutta eri asuntoa, mutta kaikki kysyivät kenen kanssa teen työtä ja miksi olin tullut Suomeen. Kaikki soittivat työnantajalle ja tarkistivat tietoni. Mutta nyt jos otan johonkin yhteyttä, kukaan ei kysy työpaikasta. Elämä on tullut paljon helpommaksi ja mukavammaksi. Mutta olen asunut täällä niin kauan, että kaikki tuntevat minut.

Asunto on tärkeä, se luo turvallisuutta ja saa tuntemaan itsensä tervetulleeksi. Monet vuokra-asunnot ovat huonossa kunnossa, niitä ei korjata ja vuokra nousee jatkuvasti. Talvella ikkunoista voi vetää kunnolla. Tänne tulijoilla ei ole vaihtoehtoja, joten he vuokraavat niitä silti. Tämä pitäisi Närpiössä hoitaa paremmin, muuta valittamista täällä ei ole.

Sosiaalinen integraatio

Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot, jossa perhe usein on keskeisessä asemassa, ovat erittäin tärkeitä kotoutumisprosessissa. On turvallista asettua Närpiöön, kun oma etninen verkosto on tiivis ja toimiva. Vähitellen voi samaistua myös paikallisyhteisöön. Useat haastateltavista tosin kertoivat, että he haluaisivat enemmän kontakteja kanta-asukkaisiin (vrt. Häkkinen & Mattila 2011). Kaksikymmentä vuotta sitten Suomeen tullut pakolainen koki vieläkin olevansa hieman ulkopuolinen:

Minulla ei ole närpiöläisiä läheisiä ystäviä, sellaisia joiden kanssa voisi käydä kahvilla. Kun menen kaupungille kaikki tuntevat minut, mutta läheiset kontaktit puuttuvat. Naapurit auttavat toisiaan täällä, mutta en seurustele heidän kanssaan, kuten Vietnamsissa tekisimme. Viettäessämme syntymäpäiviä ja sellaista, meillä on isot juhlat ja silloin kutsumme kaikki. Työkavereiden kanssa voi vaihtaa ajatuksia ja jopa salaisuuksia.

On kuitenkin hyvin yksilöllistä, miten ihminen onnistuu luomaan kontaktiverkoston Närpiössä. Haastatteluista tuli sellainen mielikuva, että närpiöläiset suhtautuvat positiivisesti tulokkaisiin, ja mielellään ovat tekemisissä heidän kanssaan.

Pakolaiset ovat selviytyneet ihan hyvin ja heillä on närpiöläisiä ystäviä. Se on niin paljon ihmisestä kiinni. Jos on avoin, sopeutunut ja juttelee ihmisten kanssa, kaikki menee hyvin.

Töissä olen kaveri kaikkien kanssa, ja vapaa-aikana minulla on metsästys, olen metsästysseuran jäsen. Useimpien mielestä olen närpiöläinen. Minulta kysyttiin, millaista on käydä entisessä kotimaassani. Sanoin tuntevani itseni siellä hieman vieraaksi, Närpiössä olen kotona.

Suurimmalla osalla haastateltuja ystäväpiiri kuitenkin koostui oman etnisen ryhmän jäsenistä. Erityisesti vietnamilaisten keskuudessa tämä korostui: heille perhe on laaja käsite (vrt. Valtonen 1996). Vietnamista tulleet sukulaiset ja tutut löytävät pian paikkansa etnisestä yhteisöstä. Bosnialaisten määrä Närpiössä on niin suuri, että heillä on oma yhdistys, ja jopa tanssi-orkesteri joka soittaa heidän juhlissaan. Joka perjantai noin 30 bosnialaista kokoontuu viettämään yhteistä iltaa Yttermarkissa. Bosnialaisille ja kroaateille jalkapallo on tärkeä harrastus. Närpes Kraft -jalkapallojoukkueessa on useita hyviä maahanmuuttajataustaisia pelaajia, joista on tullut esikuvia monille nuorille. Närpiöläiset yritykset ovat olleet mukana tukemassa jalkapallotoimintaa.

Varsinkin vanhemmat maahanmuuttajat tukeutuvat omaan ryhmäänsä. Ellei osaa ympäristön kieltä, ei ole juuri vaihtoehtojaakaan. Vietnamilaisten keskuudessa tämä on tavallisempaa kuin muilla. Närpiössä asuvat vietnamilaiset auttavat ja tukevat Vietnamista tulleita sukulaisia ja tuttavvia, mutta samalla autetut tulevat myös ryhmästä riippuvaisiksi. Heille ruotsin kielen oppiminen on vaikeaa, ja oma kulttuuri poikkeaa paljon paikallisesta. Vietnam on kaukana, siellä ei ole mahdollisuuksia käydä kovin usein, ja ilman muiden vietnamilaisten tukea heidän olisi vaikea sopeutua elämään Suomessa.

Olen toiminut ruotsin kielen opettajana vietnamilaisille, jotta he oppisivat paremmin ruotsia ja voisivat seurustella muiden närpiöläisten kanssa. Vaikuttaa joskus silti, etteivät he oikein käsitä tätä: yhdellä kurssilla minulla oli yli 20 oppilasta, mutta kaikki lopettivat lyhyen ajan kuluessa. Oppiminen on vaikeaa, eikä heillä ole aikaa, kun ovat koko ajan töissä, he ovat väsyneitä ja haluavat levätä.

Vietnamilaisten osalta etäisyys vanhaan kotimaahan korostuu. Heidän on paljon vaikeampaa pitää yhteyttä Vietnamiin jääneisiin perheenjäseniin. He voivat hankkia nuoremmille sukulaisilleen työpaikan ja asunnon, mutta omien vanhempien saaminen Närpiöön on liki mahdotonta.

Minulla on koko ajan huoli vanhemmistani. Täytyy käydä Vietnamissa auttamassa heitä. Olen monta kertaa yrittänyt saada heidät tänne, mutta en ole onnistunut. He ovat jo vanhoja, ja jos he sairastuvat, heillä ei ole lapsia siellä auttamassa, koska sisarukseni ovat täällä. Aina kun he käyvät täällä kolmen kuukauden ajan, minulla on hirveän huono olo kun heidän pitää palata takaisin kotiin.

Maahanmuuttajien lapset integroituvat päiväkodin ja koulun kautta. Maahanmuuttajataustaiset oppilaat on hajautettu eri kouluihin, jottei heidän osuutensa yhdessä koulussa nousisi niin isoksi, että se vaarantaisi opetuksen tasoja. Tosin haastatteluissa tuotiin esille huoli bosnialaisista nuorista, jotka hakeutuvat toisensa seuraan ja muodostavat ryhmiä kaupungilla.

Riski on, että [etniset] ryhmät kasvavat niin suuriksi, että alkavat seurustella vain ryhmän sisällä toistensa kanssa, esimerkiksi vietnamilaiset, thaimaalaiset, kiinalaiset, bosnialaiset. Ei ole hyvä, jos he pysyvät oman ryhmänsä piirissä eivätkä pääse sisälle yhteiskuntaan. Tässä tarvitaan monen eri tahon panostusta, ja kolmas sektori on tärkeä. On paljon yhdistyksiä ympäri kyliä, jotka tarjoavat toimintaa sekä vanhemmille että lapsille. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012)

Toisaalta etnisten ryhmien harjoittama sosiaalinen kontrolli hillitsee vastakkainasettelun syntymistä kantäväestön kanssa. Kauan Närpiössä asuneet maahanmuuttajat ovat tarkkoja maineestaan. Jos joku samasta piiristä käytöksellään vaarantaa ryhmän mainetta, hänet yritetään palauttaa nopeasti ruotuun.

Haastatellut maahanmuuttajat tähdensivät, että lasten on tärkeä omaksua sekä suomalainen että kotimaansa kulttuuri. Kieltä ylläpidetään kotona, ja oma-kieliset tv-ohjelmat auttavat, kuten myös internet, oma musiikki ja kirjallisuus. Bosnialaiset pyrkivät käymään entisessä kotimaassaan kerran vuodessa. Yleensä kesälomalla tapahtuvat vierailut tukevat myös lasten kaksikielisyyttä. Entinen kotimaa lyö leimansa moniin arkisiin asioihin.

Lapset ovat kaksikielisiä, olemme todella yrittäneet säilyttää bosnian kielen ja onnistuneet siinä hyvin. Olemme hankkineet kirjoja ja muuta bosniaksi. Katselemme bosnialaista tv:tä. Koulussa lapset ovat yhdessä kaikkien kanssa, mutta vapaa-aikanaan eniten muiden bosnialaisten kanssa. Syömme bosnialaisittain kotona. Halpa-hallista löytyy jonkin verran bosnialasia ruokatarvikkeita.

Tyttäreni on viime aikoina kiinnostunut yhä enemmän Vietnamista. Kotona syömme vietnamilaisittain, saamme Tampereelta ruokatarvikkeita ja raaka-aineita.

Muukalaisvihamielisten asenteiden esiintymistä Närpiössä ei kiistetty kantasukkaiden eikä maahanmuuttajien puolelta. Kaikki tähdensivät kuitenkin, että se on hyvin marginaalinen ilmiö, ja kuului enemmän siihen aikaan, kun maahanmuuttajien määrä Närpiössä oli vielä pieni.

Lapseni ei kokenut koulussa mitään erityistä, mutta olen kuullut, että ryhmiä tyttään [omiin etnisiin ryhmiin]. Ala-asteella ja vähän ylä-asteella oli hieman ongelmia, koska olemme niin erinäköisiä verrattuna muihin, bosnialaisiin tai virolaisiin. Lapsia kutsuttiin kiinalaisiksi, joten he olivat todella vihaisia, kun tulivat koulusta kotiin. Ymmärrän näitä suomalaisia lapsia, ajan myötä semmoinen menee ohi. Tyttäreni sanoi, että koulussa meni hyvin, eikä häntä kiusattu. Kiinalaiseksi kutsuttiin vain kun he olivat niin pieniä, ettei sitä lasketa.

Koulussa voi esiintyä pieniä konflikteja. Yhdistys ja jalkapallo yhdistävät. Meillä sanotaan, että viljan joukossa on aina rikkaruohoja, mutta molemmat

tahot, närpiöläiset ja maahanmuuttajat, ovat tehneet parhaansa ja kuunnelleet toisiaan ja käyneet vuoropuhelua.

Pieniä kulttuurikonflikteja on työnantajien mukaan ollut työpaikoilla. Joidenkin miesten oli vaikea ottaa käskyjä naiselta, toiset eivät olleet tottuneita omaaloitteisuuteen työssään, yhteinen ruokailu kirjavassa kansallisuusryhmässä on voinut olla vaikeaa ym. Vaikeista tilanteista on selvitty keskustelemalla.

Olen aivan varma, että närpiöläisten ja maahanmuuttajien välillä on enemmän konflikteja kuin mitä päältä päin huomaa. Tällaista esiintyy ehkä eniten nuorison piirissä, öisin ja viikonloppuisin ravintoloiden edessä.

Voidaan sanoa, että maahanmuuttajat ovat integroituneet hyvin Närpiöön. Rakenteellisena perustana on hyvä työllistyminen, mutta myös sosiaalinen integroituminen on onnistunut. Siitä on osoituksena maahanmuuttajien pysyvä asettuminen paikkakunnalle.

Luulimme alussa jäävämmme vain pariaksi vuodeksi ja sitten muuttaisimme takaisin kotiin. Nyt olemme panostaneet niin paljon Närpiöön, ja lapset ovat syntyneet täällä. Olemme vieraita entisessä kotimaassamme. Monet siellä ovat kuolleet, ja siellä on kasvanut uusi sukupolvi.

Työpaikka on tärkein, loppujen lopuksi on sivuseikka asuuko maalla vai kaupungissa. Maaseutu on oikeastaan parempi. Pieni paikkakunta on turvallinen, lasten koulumatka on lyhyt.

Kun alussa asuin toisella paikkakunnalla, toimeentulotuki oli itsestään selvyyks. Närpiössä on toisin, täällä käydään töissä. Ei tule mieleenkään hakea toimeentulotukea ettei tarvitsisi tehdä töitä. Täällä katsotaan kiertoon, jos menee sossulle. Työnteko on sen verran itsestään selvyyks, että olen joutunut joillekin maahanmuuttajille selittämään, mikä sosiaalitoimisto on.

Olemme asettuneet pysyvästi Närpiöön, tämä on meille paras paikka, eikä meillä ole suunnitelmissa muuttaa muualle. Itse olen mielestäni närpiöläinen, mutta muiden ensivaikutelma minusta on ulkomaalainen. Täällä tunnen oloni turvalliseksi, sekä työn että muun elämän kanssa. Lapsia ajattelemme eniten, elämme heidän takiaan.

Maahanmuuttajia on kuitenkin monenlaisia, ja syrjäytymiseen johtavien tilanteiden syntyminen on estettävä. Welcome Officesta vastaava Aida Simidzija totesi haastattelussa, että työelämän ulkopuolelle jääneitä maahanmuuttajia on aktivoitava:

Kun lapset ovat päivähoitossa ja mies työssä, vaimolla on vain telkkari. Hänellä on silloin mahdollisuus opiskella, on tärkeää, että voi opiskella ruotsia myös epäsäännöllisesti, siten että voi vaan tulla paikalle. Työmarkkinapoliittisella

koulutuksella saa koulutustukea, maahanmuuttajalinjalla saa työmarkkina-tukea. (Aida Simidzija, haastattelu 26.9.2012)

Lasten integraatio

Maahanmuuttajien lasten kotouttamisessa kielen oppiminen kunnolla on kaikkein tärkeintä. Pienille lapsille tämä on helpompaa kuin vanhemmille. Opetus aloitetaan jo päivähoitossa, mutta ”ummikkolasten” kanssa on ollut käytännön hankaluuksia:

Päivähoitossa lapsilla on ollut vaikeaa, kun evät osaa kieltä, eikä meillä ole ollut henkilökuntaa joka osaisi heidän äidinkieltään. Ja kun maahanmuuttajat keskittyvät tietyille alueille, erityisesti keskustaan, heidät on vaikea integroida, saada käyntiin ruotsinkieli niin hyvin kuin haluaisimme. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)

Koulussa jatkuvan kieliluokan puute haittaa opetusta. Sellainen olisi tarpeen, koska kesken lukuvuoden saattaa tulla kouluikäinen maahanmuuttaja, joka ei osaa muuta kuin äidinkieltään. Maahanmuuttajilla on oikeus opetukseen ja päivähoitoon. Koulun on välillä täytynyt anoa opetuksen lisäresursseja, joita kunnalta on aina saatu. On vaikea arvioida, miten paljon resursseja laitetaan kielenopetukseen, kun kokonaisresurssit ovat rajallisia eikä haluta muulta opetukselta siirtää niitä kielenopetukseen. Pitkäjänteinen suunnittelu on vaikeaa. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)

Koululla on suuri vastuu sekä perusopetuksen että kielenopetuksen suhteen, ja onnistuminen heijastuu lasten tulevaisuuteen. Keskusteluissa lasten ja vanhempien kanssa on käytetty tulkkia:

Tulkeista on ollut valtava apu. Kun meillä on vanhempien kanssa ollut kehityskeskustelu lapsista, olemme varanneet tulkin etukäteen. Kun he saavat kuulla kaiken omalla äidinkielellään, ei tule epäselvyyksiä. Muutoin ollaan saatu käyttää elekieltä. Paikalliset tulkit ovat parempia, koska tuntevat tilanteen hyvin. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)

Ei riitä, että koulussa opitaan ruotsia vain arki-elämää varten. Opintojen jatkamisen kannalta perusteellinen kielitaito on ehdoton edellytys. Murrepohjainen kieli ei riitä.

Heidän [nuorten] ruotsinkielensä ei ole kovin hyvää, ei myöskään heidän äidinkieltensä. Voi esiintyä vaikeuksia kun he hakevat ammattikoulutukseen, koska heidän kielitaitonsa ei mene kovin syvälle. Päältä katsoen he osaavat hyvää ruotsia, mutta erikoisanastossa, kun puhutaan atomeista ja molekyyleistä, puutteet ovat ilmeisiä. Siksi heidän on teini-ikäisinä vaikea pysyä mukana

opetuksessa. Tämä on turhauttavaa, koska haluaisimme opettaa heille niin paljon kuin mahdollista, mutta ei voi vaatia niin paljon kuin mahdollista. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)

Maahanmuuttajat ovat itsekin huolissaan siitä, että heidän lapsistaan tulee puolikielisiä. He haluavat, että heidän lapsensa oppisivat hyvää ruotsia pärjätäkseen, mutta samalla haluavat antaa lapsilleen myös oman äidinkieltensä. Koska maahanmuuttajat yleensä löytävät kumppanin oman ryhmänsä sisältä, kotikieli ei ole ruotsi. He haluavat, että lapsi säilyttää kotikielen, ettei hän menettäisi yhteyttä vanhaan kotimaahansa. Lapset tarvitsisivat myös enemmän kotikielen opetusta, mutta opettajia ei löydy, koska kaikki käyvät töissä.

Aiemmin ajattelin, että lasteni saama kouluopetus oli ihan hyvää. Jälkeenpäin minusta tuntuu, että heidän olisi pitänyt opiskella enemmän vietnamia. Nyt on sellaisia sanoja, mitä hän ei ymmärrä ruotsiksi eikä vietnamiksi. Jos sais in nyt lapsia, niin katsoisin, että he aloittaisivat oman kielen opiskelun ihan perustasolta. Olin silloin niin nuori, etten osannut ottaa todesta, että lapsen pitää oppia oma kielensä, ja sitten ruotsia tai suomea perusteellisesti aivan alusta.

Erilaiset kulttuurit asettavat myös haasteita opetukselle. Eri uskonnot eivät ole olleet ongelma työpaikoilla sen enempää kuin kouluissakaan, mutta ne on pakko ottaa huomioon. Jotkut ovat uskonnollisempia kuin toiset. Esimerkiksi osa maahanmuuttajista viettää Ramadania, toiset eivät. Koulu antaa lasten pitää vapaata uskonnollisten pyhien aikana, vaikkakin kaikki vanhemmat eivät halua hyödyntää tätä mahdollisuutta. Vanhempia on pyydetty päiväkotiin kertomaan heidän omasta kulttuuristaan. Kun Bosniasta tulleet muslimit saavat näyttää, mitä perinteitä ja juhlapäiviä heillä on, lapset oppivat, että asiat ovat monitahoisia.

Opetuksessa korostamme suomenruotsalaisia perinteitä opetussuunnitelman mukaisesti. Mutta täytyy osata keskustella vanhempien kanssa ja sopia miten tehdään heidän juhlapäiviensä kohdalla. Vanhemmat ovat niin erilaisia, toiset pitävät kiinni omista perinteistään, kun taas toiset haluavat omaksua meidän perinteemme ja tuoda lapsensa siihen. Kirjo on suuri. Ja sitten tämä miten saada lapset mukaan seurakunnan järjestämiin tilaisuuksiin. Lapsia ei viedä kirkkoon, mutta jos joku seurakunnasta tulee tänne, niin monen mielestä on okei, kun lapset ottavat osaa. Toisille se ei käy ja silloin täytyy keskustella heidän toiveistaan. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)

Aiemmin mainittiin Närpiön pitkä siirtolaisuushistoria yhtenä syynä hyvään kotouttamiseen. Toinen syy avoimuuteen, mihin NMT:n johtaja Nordin haastattelussa viittasi, on uskonnollinen suvaitsevaisuus. Pohjanmaalla on paljon erilaisia vapaakirkkoja, jotka toimivat sovussa toistensa kanssa. Maahanmuuttajien uskon-

not ovat lisä tähän kirjoon, eikä siitä tehdä numeroa. Muissakin haastatteluissa tuli esille, että maahanmuuttajien arvot eivät paljoa poikkea paikallisista, joissa työ ja perhe ovat keskeisiä. ”Mikään ryhmä ei tyrkytä uskontoaan toisille”, kuten eräs haastateltava sanoi.

Haasteet ovat nuoremman sukupolven osalta Närpiössä samankaltaiset kuin muuallakin, missä on paljon maahanmuuttajia:

Tämä on nähty Ruotsissa. Siellä missä on paljon maahanmuuttajia, että ensimmäinen sukupolvi, joka tulee on saanut hyvän lähdön, tekevät työtä ja integroituvat yhteiskuntaan parhaansa mukaan. Toisella sukupolvella on jalka kummassakin kulttuurissa ja he kokevat pirstoutuneisuutta. Tällaista pahoinvointia, heillä on juuret sekä täällä että muualla, ja he kokevat koulunkäynnin työläänä, koska eivät ole samalla kielellisellä tasolla kuin muut. Olemme nähneet tämän vasta viime vuosina, joten nuorisopuolella on paljon tekemistä. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)

Maahanmuuttajien lapsilla on ambitioita, mutta kielitaito rajoittaa opiskelumahdollisuuksia. Närpiössä ei myöskään ole paljon töitä korkeakoulutuksen saaneille, siksi monet suunnittelevat muuttavansa muualle. Rajoittavana tekijänä on myös suomen kielen taidon puute.

Saadun koulutuksen ansiosta he tulevat pärjäämään hyvin elämässään. Ammattikoulutus on tavallisinta. Rajoitetulla kielitaidolla on kuitenkin vaikea selviytyä tietynlaisesta koulutuksesta – älykyys kyllä riittää, mutta ei kielellinen valmius. Tämä aiheuttaa konflikteja myös perheiden sisällä. Vanhemmat haluavat lapsistaan lääkäreitä, hammaslääkäreitä ja juristeja, mutta he ovat tulleet tänne liian myöhään. Lapset ovat olleet liian vanhoja, eivätkä ole ehtineet oppia tarpeeksi ruotsia. Tiet eivät kuitenkaan ole tukossa, voi opiskella lisää ruotsia, käydä aikuislukiota. Osa heistä voi jäädä Närpiöön, koska täällä on työpaikkoja. (Åsa Snickars & Ann-Christin Häggblom, haastattelu 27.9.2012)

Ikääntyneet

Närpiön maahanmuuttajataustaisen väestön ikärakenne on nuori. Vanhoja ihmisiä on vähän, mutta heidän joukossaan on erityispalveluja tarvitsevia. Eräs haastateltu arvio, että bosnialaisia hoitoa tarvitsevia vanhuksia on noin kymmenen. Boställetpalvelukodissa on 48 asukasta, joista kolmella on pakolaistausta. Henkilökuntaa on 10–12, ja heistä neljä on Bosniasta ja yksi Vietnamista. Solbackenissa, joka on tarkoitettu dementiaa sairastaville henkilöille, on yksi maahanmuuttaja töissä (Kerstin Ivars, puhelinhaastattelu 11.12.2012). Maahanmuuttajat ovat olleet

tervetullutta työvoimaa, ja tulevaisuudessa heitä tarvitaan alalle lisää. Usea maahanmuuttaja onkin kouluttautumassa hoitoalalle, joten lähitulevaisuuden riittävä työvoima lienee turvattu.

Maahanmuuttajia on alkanut tulla tänne, ja he tarvitsevat ulkomaalaistaustaista hoitohenkilökuntaa. Meillä on fantastinen monikulttuurinen työpaikka. Työkaverini ovat kilttejä ihmisiä. Kun me teemme kirjoitusvirheitä raporttiin, työkaverit korjaavat. Olemme myös ahkeria, josta muut ovat meitä kiittäneet.
(Lähihoitaja)

Närpiön malli pähkinänkuoressa

9

Närpiön kehitys monikulttuuriseksi paikkakunnaksi on tapahtunut nopeasti. Pakolaisten vastaanotto alkoi jo vuonna 1988, mutta maahanmuuttajien määrä lähti nopeaan nousuun vasta vuoden 2004 jälkeen. Selkeä syy siihen oli työvoiman tarve. Närpiön epäedullinen väestörakenne pakotti työnantajat etsimään työvoimaa muualta. Kun sitä ei Suomesta löytynyt, lähdettiin ennakkoluulottomasti palkkaamaan ulkomailta. Tässä Närpiössä asuvien maahanmuuttajien verkostot olivat suureksi hyödyksi. Aikaisemmin saapuneet pakolaiset olivat oppineet kielen, asettuneet ja työllistyneet, he tunsivat sekä paikalliset olot että entisen kotimaansa rekrytointimahdollisuudet.

Närpiön vieraskielisten osuus on valtakunnallisestikin korkea. Osuudella mitaten kunta sijoittuu samaan ryhmään kuin suurimmat kaupungit. Närpiö olikin ensimmäinen suurkaupunkialueiden ulkopuolinen kunta, joka otti vastaan pakolaisia. Kotouttamisessa Närpiön voidaan sanoa onnistuneen näitä selvästi paremmin. Kokonaiskuva Närpiön mallista koostuu monista eri osista. Seuraavassa käymme läpi niistä tärkeimmät.

Henkinen ilmapíiri

Närpiön ilmiíiri ei ole sattumalta maahanmuuttajamyönteinen. Sen taustalla on oma kokemus siirtolaisuudesta ja kuulumisesta kielelliseen vähemmistöön. Närpiöllä on pitkä historia siirtolaisten lähtöalueena. Useilla on muistoja siir-

tolaisuudesta, toisilla myös omakohtaisia kokemuksia. Siirtolaisen asemaan ja vaikeuksiin on siten helppo samaistua.

Närpiö on ruotsinkielinen kunta. Ruotsinkieliset ovat kuitenkin Suomessa kielivähemmistö. Lisäksi närpiöläisten puhuma ruotsin kieli poikkeaa Suomesa yleisesti puhutusta ruotsista ja myös Ruotsissa puhutusta ”rikssvenskasta”. Närpiön murteella on vaikea kommunikoida muiden ruotsia puhuvien kanssa. Voi sanoa närpiöläisten olevan suomalaisen kielivähemmistön kielivähemmistö. Tämä kaksinkertainen kielellinen toiseus auttaa närpiöläisiä osaltaan paremmin ymmärtämään siirtolaisten kokemia toiseutta ja vierautta.

Tämä omasta historiallisesta kokemuksesta kumpuava mielenmaisema näkyy humanina eetoksena ja auttamisen halun perinteenä. Se tuottaa avoimuutta ja suvaitsevaisuutta ulkomailta tulevia kohtaan. Avoimuus ja suvaitsevaisuus näkyvät esimerkiksi kunnan uskonnollisissa oloissa. Pohjanmaalla ja Närpiössä on pitkä vapaakirkollinen, suvaitsevainen perinne. Näissä oloissa maahanmuuttajien edustamien, Närpiössä uusien uskontojen, on helppoa tulla hyväksytyiksi. Kaikilla tasoilla ilmapiiri on myönteinen.

Närpiöläinen ruotsin kieli myös sitoo maahanmuuttajia paikalleen. Monet maahanmuuttajat ovat kokeneet ruotsin kielen helpommaksi oppia kuin suomen kielen. Kun sillä mainiosti tulee Närpiössä toimeen, ei helposti muuta muualle, koska silloin pitäisi osata myös suomea. Yhteisellä ruotsin kielellä on myös kielipoliittinen ulottuvuus. Ei voida kieltää, että maahanmuuttajat vahvistavat kielivähemmistön asemaa Pohjanmaalla. Tämä lienee yksi lisäsy toivottaa heidät tervetulleeksi. Haastattelut eivät tosin tukeneet tätä olettamusta: suomenkieliset olisivat yhtä tervetulleita, mutta heidän pitäisi asettua asumaan Närpiöön ja oppia ruotsia. Närpiöläisten kokemuksen mukaan ruotsin oppiminen on suomenkielille syystä tai toisesta vaikeampaa kuin maahanmuuttajille.

Mentaalisiin taustatekijöihin lasketaan tässä vielä yrittämisen kulttuuri. Närpiössä yrittäjäyys on arvostettua, yrittäjämyönteisyys on nostettu seudun ominaispiirteeksi. Myös maahanmuuttajien keskuudessa työnteko ja yritteliäisyys ovat arvossa. Samankaltainen suhtautuminen työntekoon ja yrittäjäyteen luo yhtenäisyyttä maahanmuuttajien ja kantaväestön välille. Yrittämisen kulttuuri on viime aikoina alkanut näkyä myös maahanmuuttajien perustamina omina yrityksinä. Monet näistä uusista yrittäjistä ovat ensin työskennelleet kantaväestön pienissä perheyriyksissä ja ryhtyneet yrittäjiksi työkokemustensa pohjalta. Monet ovat tässä jopa saaneet apua entiseltä työnantajaltaan ja voineet hyötyä sosiaalisista verkostoistaan. Yritystoimintaan liittyy useissa mielikuvissa vahvasti keskinäinen kilpailu. Närpiössä yrittäjien kesken toimii myös solidaarisuus, jonka pontimena on ainakin yritysten pieni koko. Pienissä yrityksissä ja pienten yritysten välillä yhteistyö ja toisesta huolen pitäminen ovat läsnäolevia arvoja.

Kunta voimavarana

Väestömäärältään Närpiö on sen kokoinen kunta, että ”kaikki tuntevat toisensa”. Tämä johtaa siihen, että yhteistyö kunnan eri viranhaltijoiden ja toisaalta eri viranhaltijoiden ja kuntalaisten välillä on jouhevaa. Ihmiset tuntevat toisensa muutoinkin kuin ”palvelutiskin yli”, ja asioita voidaan aina järjestää. Tämä kuntalaisten läheisyys tuottaa myös yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä.

Saman asian heijastuma on Närpiössä kotoutumisasioissakin harrastettu yhteistyö. Jo pakolaisten vastaanotosta alkaen eri organisaatiot ja hallinnonhaarat ovat pyrkineet yhä tiiviimpään yhteistyöhön kotouttamisen hoitamisessa. Kotouttaminen on ollut organisaatioiden ja hallinnonhaarojen rajat ylittävä yhteinen ponnistus. Myöhemmin tämä kokonaisvaltainen ote on näkynyt alueellisena yhteistyönä, esimerkiksi työvoimahallinnossa tai kuntien tasolla. Parhailleen Närpiö ja sen naapurikunnat (K5) pyrkivät yhteiseen kotouttamisohjelmaan ja käytäntöihin. Toisten tunteminen ja yhdessä tekeminen on saanut aikaan myös luottamuksen ilmapiirin.

Närpiön nykyiset kotouttamisen tavat, käytännöt ja rakenteet ovat noin kahdenkymmenen vuoden kehitystyön tulosta. Niitä alettiin kehittää jo pakolaisten vastaanoton yhteydessä. Silloin luotiin esimerkiksi tavat hoitaa ulkomaalaistaustaisten lasten päivähoito ja koulutus, tai tavat järjestää muuttajille kielenopetusta ja informaatiota. Pakolaisia vastaanotettaessa näitä seikkoja päästiin rakentamaan suhteellisen pienen ulkomaalaistaustaisen väestön kanssa. Kun sitten runsas työperäinen maahanmuutto alkoi, oli vastaanotto- ja kotouttamiskoneisto jo luotu ja käyttövalmis. Tilanne olisi ollut paljon vaikeampi, mikäli lukuisat työperäiset maahanmuuttajat olisi pitänyt ottaa vastaan ilman jo olemassa olleita rakenteita ja käytäntöjä.

Tiedotuksella, informaation jaolla sekä asennemuokkauksella on ollut suuri merkitys integraatioprosessissa. Tämä näkyi jo ensimmäisten pakolaisten vastaanotossa ja sittemmin projekteissa, joissa oli vahva, valistava ote. Esimerkiksi ensimmäisten pakolaisten saapuessa kuntalaisille kerrottiin tilanteesta perinpohjin. Myöhemmin asennemuokkausta ja tiedotustyötä on tehty myös työnantajien parissa kertomalla heille ulkomaisen työvoiman tarjoamista mahdollisuuksista.

Tiedotusta on koko ajan suunnattu sekä kantäväestölle että maahanmuuttajille. Siinä on kokeiltu monia menetelmiä, sanomalehtiliitteistä aina internettiin. Welcome Office neuvontakeskuksineen on uusin hanke. Vieraskieliselle väestölle tiedottamisessa täytyy myös hakea uusia kanavia, kuten yritystalon johtaja kertoi:

Olen istunut ryhmissä keskustelemassa hyvinvointistrategian ongelmista, miten saa tiedotuksen menemään perille? Perinteisesti laitetaan ilmoitus paikallislehteen, mutta miten monta tänne muuttaneista lukee sen? Sitten

sosiaaliset mediat; meidän täytyy saada kirjoittajia eri maahanmuuttajaryhmistä, jotka tavoittavat oman kieliryhmänsä. Venäläinen, joka kirjoittaa Facebookissa ja välittää muille sen tiedon, jonka haluamme menevän perille. Tätä Venäjältä muuttaneet lukevat. Tai bosnialaisten osalta bosnialainen, jolle annamme informaatiota. [...] Samanmaalaisia tuttuja kuunnellaan. Meidän täytyy uskaltaa ajatella toisin, jos haluamme saavuttaa näitä ihmisiä. Tämä asettaa hallintohenkilökunnalle suuria vaatimuksia. (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012).

Onnistuneen tekemisen tuloksena syntyi jo heti alusta alkaen ”positiivinen kehä”, jossa onnistuminen ruokkii tulevaa onnistumista. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten kotouttamisprojektit ovat seuranneet toinen toistaan ja rakentaneet edellisten onnistumisten varaan. Tai se näkyy siinä, miten työvoiman palkkaaminen hyödyntää ulkomaalaistaustaisten omia verkostoja. ”Positiivinen kehä” näkyy edelleen myös siinä, että tulijat on heti mielletty uusiksi kuntalaisiksi, ei esimerkiksi vain työvoimaksi. Näin maahanmuuttajista tulee nopeasti närpiöläisiä.

Työnantajien rooli

Onnistuneen integraation taustalla on ollut Närpiön aito työvoiman tarve. Närpiö ei ole ollut paikkakunta, jonne maahanmuuttajia jostain syystä sattumalta tulisi, ja joita pitäisi sen jälkeen alkaa kotouttaa. Närpiössä on ollut tarve, joka on imenyt kuntaan työvoimaa. Tämä puolestaan on varmistanut työnantajien voimakkaan sitoutumisen maahanmuuttoon ja kotouttamiseen.

Pitääkseen kiinni osaavasta työvoimasta työnantajat ovat olleet mukana monessa työelämän ulkopuolisessa asiassa. Muutama esimerkki: he ovat avustaneet asunnon saannissa ja lasten koulunkäynnin käytännön järjestelyissä. Kielikursseja on ollut mahdollista järjestää työaikana ja myös työpaikalla. Pjelaixin kylässä paikalliset kasvihuoneyritykset ostivat vanhan talon ja vuokrasivat sen kunnalle päiväkodiksi helpottaakseen työntekijöidensä päivähoito-ongelmia.

Tällainen osallistuminen työntekijöiden elämään muistuttaa vanhan paternalismin parhaimpia puolia. *Patronus* oli alaisilleen kuin rakastava isä, joka huolehti alaisten tarpeista. Närpiössä yritykset ovat pääosin pieniä. Pienuus tuottaa henkilökohtaisen suhteen työnantajan ja työntekijän välille. Henkilökohtainen suhde puolestaan johtaa luottamukseen ja integroitumista edistävään ilmapiiriin. Perheenkaltaisessa työpaikassa työntekijä ei huku massaan ja hän voi saada tarvittaessa tukea sekä työtovereiltaan että johdolta. Työnantajalla puolestaan on käytettävissään vakinaista, luotettavaa ja osaavaa työvoimaa.

Maahanmuuttajien osuus

Närpiöläiset tiesivät yritysten vaikeuksista, kun henkilökuntaa ei tahtonut millään löytyä. Maahanmuuttajat pelastivat tilanteen, ja molemminpuolinen riippuvuus-suhde on kantaväestöllä hyvin tiedossa. Positiivisella perusasenteella ja pienen paikkakunnan sosiaalisilla suhteilla saatiin kotoutuminen myönteiselle uralle.

Kotoutumista on myös edistänyt, että kokonaisia perheitä on muuttanut ulkomailta Närpiöön, ja molemmille aviopuolisoille on järjestynyt työtä ja lapsille päivähoitoa. Tyypillistä on, että mies on verstaalla ja vaimo kasvihuoneessa töissä. Toimeentulorajan takia molempien työssäkäynti on myös ollut edellytys oleskeluluvulle. Perhemuutto on ollut omiaan juurruttamaan tulijoita Närpiöön. Maahanmuuttajat ovat asettumisensa jälkeen houkutelleet sukulaisia ja tuttuja entisestä kotimaastaan, ja siten luoneet omia etnisiä verkostoja, jotka ovat lisänneet viihtymistä. Tämä on varsinkin vietnamilaisten keskuudessa ollut tavallista. Etnistä eristäytymistä paikallisyhteiskunnasta ei ole päässyt syntymään, koska työpaikat ja asuminen luovat luonnollisia kontakteja kantaväestöön. Varsinaista sulautumista ei kuitenkaan ole vielä kovin suurella määrällä tapahtunut muuten kuin lasten osalta. Yksin tulleet ovat yleensä löytäneet aviopuolisonsa samasta etnisestä ryhmästä. Vapaa-ajan kanssakäyminen naapurien kanssa on yleensä jäänyt pinnalliselle tasolle, mutta mitään henkisiä raja-aitoja ei ole pystytetty. Pieni paikallisyhteiskunta on ollut kotoutumisessa suuri etu.

Vaarana voisi pitää työelämän eriarvoistumista siten, että maahanmuuttajat juuttuvat työelämän alimmille portaille, elleivät pääse niin sanotuista sisääntulo-ammateista pidemmälle. On kuitenkin kyseenalaista, heijastaako maahanmuuttajien ammattijakauma Närpiössä tätä. Kasvihuonealaa voisi pitää tällaisena alempana portaana.

Alalla on työntekijöiden vaihtuvuutta, mutta haastattelujen perusteella suurissa kasvihuoneissa on perusjoukko työntekijöitä, jotka viihtyvät, eivätkä ole pyrkimässä muualle. Sellaiset työnantajat, kuin esimerkiksi Närko, NTM ja Maxel ovat palkanneet ammattitaitoista työväkeä, joka on koulutustaan vastaavassa asemassa.

Närpiössä on tietysti myös maahanmuuttajia, joiden ammatti ei vastaa koulutusta, mutta mistään suuresta joukosta ei ole kyse. Heidän ongelmansa on, että pieneltä paikkakunnalta on vaikea löytää koulutusta vastaavaa työtä, ja suomenkieltä taitamattomina heidän mahdollisuutensa muualla Suomessa ovat rajatut.

Monet ovat koulutuksen kautta hankkineet itselleen uuden ammatin, ja monet ovat ryhtyneet yrittäjiksi. Siten ei voi päätellä, että maahanmuuttajat olisivat joukkona muita närpiöläisiä huonommassa asemassa. Haastattelut eivät tuoneet esille mitään työpaikkasyrjintään viittaavaa.

Nuoret maahanmuuttajataustaiset närpiöläiset hakevat vielä paikkaansa yhteiskunnassa. Haastattelujen perusteella heidän koulutusmahdollisuutensa

ovat kielellisistä syistä heikommalla kuin kantaväestöön kuuluvilla nuorilla. Eri-tyisen haastava tilanne on niillä, jotka eivät ole aivan pieninä tulleet Närpiöön tai syntyneet siellä. Närpiö ja ympäristökunnat tarjoavat ammattikoulutusta, ja yritykset rekrytoivat suoraan vastavalmistuneita – työmahdollisuudet ovat olleet hyvät. Eriarvoisuus ilmenee korkeakoulutuksessa, joka vaatii perusteellista kielen hallintaa. Lisäksi korkeasti koulutettujen työmarkkinat ovat Närpiön seudulla suhteellisen pienet, joten käytännössä useimpien vastavalmistuneiden pitää hakeutua muualle. Tämä taas vaatii suomen kielen jonkinasteista osaamista, mikä asettaa monet närpiöläiset maahanmuuttotilaisista nuoret heikompaan asemaan. Aika näyttää, pysyvätkö he Suomessa vai hakeutuvatko he ulkomaille.

Väestön ikääntymiseen liittyviä haasteita näillä Närpiön muuttovolyymeilla ei ratkaista. Väestö ikääntyy, vaikka maahanmuutto on sitä jonkin verran hillinnyt. Pidemmällä aikavälillä demografisen kehityksen määrää se, menestyykö elinkeinoelämä, jatkuuko maahanmuutto sekä pystytäänkö nuoret pitämään seudulla. Koulutukseen panostaminen ja yrittäjyyden edistäminen ovat perinteisiä hyviä keinoja siihen, ja K5 alueen (Närpiö ja naapurikunnat) yhteistyö on avainasemassa – myös tulevia kuntaliitoksia ajatellen.

Kotoutumisen suurimmat esteet

Kotoutumisen tiellä on myös kompastuskiviä. Aina maahanmuuton alkua ajoista saakka sopivien asuntojen löytäminen on ollut hankalaa. Monet uudet tulijat ovat joutuneet asumaan sukulaistensa luona pitkäänkin, ennen kuin sopiva asunto on ilmaantunut. Kysyntä on myös johtanut asuntojen hintojen nousuun. Ikääntyvien närpiöläisten muutto maaseudulta kaupunkiin on jossain määrin lievittänyt asuntopulaa, kun maahanmuuttajat ovat voineet ostaa tyhjiksi jääneitä taloja ja korjanneet niitä tarpeisiinsa. Tämä on myös elävöittänyt kyliä. Närpiön uudet asukkaat ovatkin paikallisyhteisön vireyttämisen voimavara. Ylipäätään maaseutumaisissa kunnissa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että maahanmuuttajat voivat toimia maaseudun elvyttäjinä.

Vaikeimmassa asemassa ovat EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulleet, lyhyillä oleskeluvilla Närpiössä asuvat. Määräaikaiset työluvat uusitaan yleensä työsuhteen jatkuessa, mutta pitkät käsittelyajat luovat epävarmuutta. Elämän rakentaminen on vaikeaa, ellei varmasti tiedä saako jäädä Suomeen vai ei. Oleskeluluvan toimeentuloehto on toinen stressaava tekijä. Perheessä molempien aviopuolisoiden on käytävä töissä, jotta toimeentuloehto täyttyisi. Työttömyyden sattuessa, on vaarana että lupa katkeaa. Tilanne voi perheelle olla todella katastrofaalinen, esimerkiksi jos on lapsia ja asuntolainaa. Yhden yleisen toimeentulonormin käyttäminen koko maassa tuntuu perusteettomalta. Varsinkin kun tiedetään, että

elämisen kustannukset eivät ole samantasoiset joka paikassa. On nurinkurista, että normaalilla suomalaisella palkalla ei ihmisen katsota pystyvän elättämään perhettään.

Pohdintaa

Onko malli siirrettävissä muihin kuntiin? Toki, vaikka harvalla kunnalla on Närpiön tyyppistä siirtolaisuushistoriaa tai yrittäjyysperinnettä. Rakenteellisen integraation puitteiden on kuitenkin ensimmäiseksi oltava kunnossa: työpaikat, asunnot, kielikoulutus ja yhteiskunnallinen infrastruktuuri. Närpiön malli on luotu kehittämällä kaikkia rinnakkain, ja yhteiskunnan pienimuotoisuus on ollut tärkeä taustatekijä. Myös kolmannella sektorilla on ollut tärkeä osa (vrt. Heikkilä ym. 2011). Harrastus- ja yhdistystoiminta on tuonut uusia ja vanhoja närpiöläisiä yhteen. Väheksyä ei voida sitäkään, että kaikki osapuolet tuntevat toisensa ja luottavat toisiinsa. Yrittäjien, päättäjien ja viranomaisten yhteistyö on ollut ihailtavaa. Tulevat suurkuntakaavailut eivät ainakaan edistä tällaista yhteistyötä.

Mallin soveltamisessa muualla on tekijöitä joihin ei juuri voi vaikuttaa, kuten kunnan väestömäärään ja työvoiman tarpeeseen. Närpiön eri projekteista voi kuitenkin oppia paljon, ja soveltaa lupaavimpia kokemuksia toisissa puitteissa. Onnistumisen tekijöitä voisi myös yrittää aktiivisesti kaivaa muiden paikkakuntien historiasta ja ”kollektiivisesta muistista”. Kaikille paikkakunnille on historian saatossa muuttanut uutta väkeä evakoista siirtotyöläisiin, samoin oman paikkakunnan väkeä on muuttanut muualle. Närpiön mallia ei voi kopioida muualle, mutta siitä voi oppia ja soveltaa.

Valtakunnallinen kuntauudistus on Närpiön mallille epävarmuustekijä. Pienimuotoisuus ja palvelujen läheisyys on ollut eri kotouttamistoimille etu. K5 alueen yhteistyö on toiminut hyvin, ja on muodostanut hyvän pohjan eri projekteille. Närpiön aikuisopisto ja paikallinen ammattikoulutus (Yrkesakademin i Österbotten, Närpes enhet) ovat hyvin tärkeitä opinahjoja, myös maahanmuuttajille ja heidän lapsilleen. Paikallisuuteen nojaava monipuolinen toiminta on tärkeä osa Närpiön mallia. Uusi kuntajako saattaisi vaarantaa onnistunutta kotouttamistoimintaa, jos palveluja lakkautetaan ja keskitetään. Lisäksi palvelujen joustava paikallinen tarjonta maahanmuuttajien tarpeiden mukaan saattaa suurkuntamallissa vaarantua. Närpiön mallin peruspilareita ovat pienimuotoisuus ja paikallisuus. Viranomaiset ovat paikallisia ihmisiä, jotka tuntevat asiakkaansa.

Miten maahanmuuttajat kokevat ”Närpiön mallin”? Haastateltavien mukaan siihen kuuluu empatia, pienen paikkakunnan kotoisuus, läheisyys työnantajiin ja yhteiset vapaa-ajanharrastukset. Lienee kuvaavinta lopettaa kolmeen sitaattiin.

Ei voi oikein määritellä, mitä Närpiön malli on. Oikeastaan on kyse eri yhteistyömalleista, jotka toimivat täällä hyvin. Se että olemme onnistuneet niin hyvin maahanmuuttajien integroinnissa, on monen eri tekijän summa ja monen hankkeen hyvää yhteistyötä.

Mielestäni nyt, kun olen päässyt sisälle yhteiskuntaan, olen suomalainen ja ruotsinkielinen, täytyy sopeutua, joten ajattelen olevani suomenruotsalainen.

Minäkin olen muuttanut suomalaisempaan suuntaan. Kun seurustelen omaisteni kanssa, tunnen olevani hieman ulkopuolinen, en ole samanlainen kuin muut vietnamilaiset. Tulin tänne jo yli 20 vuotta sitten, ja haluaisin olla vietnamilainen, mutta en tiedä mihin oikeastaan kuulun. Tunnen itseni närpiöläiseksi. Olen todella saanut taistella ja osaan työni. Olen ylpeä itsestäni.

SAMMANDRAG

Närpes har på en kort tid blivit multikulturellt. De första flyktingarna kom redan år 1988, men antalet invandrare började öka snabbt först efter år 2004. Orsaken var att företagen upplevde personalbrist, men lyckades varken i Närpes eller annanstans i Finland rekrytera arbetskraft. Man vände fördomsfritt blickarna utomlands, och invandrarna som bodde i Närpes hjälpte till med arbetskraftsrekryteringen, eftersom de hade internationella sociala nätverk. De kände till både lokalsamhället och förhållandena i sitt tidigare hemland. Följden var att arbetskraftsinvandringen till Närpes började skjuta fart vid den här tiden. Det blev en snöbollseffekt, många invandrade tillsammans med sina familjer, och lockade senare andra med sig.

Befolkningsandelen med annat modersmål än svenska och finska är hög i Närpes i jämförelse med andelen i hela landet. Närpes var den första kommunen utanför storstadsregionerna som tog emot flyktingar. Närpes har också lyckats bättre med integreringen av invandrare än dessa. Vad ligger bakom framgången? Helhetsbilden av Närpesmodellen är mångfacetterad. I det följande redogörs för de viktigaste elementen.

Det sociala klimatet

Det är ingen tillfällighet att attityderna gentemot invandrarna är positiv i Närpes. En viktig underliggande faktor är bygdens emigrationstraditioner. Närpes har en lång historia som utvandringsbygd. De flesta närpesbor har emigranter i släkten och många har själv varit emigranter i främmande land, vilket gör det lättare att sympatisera med invandrare och förstå deras ställning. Det har bidragit till öp-

penhet och tolerans. Nya religioner, som invandrarna fört med sig har inte heller skapat problem. De många frikyrkorna i Österbotten bildar en mosaik, där också nya religioner kan ha lättare att bli accepterade än annanstans i landet.

Många invandrare har lättare för att lära sig svenska än finska, i synnerhet de som bott i något annat europeiskt land och lärt sig tyska eller engelska. En stor del av de bosniska invandrarna kan lite tyska, men vietnameserna saknar i allmänhet den fördelen. Kunskaper i germanska språk gör det lättare att redan i början komma till rätta i Närpes svenska språkmiljö. Eftersom svenskan är ett minoritetsspråk i Finland, har lokalbefolkningen också större förståelse för andra minoriteter.

I den svenskspråkiga miljön är motivationen liten att lära sig finska. Då blir det också svårt att flytta vidare till det finskspråkiga Finland och invandrarna är benägna att rota sig i Närpes. När det gäller finskspråkiga pekar undersökningsresultaten åt motsatt håll, de bosätter sig ogärna i Närpes och pendlar hellre till jobben i Närpes från grannkommunerna, tröskeln att lära sig svenska är hög. Invandrarna å sin sida stärker svenskan i Närpes.

En ytterligare faktor som gynnar invandrarnas integration är företagargandan i Närpes. Den har smittat av sig på invandrabefolkningen och många invandrare har grundat egna företag. Ofta har de jobbat i något familjeföretag, och sedan utnyttjat de färdigheter och kontakter de fått där till att starta eget. De lokala nätverkerna och de gemensamma värderingarna, där flit och företagande är uppskattade, hjälper till att inlemma de etniska minoriteterna i lokalsamhället.

Kommunens åtgärder

Närpes är ett litet samhälle, där "alla känner alla". Det har bidragit till ett smidigt inbördes samarbete inom förvaltningen och också mellan tjänstemän och kommuninvånare. Folk är bekanta med varandra också i andra sammanhang än "över disken" och saker kan skötas också informellt.

Sådant samarbete har också praktiserats i invandrarintegrationen. Redan när de första flyktingarna kom till Närpes samarbetade man över organisations- och förvaltningsgränserna, och sedan dess har samarbetet utvecklats och fördjupats, också till regional nivå inom K5-samkommunen (Korsnäs, Kristinestad, Kaskö, Malax, Närpes). Det senaste projektet inom samkommunen är att anställa en invandrarkoordinator med uppgift att ansvara för utvecklingen av integrationen och att utse en gemensam nämnd för integrationsarbetet.

Integrationsmetoderna är ett resultat av tjugo års utvecklingsarbete. Då de första flyktingarna kom skapades praxis för exempelvis informationsförmedling, språkundervisning, dagvård och utbildning. Man kunde testa de bästa integrationsmetoderna med en relativt liten grupp invandrare. När arbetskraftsinvand-

ringen tog fart var systemen för mottagning och integration redan utprovade. Utgångsläget skulle ha varit mycket sämre om invandrarna hade kommit till en situation utan färdiga strukturer och praxis. Under årens lopp har integrationen stötts av ett flertal offentliga projekt.

Informationsförmedling och attitydpåverkan har haft en stor betydelse för integrationen. Information har riktats till alla parter, invandrare, kommuninvånare och arbetsgivare. Många olika medel har prövats, allt från tidningsbilagor till internet. Målgruppen för det nyaste samarbetsprojektet "Welcome Office" utgörs av invandrare och projektet erbjuder även service åt olika aktörer inom kommunen, företagen, arbetsgivarna, åt utbildningsorganisationerna i området, den tredje sektorn samt åt projekt.

Man har lyckats skapa positiva cirklar, där framgångsrika åtgärder har fött nya. Det här syns bl.a. i hur integrationsprojekten har avlöst varandra och byggt på tidigare lyckade modeller. Ett annat exempel är att arbetskraftsinvandringen stöder både näringslivet och invandrarnas egna nätverk. Resultatet har varit att nykomlingarna välkomnats som nya närpesbor och inte bara som arbetskraft.

Arbetsgivarnas roll

Bakom den lyckade integrationen ligger behovet av arbetskraft i Närpes. Närpes är ingen ort, dit invandrare av en eller annan orsak råkar komma och sen borde börja integreras. Arbetskraftsbehovet har lockat invandrarna dit. Det har enagerat också arbetsgivarna i invandrings- och integrationsfrågor. Många arbetsgivare har hjälpt till med att t.ex. skaffa bostad och flexat med arbetstiderna så att invandrarna kunnat gå på språkkurser. I Pjelas skaffade några växthusföretagare gemensamt ett gammalt hus som de hyrde åt kommunen som dagis för att lösa arbetstagarnas dagvårdsproblem.

Det är viktigt för företagen att ha kunnig personal som trivs med sitt jobb. Företagen i Närpes är vanligen små, vilket skapar nära förhållanden mellan arbetsgivare och personal och befrämjar integrationen. På ett litet familjeföretag försvinner inte den enskilda arbetstagaren i massan och kan vid behov lita till hjälp och stöd från både arbetskamrater och ledning.

Invandrarnas roll

Företagens svårighet att få arbetskraft var välkänt i Närpes. Invandrarna "kom som räddande änglar", som en arbetsgivare uttryckte det. Det är en viktig orsak

till att lokalbefolkningen har förhållit sig så positivt till nykomlingarna. En annan orsak till den lyckade integrationen är att hela familjer invandrat från utlandet till Närpes och båda föräldrarna fått jobb och barnen dagvård. Typfallet är att mannen jobbar inom industrin och hustrun i växthus. Beviljande av uppehållstillstånd förutsätter att familjens försörjning är tryggad. Den sk. försörjningsförutsättningen definieras så strängt att båda föräldrarna i praktiken måste ha en utkomst.

Familjeinvandringen har varit viktig för att invandrarna integrerats. Efter att de slagit sig ner och blivit bofasta, har de lockat släktingar, vänner och bekanta till Närpes från sitt tidigare hemland och skapat etniska nätverk, vilka bidragit till trivseln. Det har varit särskilt vanligt bland vietnameserna. Regelrätt etnisk segregering har inte uppstått, eftersom nykomlingarna fått kontakt med lokalbefolkningen genom arbete och boende. Invandringen har pågått så kort tid att assimilering inte ännu hunnit ske i nämnvärd utsträckning utom för barnens del. De som kommit utan familj till Närpes har i allmänhet funnit sin partner i den egna etniska gruppen. Umgänget med grannar har ofta varit ytligt, men inga gränser har dragits på etnisk grund. Lokalsamhället har varit integrationen till stor hjälp.

Segregationen inom arbetslivet är allmänt taget en riskfaktor. Faran finns att invandrarna fastnar i okvalificerade yrken. I Närpes erbjuder främst växthusen såna jobb, men bilden är mer komplicerad än så. Många upplever jobbet där som trivsamt med goda arbetsförhållanden och flera arbetsledare har invandrarbakgrund. Arbetsgivare som Närko, NTM och Maxel har rekryterat yrkesutbildad arbetskraft utomlands till arbeten som kräver specialfärdigheter.

Bland invandrarna finns naturligtvis också sådana som inte lyckats få jobb som motsvarar deras utbildning och kvalifikationer, men deras antal är inte stort. Särskilt akademiskt utbildade har svårt att hitta arbete i Närpes, och det är svårt att söka jobb utanför Svenskfinland utan kunskaper i finska.

Många invandrare har skaffat sig en ny utbildning, t.ex. inom vårdsektorn, och många har blivit företagare. Ovanstående tyder på att invandrarna inte är förfördelade på arbetsmarknaden i Närpes. I intervjuerna framfördes inget som skulle tyda på diskriminering i arbetslivet.

De unga närpesborna med invandrarbakgrund söker ännu sin plats i samhället. Deras utbildningsmöjligheter är av språkliga orsaker mer begränsade än för andra ungdomar. Särskilt gäller det sådana som är födda utomlands och inte varit alldeles små när de kom till Närpes med sina föräldrar. Många har inte hunnit lära sig svenska tillräckligt bra, för att inte tala om finska, för att ha förutsättningar att klara en universitets- eller högskoleutbildning, och är i praktiken hänvisade till yrkesutbildning.

Invandringen är för liten för att kunna lösa problemet med Närpes åldrande befolkning. På lång sikt bestäms den demografiska utvecklingen av hur näringslivet utvecklas, om invandringen fortsätter och om man lyckas hålla kvar

ungdomen. Att investera i utbildning och främja företagande är goda beprövade metoder och K5-samarbetet är mycket viktigt, inte minst med tanke på framtida kommunsammanslagningar.

Integrationshinder

Invandringen har också varit förenad med problem. Det har varit svårt att uppbåda lämpliga bostäder, och många av de nyanlända har varit tvungna att bo hos sina släktingar innan de hittat egen bostad. Efterfrågan har också höjt bostadspriserna i Närpes. Många invandrare har köpt hus som blivit tomma ute på landsbygden, då äldre flyttat in till centrum. Byarna har på så sätt revitaliserats genom de nya invånarna.

De som kommer från andra än EU-länder på tillfälliga uppehållstillstånd till Finland har det besvärligast. Ett tillfälligt uppehållstillstånd förnyas i allmänhet då arbetsförhållandet fortsätter, men de långa behandlingstiderna skapar osäkerhet. Det är svårt att rota sig och bygga ett liv i Närpes om det är osäkert om man får stanna. Försörjningsförutsättningen för uppehållstillståndet är en ytterligare stressfaktor. Långvarig arbetslöshet eller permittering kan i värsta fall leda till katastrof för familjen om den inte får stanna i Finland och har barn i skolan och bostadslån. Det verkar omotiverat att tillämpa samma inkomstgränser i hela Finland, särskilt när levnadskostnaderna i olika delar av landet varierar. Dessutom är det orättvist att invandraren inte anses kunna försörja sin familj med en vanlig finsk lön.

Diskussion

Kan modellen tillämpas i andra kommuner? Troligen, i alla fall delvis, trots att få kommuner har sådan migrationshistoria och företagartidition som Närpes. De strukturella förutsättningarna för integrationen är viktigast: arbetsplatser, bostäder, språkundervisning och samhällelig infrastruktur. Närpesmodellen har skapats genom att man utvecklat alla parallellt och det småskaliga lokalsamhället har varit en viktig bakgrundsfaktor. Också den tredje sektorn har spelat en viktig roll. Fritids- och föreningsverksamhet har sammanfört nya och gamla närpesbor. Man känner och litar på varandra. Samarbetet mellan företagare, beslutsfattare och myndigheter har fungerat beundransvärt väl. Om förutsättningarna för integrationen förblir lika bra i en framtida storkommun är minst sagt osäkert.

Det finns vissa givna strukturella faktorer som påverkar närpesmodellens tillämpbarhet i andra städer och kommuner, t.ex. befolkningmängden och ar-

betskraftsbehovet. Det går inte att direkt kopiera framgångsreceptet, men man kan lära mycket av de olika projekten som genomförts i Närpes och tillämpa de bästa erfarenheterna också annanstans.

Den rikstäckande planerade kommunreformen kan hota närpesmodellen. Småskaligheten och de lokala tjänsterna har varit till fördel för integrationen. K5-samarbetet har fungerat väl och utgjort en god grund för olika projekt. Närpes vuxeninstitut och yrkesakademins närpesenhet är viktiga studieanstalter också för invandrare och deras barn. Den mångsidiga lokala verksamheten är en viktig del av närpesmodellen. En ny kommunindelning kan riskera den goda integrationen om lokal service läggs ner och koncentreras till större enheter. Då kan också den flexibla servicen som anpassats till invandrarnas behov komma i fara. Närpesmodellen bygger på det småskaliga lokalsamhället, där myndigheterna representeras av lokalinvånare som känner sina kunder.

Själv beskrev invandrarna som deltog i undersökningen närpesmodellen som sammansatt av empati, hemkänsla i lokalsamhället, nära relationer till arbetsgivarna och med lokalbefolkningen gemensamma fritidsintressen.

Man kan inte riktigt säga vad Närpesmodellen är, det är egentligen olika samarbetsmodeller som fungerar bra här. Det är många faktorer som påverkar att vi lyckats bra med integrationen, samarbete och att vi alltid haft projekt.

Jag tycker att då jag kommit in i samhället känner jag mig som svensk och finne och när man måste anpassa sig så har jag bestämt mig att vara finlandssvensk.

Jag har också ändrat mig, jag har fått lite finsk kultur. När jag umgås med mina anhöriga känner jag att jag står lite utanför, jag är inte samma som de äkta vietnameserna. Jag kom hit för 20 år sedan, men ända vill man vara vietnames, ibland vet jag inte var jag hör hemma. Jag känner mig som närpesbo, jag har kämpat på och har kompetens och klarar alla arbetsuppgifter. Jag är stolt över mig själv.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

- Creutz, Karin & Helander, Mika 2012. *Via svenska – Den svenskspråkiga integrationsvägen*. Magma-studie 1/2012. Helsingfors: Finlands svenska tankesmedja Magma.
- De Geer, Eric & Wester, Holger 1975. *Utrikes resor, arbetsvandringar och flyttningar i Finland och Vasa län 1861–1890*. Särtryck ur Österbotten 1975. Skrifter utg. av Svensk Österbottniska Samfundet, Vasa. Vasa: Svensk-Österbottniska Samfundet.
- Enroth, Johanna (toim.) 2009. *Yrittäjyyden kulttuurihistoria Pohjanmaalla*. [Julkaisijat:] KulturÖsterbotten, Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur & Österbottens förbund – Pohjanmaan liitto. [Vaasa]: Scriptum.
- Finell, Helge 1995. *By i förvandling: En undersökning av ett österbottniskt bysamhälles omdaning under en mansålder*. Närpes: Närpes hembygdsförening.
- Finnäs, Fjalar & Eklund, Erlund 2010. *"Bra drag under galoscherna!" Demografiska och ekonomiska förändringar i Närpes 1995–2006, med en bedömning av de närmaste framtidsutsikterna*. Working papers in Demography and Rural Studies/Forskningsrapporter i demografi och landsbygdsforskning 1/2010. Åbo Akademi Socialvetenskapliga institutionen. Vasa: Åbo Akademi.
- Harinen, Päivi & Heikkilä, Sanna & Hyvönen, Sonja 2001. "Mustaa valkoisella: Joensuun skinit ja paikallinen julkinen sana". Teoksessa Vesa Puuronen (toim.), *Valkoisen vallan lähettiläät: Rasismien arki ja arjen rasismi*. Tampere: Vastapaino, 135–172.
- Heikkilä, Elli & Danker, Manon & Gómez Ciriano, Emilio José & McLaughlin, Hugh & Reubsæet, Henny (ed.) 2011. *Working Together for Better Integration – Immigrants, Police and Social Work*. Migration Studies C18. Turku: Institute of Migration.

- Hildén, Tarja 2001. ”Rähinöitä, rötöstelyä ja rasismia: Skinirikollisuus Joensuussa ja lähiympäristössä vuosina 1995–1998”. Teoksessa Vesa Puuronen (toim.), *Valkoisen vallan lähettiläät: Rasismien arki ja arjen rasismi*. Tampere: Vastapaino, 47–76.
- Häkkinen, Anne & Mattila, Markku 2011. *Etelä-Pohjanmaan maahanmuuttajat*. Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia n:o 4. Seinäjoki: Siirtolaisuusinstituutti, Pohjanmaan aluekeskus.
- Joronen, Tuula 2012. *Maahanmuuttajien yrittäjyys Suomessa*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2012:2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Järvistö, Camilla 2005. Yhteistyö Suupohjan rannikkoseudulla koskien pakolaisvastaanottoa: Selvitys Kaskisten, Korsnäsin, Kristiinankaupungin ja Närpiön pakolaisvastaanotosta saaduista kokemuksista sekä yhteistyön edellytyksistä. [Vaasa] : Svenska Österbottens folkakademi.
- Kielilaki 423/2003.
- Kivikuru Ullamaija 2008. ”Politiskt inkorrekt tider”. Teoksessa Camilla Haavisto & Ullamaija Kivikuru (red.), *Variera mera, inkludera flera: Åtta essäer om medier, mångfald och migration*. SSKH Meddelanden 71. Helsingfors: Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, 17–30.
- Leitzinger, Antero 2008. *Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812–1972*. Helsinki: East-West.
- Leitzinger, Antero (toim.) 2010. *Mansikkamaan vartijat: Muistelmia ulkomaalaishallinnosta eri vuosikymmeniltä*. Helsinki: Maahanmuuttovirasto.
- Lindqvist, Hans-Erik 2011. ”Närpiön kunnan puheenvuoro”. Teoksessa Elli Heikkilä & Ismo Söderling (toim.), *Maassamuuton monet kasvot: 8. Muuttoliikesymposium 2010*. Siirtolaisuusinstituutti, Tutkimuksia A 38. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 98–102.
- Markkola, Pirjo (toim.) 2004. Suomen maatalouden historia. 3, Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen. Toimittanut Pirjo Markkola. SKS: Helsinki.
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2007. *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Melin, Kirsti & Melin, Kristian 2012. *Yrittäjyys maahanmuuttajien integroitumisen keinona Pohjanmaalla*. Aalto-yliopiston Julkaisusarja Crossover 24/2012. Helsinki: Aalto-yliopisto.
- Närpes Grönsaker 50 år. Närpes: Närpes Grönsaker.
- Närpes hembygdsbok 1986*. Närpes: Närpes Kommun.
- Pekkarinen, Jussi & Pohjonen, Juha 2005. *Ei armoa Suomen selkänahasta: Ihmisluovutukset Neuvostoliittoon 1944–1981*. Helsinki: Otava.

- Puutarhayritysrekisteri. Vuodet 2000–2009. Helsinki: Maatilahallitus.
- Rangsbj 1997. *Rangsbj – en strandby i Närpes*. Närpes: Hembygdsinventeringsgruppen i Rangsbj.
- Ristikari, Tiina 2012. *Finnish Trade Unions and Immigrant Labor*. Migration Studies C22. Turku: Institute of Migration.
- Rehtori tyrmistynyt vietnamilaisten kohtelusta 2011. *Ilkka* 19.10.2011, 8.
- Saartenoja, Antti & Träsk, Maarit & Tantarimäki, Sami & Mattila, Markku 2009. *Maaseudun maahanmuuttajat: Kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen maaseudulla*. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin raportteja 41. Seinäjoki: Helsingin yliopisto.
- Sandlund, Tom (red.) 2000. *Rasism och etnicitet i den finlandssvenska tidningspressen*. SSKH Meddelanden 57. Helsingfors: Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Sandlund, Tom (red.) 2002. *Etnicitetsbilden i finlandssvenska medier*. SSKH Meddelanden 62. Helsingfors: Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Sidbäck, Börje & Bergman, Jan-Erik 2009. *Trädgårdsstaden i Sydösterbotten: Nya hembygdsboken om Närpes*. Närpes: Närpes hembygdsförening.
- Simard, Myriam & Jentsch, Birgit 2009, "Introduction: Key issues in contemporary rural immigration". Teoksessa Birgit Jentsch & Myriam Simard (ed.), *International migration and rural areas: Cross-national comparative perspectives*. Studies in Migration and Diaspora. England & USA: Ashgate.
- Sjöblom-Immala, Heli 2012. *Työtä, palvelua ja luonnonläheisyyttä: Maahanmuuttajien Suomen sisäiset muutot, asumistoiveet ja kotoutuminen 2000-luvulla*. Siirtolaisuusinstituutin Tutkimuksia A40. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Syd-Österbotten. Numerot 18.4.1991, 7.5.1991, 6.8.1991, 8.8.1991, 10.8.1991 ja 22.9.2012.
- Tarkiainen, Kari 1993. *Finnarnas historia i Sverige 2: Inflyttarna från Finland och de finska minoriteterna under tiden 1809–1944*. Helsingfors: SHS/NM.
- Valtonen, Kathleen 1996. "East meets North: The Finnish-Vietnamese community". *Asian and Pacific Migration Journal* Vol. 5, no. 4, 471–490.
- Veitsenterällä 2012. "Veitsenterällä: Vietnamilaisperheen elämä keskittyä oleskeluluvan odottamiseen". *Ilkka* 2.12.2012, 10.
- Virtala, Irene 2011. *Genus och etnicitet i äldreomsorgen: Röster från sverigefinska pensionärer*. Migrationstudier B5. Åbo: Migrationsinstitutet.
- Widjeskog, Jan-Erik 2002. *Närsamhället i tv-rutan: När-TV 20 år*. [Närpes]: [Jan-Erik Widjeskog]

Sähköiset lähteet

- Berts, Carola & Lindén, Annika 2005. *Med en resväskä fylld av minnen –en studie kring äldre flyktingars uppfattningar om flyktingskapets inverkan på livet och att åldras i Närpes*. Svenska yrkeshögskolan, Hälsovård och det sociala området (julkaisematon opinnäytetyö). [Saatavissa on-line: <http://www.vanhustyonkeskusliitto.fi/document.php/1/179/Med+en+resv%E4ska+fyllt+av+minnen/54664cee05ef0ee8536c1a2426ef5d40/0>]
- Facket: Växthusodlare behandlar invandrare illa 2011. Svenska Yle 23.11.2011. <http://svenska.yle.fi/artikel/2011/12/23/facket-vaxthusodlare-behandlar-invandrare-illa>, luettu 16.1.2013.
- GIIÖB 1/2008. [Saatavissa on-line: <http://www.sydin.fi/e-tidningen/giob.aspx>. Sivustolla saatavissa myös lehden muut numerot].
- Granholt, Petra 2009. *Rätt invandrare till rätt plats – det närpesiska receptet för god integration [En sammanfattningrapport av intervjuer vid ett studiebesök i Närpes kommun 14.5.2009]*. http://www.peace.ax/images/stories/pdf/Det_nrpesiska_receptet_fr_god_integrations.pdf, luettu 3.11.2012.
- Invalda kandidater Närpes 2012. <http://192.49.229.35/K2012/r/valitut/narpioval.htm>.
- Kasvihuonetuotannon jakautuminen 1984–2011. Saatavissa sivulta <http://www.maataloustilastot.fi/puutarhatilastot/avautuvasta/linkista>, luettu 23.10.2012.
- Kuntaliitto 2011. *Maahanmuuttajien kotouttaminen*. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/aek/maahanmuutto/kotouttaminen/Sivut/default.aspx>, luettu 29.1.2013.
- Löntagaren 2011. *Löntagaren* 4/2011. <http://www.lontagaren.fi/lt2011/lt-04-11/lt-130911-t2.html>, luettu 29.1.2013.
- Maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006. *Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 19.10.2006*. http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf, luettu 5.9.2012.
- Medvind s.a. *Medvind-projektets slutpublikation*. <http://www.mol.fi/toimistot/vasa/LoppuraporttiRU.pdf>, luettu 16.11.2012.
- Migri (a.) Kaikki turvapaikanhakijat kansalaisuuksittain 2000–2010. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-ja_pakolaistilastot, luettu 13.11.2012.
- Migri (b.) Kiintiöpakolaiset 2003–2011. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-ja_pakolaistilastot, luettu 13.11.2012.
- Mol 2009. Työvoimatoimistojen osaratkaisut koskien työntekijän oleskelulupahakemuksia (ajalta 01.01.2009–31.12.2009). http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/02_ulkom_tyonteko/oleskelulupa_osaratkaisut2009.pdf, luettu 5.11.2012.

- NTM 2012. <http://www.ntm.fi/document.aspx?docID=117&tocid=2>, luettu 30.10.2012.
- Nu gör socialdemokratin comeback i Närpes 2012. *Arbetarbladet* 24.10.2012. <http://www.arbetarbladet.fi/nyheter/alla-nyheter/8361-nu-g-r-s-ci-ldemkr-tin-c-meb-ck-i-n-rpes>, luettu 29.1.2013.
- Närkogroup 2012. <http://www.narkogroup.com> ja siitä aukeavat sivut, luettu 29.10.2012.
- Närpiön kaupunki 2012a. <http://www.narpes.fi/fi/hallinto/yleista>, luettu 5.11.2012.
- Närpiön kaupunki 2012b. <http://www.narpes.fi/fi/elinkeinoelama/kasvihuoneviljely>, luettu 5.11.2012.
- Närpiön kaupunki 2012c. Närpes stad, vård- och omsorgsnämnden, sammanträdesprotokoll 30.10.2012. http://www.narpes.fi/sites/default/files/narpes/VON_protokoll_30.10.2012.pdf, luettu 29.1.2013.
- Närpiön vihannes 2012. <http://www.narpesgronsaker.fi/index.php?page=start&lang=fi&id=0>, luettu 5.11.2012.
- Paluumuuttajien toimeentuloturvyöryhmä 2001. *Paluumuuttajien toimeentuloturvyöryhmän muistio 20.6.2001*. STM työryhmämuistio 2001:14 <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/paluumuutt/muistio.htm>, luettu 24.9.2012.
- Puutarhatilastot. Vuodet 2009–2011. Ladattavissa sivulta http://www.maataloustilastot.fi/puutarhatilastot_fi-0 avautuvista linkeistä.
- Räsänen pitää vietnamilaisten perheiden tilannetta vaikeana 2013. *Kauhajoki-lehti* 23.1.2013. <http://www.kauhajoki-lehti.fi/2011/uutiset/rasanen-pitaa-vietnamilaisten-perheiden-tilannetta-vaikeana/>, luettu 25.1.2013.
- Tilastokeskus 2012a. Väestörakenne-tietokanta. http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp.
- Tilastokeskus 2012b. Tilastotietoja Närpiön vieraskielisen väestön rakenteesta. Tilastokeskus, Matti Saari.
- Tilastokeskus 2012c. Työssäkäynti-tietokanta. http://193.166.171.75/Database/StatFin/Vrm/tyokay/tyokay_fi.asp.
- Toimeentuloedellytys [2013]. http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen/toimeentuloedellytys, luettu 24.1.2013.
- Ulkomaisen työntekijän rekrytointi ja palkkaaminen [2007]. *Ulkomaisen työntekijän rekrytointi ja palkkaaminen – Opas työnantajille ja ulkomaisille työntekijöille*. http://www.mol.fi/toimistot/paimio/EURES_OPAS.pdf, luettu 15.1.2013.
- Vietnamilaisten maastakarkotus tyrmistyttää 2011. ”Vietnamilaisten maastakarkotus tyrmistyttää”, YLE 18.10.2011. http://yle.fi/uutiset/vietnamilaisten_maastakarkotus_tyrmistyttaa/5439012, luettu 25.1.2013.

- VNS 5/2002 vp. *Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta*. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/b9060c19d9503b2ac22573b4004f26bf/\\$file/thj317_selonteko_suo.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/b9060c19d9503b2ac22573b4004f26bf/$file/thj317_selonteko_suo.pdf)], luettu 24.9.2012.
- Welcome Office, hankesuunnitelma. *Welcome Office. Matalan kynnyksen palvelua maahanmuuttajille. Hankesuunnitelma 2012–2013*. <http://www.vaasa.fi/WebRoot/380444/Vaasa2010SubpageWithoutBanner.aspx?id=1223839>, luettu 22.11.2012.
- Wikipedia 2012. ”Svenska dialekter”. http://sv.wikipedia.org/wiki/Svenska_dialekter, luettu 30.10.2012.

Televisio-ohjelmat

- Weurlander, Mikaela 2010. *Vägen till Närpes*. En film av Mikaela Weurlander. Svenska.yle.fi/fst5.

Julkaisemattomat lähteet

- Flyktningsituationen i Närpes 1995. Päiväämätön selonteko. Närpiön kaupunginarkisto, Närpiö.
- Initiativet 1992. Initiativet angående mottagande av flyktingar som beviljats uppehållstillstånd/Länsstyrelsen 1992. Närpiön kunnanhallituksen pöytäkirja 25.6.1992, 193§. Närpiön kaupunginarkisto, Närpiö.
- Ivars, Lilian 2008. *Projektplan för Shaisyd 23.5.2008*. Painamaton projektisuunnitelma (saatu Lilian Ivarsilta).
- Ivars, Lilian s.a. *GIIÖB, En god integration av invandrare i Österbotten: ESF-finansierat projekt SÖFF+Åbo Akademi FC i Vasa*, päiväämätön power point -esitys (saatu Lilian Ivarsilta).
- Kuntien vastaanottamat pakolaiset 1992–2010. Sisäasiainministeriö, Maahanmuutto-osasto. Tilasto saatu maahanmuuttojohtaja Kristina Stenmanilta (Työ- ja elinkeinoministeriö), 22.8.2012.
- Närpiön kunnanhallitus 1988. Närpiön kunnanhallituksen pöytäkirja 25.2.1988, 83§. Närpiön kaupunginarkisto, Närpiö.
- Närpiön kunnanhallitus 1992. Närpiön kunnanhallituksen pöytäkirja 25.6.1992, 193§. Närpiön kaupunginarkisto, Närpiö.
- Närpiön kunnanvaltuusto 1988. Närpiön kunnanvaltuuston pöytäkirja 11.3.1988, Fge 31§. Närpiön kaupunginarkisto, Närpiö.
- Närpes stads svar 2011. Närpes stads svar på ELY-centralens förslag till mottagande av flyktingar 15.11.2011. Närpiön kaupunginarkisto, Närpiö.

Tampereen työlupayksikön tekemät osaratkaisut Närpiöstä tulleisiin työntekijän oleskelulupahakemuksiin vuonna 2009. Saatu työvoimaneuvoja Annika Kohvakka, Tampereen työlupayksikkö, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2.11.2012.

Turkistuotantoa koskeva tilastomateriaali 1999/2000–2010/2011. Saatu ATK-vastaava Anita Kettula (Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry, Vaasa), 5.11.2012.

Haastattelut

Kaikki haastattelut yhtä lukuunottamatta on tehty Närpiössä 24.–27.9.2012 (Kerstin Ivars puhelinhaastateltiin 11.12.2012). Kaikki haastattelut teki Krister Björklund.

Elinkeinoelämän edustajat

Backman, Peter, henkilöstöpäällikkö, Oy Närko Ab
 Lassander, Ilse, talous- ja henkilöstövastaava, Oy Maxel Ab
 Nordin, Kurt-Erik, toimitusjohtaja, NTM
 Sigg, Gunilla, kasvihuoneyrittäjä, Thor Sigg Ab
 Sigg, Tommy, kasvihuoneyrittäjä, Sigg-Plant Ab
 Westerlund, Steve. Tuotantopäällikkö, NTM
 Westermarck, Håkan, toimitusjohtaja, Yritystalo Dynamo Oy

Närpiön kaupungin työntekijät

Hägglom, Ann-Christin, päivähoidon johtaja
 Ivars, Kerstin, vastaava hoitaja
 Ivars, Lilian, projektikoordinaattori
 Linden, Yvonne, perhepalvelupäällikkö
 Lindqvist, Hans-Erik, kaupunginjohtaja
 Snickars, Åsa, sivistystoimen johtaja
 Simidzija, Aida, projektityöntekijä
 Gutic, Ismet, tulkki

Maahanmuuttajat

Kuusi haastateltua maahanmuuttajaa, kotoisin Bosniasta, Liettuasta ja Vietnaminasta.

Tiedonannot

- Harmonen, Ulla, johdon assistentti, Maahanmuuttovirasto, 13.11.2012
- Kaski, Tapani, toimitusjohtaja NEK, 8.11.2012
- Kettula, Anita, atk-vastaava, Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry, Vaasa, 5.11.2012
- Kohvakka, Annika, työvoimaneuvoja, Tampereen työlupayksikkö, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2.11.2012 ja 11.12.2012
- Kultalahti, Jaakko, toimitusjohtaja, Kultaturkis Oy 11.12.2012
- Kärjä, Hannu, toiminnanjohtaja, Pohjois-Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry, Vaasa, 8.11.2012
- Salmela, Mauno, ylitarkastaja, Etelä-Pohjanmaan TE-keskus, 14.12.2012
- Skullbaka, Stefan, toimitusjohtaja Närpiö Grönsaker, 6.11.2012

Liite

Närpiössä tehtyjen haastattelujen haastattelurungot.

Maahanmuuttajat

Personuppgifter

- kön, ålder, civilstånd
- partners nationalitet och boendeort
- barn, ålder och boendeort
- boendeförhållande (hushållets storlek)
- antal släktingar i Finland och utomlands
- hemland innan flytten till Finland
- när flyttat till Finland
- orsak till invandringen
- medborgerskap
- modersmål och språkkunskap

Arbete och utbildning

- hemspråk och jobbspråk
- har du studerat svenska/finska, var?
- utbildning innan flytten och utbildning i Finland, partners utbildning
- yrke i tidigare hemland och i Finland, partners yrke
- vad jobbar du och din partner med?
- jobbar du och din partner heltid eller deltid?

- eget och partners anställningsförhållande
- motsvarar utbildningen jobbet?
- hur många år har du jobbat i Finland? I Närpes? I hemlandet?
- hur länge har du jobbat i ditt nuvarande jobb? (eller jobbat som företagare)
- är ditt jobb osäkert?
- har du varit arbetslös? Hur länge?
- har du upplevt diskriminering i arbetslivet eller privat?
- har du något biyrke?
- upplever du att din arbetsinsats värdesätts?
- andra invandrare på din arbetsplats?
- är du fackansluten?

Sociala faktorer

- har du kontakt med andra invandrare från ditt hemland?
- umgås du med finländare eller invandrare (från samma land eller annat land)?
- hurudan kontakt har du till släktingar och vänner i ditt forna hemland?
- deltar du aktivt i föreningslivet? Hur?
- har du tillräckliga möjligheter att utöva din religion?
- följer du med händelserna i ditt hemland? I Finland?
- vilka media använder du mest?

Tjänster

- har du fått hjälp och stöd av kommunala/statliga myndigheter eller organisationer?
- var har du fått mest hjälp och stöd? Hurudan?
- vad skulle du villja genomföra för förbättringar?
- Har du barn i skola eller på dagis?
- hur är samarbetet med dagis/skola?
- har du eller dina barn upplevt diskriminering eller rasism, hurudan?
- kan du tryggt gå ute på lördag kväll utan att få glåpord?
- hurudant är förhållandet mellan lokal ungdom och invandrarungdom?
- din åsikt om närpesborna?

Boendemiljö

- hur bor du?
- har du varit tvungen att bo hos släktingar eller vänner?
- har du flyttat ofta?
- har du upplevt diskriminering på bostadsmarknaden?

- är bostadsområdena i Närpes etniskt segregerade?
- har du bott annanstans i Finland än i Närpes? Var?
- varför just Närpes?
- trivs du med dina grannar och din omgivning?
- känner du dig hemma i Närpes, trivs du? Varför?

Minoritetsställningen

- hur upplever du boendet i Finlands svenskaste område?
- vad betyder det för dig att prata svenska? Skulle du hellre ha lärt dig finska för att kunna bo och arbeta någonannanstans i Finland
- kan du finska? Känner du dig begränsad om du inte kan finska?
- gillar du finlandssvenskar eller finskatalande finnar bättre?
- är det okej att vara en minoritet i en minoritet? Berätta!
- är du stolt över din härkomst?
- för du vidare din kultur och ditt språk åt dina barn, hur?

Framtiden

- har du planer på att flytta bort? Vart och varför?
- kommer dina barn att stanna i Finland? I Närpes?
- skulle du och/eller din familj hellre bo i Sverige? Planer att flytta dit?
- vad tror du att du gör om fem år?
- känner du oro eller tillförsikt inför framtiden?

Kommunala aktörer

- Hur kom det hela igång?
- Hur medvetet kom arbetskraftsrekryteringen i gång? Var det bara en spontan idé eller blev det en medveten politik redan från början?
- Varför just i Närpes?
- Varför steg invandrarnas antal brant 2004?
- Ändrade rekryteringen från olika länder?
- Hur har rekryteringen skett i praktiken? Enbart arbetsgivarnas initiativ?
- Vad hander med invandrarna när de anländer? Var får de bostad oa. hjälp?
- Varför tar inte Närpes kvotflyktingar längre? Går det inte att sysselsätta dem?
- Varför inte arbetslösa i Närpes eller grannkommunerna ist.f. invandrare?
- Kommer det svenskspråkig arbetskraft från Sverige, icke-etniska svenskar?
- Vilken är kommunens roll i praktiken?
- Arbetslösheten, vad händer med arbetslösa invandrare? Finns det bortflyttning bland invandrarbefolkningen, till Sverige?

- Är närpesmodellen unik? Har man tagit modell från annanstansifrån, tex. Sverige?
- Samarbetet med andra kommuner I project som SHAISSYD, GIIÖB, Welcome Office, Virtuellt undervisning I svenska. Vad är erfarenheterna? Hur har det fungerat? Resultaten?
- Uppfattning om lönepolitiken? Blir invandrarna billigare arbetskraft än inhemsk? Finns det ovilja bland arbetslösa att ta sådana jobb pga. lönen?
- Spelar språkpolitiken in pga. att Närpes är så starkt svenskspråkig?
- Språkaspekten: hur lär sig invandrarna svenska? Finska? Hur ser de sin framtid i Finland med svenska som huvudspråk?
- Hur har den ekonomiska recessionen slagit mot rekryteringen av utländsk arbetskraft?
- Lokalbefolkningens attityder mot invandrare och tvärtom?
- Hur stor del av invandrarna har blivit egna företagare?
- Inom vilka brancher? Könsfördelningen?
- Vilka är lärdomarna av Närpesmodellen? Kunde andra kommuner ta efter?

Näringslivet

- Sen när har ni anställt invandrare?
- Hur har antalet utländsk arbetskraft varierat genom åren? Andelen lokalbefolkning - invandrare - finnar ?
- Invandrarnas anställningsförhållanden? (säsong, fast anställning)
- Könsfördelningen?
- Hur går det till då ni anställer invandrare?
- Hurudant samarbete har ni med kommunen och andra offentliga aktörer, organisationer?
- Samarbetet med andra företag och inom näringslivet mht. invandrare
- Eventuella förmåner utom lön (resor, bostad, mat etc.)
- Lönepolitiken?
- Varför invandrare och inte andra arbetslösa?
- Hur är invandrarna som arbetskraft, erfarenheter?
- Finns det problem på arbetet? Språkproblemen, invandrarkultur?
- Relationerna till facket?
- Hurdana är de sociala relationerna på arbetsplatsen, mellan invandrare och mellan dem och de lokala?
- Hur går affärerna? Tänker ni rekrytera fler invandrare eller minska på personalen på sikt?
- Är det skillnad mellan olika nationaliteter? Föredrar ni arbetskraft från något visst land?
- Anställer ni hellre invandrare än finskatalande finländare?

